

John Williams

**MŮJ SYN NENÍ
RAIN MAN**

**Edika
Brno
2018**

Můj syn není Rain Man

John Williams

Překlad: Jana Marková

Odborná spolupráce: Eva Honková

Grafická úprava a sazba: Ctibor Foltýn

Odpovědná redaktorka: Andrea Brázdová

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Authorized translation from the English language edition My Son's Not Rainman.

First published in Great Britain in 2016 by Michael O'Mara Books Limited.

Copyright © John Williams 2016. All rights reserved.

Translation © Jana Marková, 2018

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN **xxxxxxxxxxxxx**

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

Vydalo nakladatelství Edika v Brně roku 2018 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 31 845.

© Albatros Media a. s., 2018. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS **MEDIA** a.s.

*Kniha je věnovaná památce Connora Sparrowhawka.
Nechť je Tvůj odkaz ukazatelem správného směru
dnešní mladé generaci.
Ať je Ti země lehká, Connore.*

OBSAH

<i>Úvod</i>		9
KAPITOLA PRVNÍ	Bez tebe mi už není do smíchu	15
KAPITOLA DRUHÁ	Sni dál	21
KAPITOLA TŘETÍ	První společné chvíle	29
KAPITOLA ČTVRTÁ	Rodinná záležitost	39
KAPITOLA PÁTÁ	Lekce první	45
KAPITOLA ŠESTÁ	Vzdálení příbuzní	53
KAPITOLA SEDMÁ	Scooby Dooby Doo	61
KAPITOLA OSMÁ	Venku	69
KAPITOLA DEVÁTÁ	Pád	79
KAPITOLA DESÁTÁ	Dlouhý výstup	89
KAPITOLA JEDENÁCTÁ	Oddělené životy	95
KAPITOLA DVANÁCTÁ	Další, prosím!	105
KAPITOLA TŘINÁCTÁ	Nejlepší dny tvého života	115
KAPITOLA ČTRNÁCTÁ	Čas na hraní	125
KAPITOLA PATNÁCTÁ	Zaškatulkujme ho	133
KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ	Jak vybrat školu snadno a rychle	143

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ	Pracovní doba od devíti do pěti	151
KAPITOLA OSMNÁCTÁ	Nohy jako ze žurnálu	161
KAPITOLA DEVATENÁCTÁ	Horečka sobotní noci	169
KAPITOLA DVACÁTÁ	Stojí přímo za tebou	181
KAPITOLA DVACÁTÁ PRVNÍ	Škola je v létě zavřená	189
KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ	Rád bych vám pověděl příběh	195
KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ	Zítřek	203
KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ	Moje stránka	208
 <i>Poznámka autora</i>		210
 <i>Poděkování</i>		211
 <i>O Connoru Sparrowhawkovi a „Justice for LB“</i>		213
 <i>O neziskové organizaci Express CIC</i>		215
 <i>O autorovi</i>		216

Chtěl bych s Tebou dvakrát procestovat svět.

Jednou, abych ho viděl.

A podruhé, abych ho viděl Tvýma očima.

— autor neznámý

ÚVOD

Můj syn je zázrak. Je to můj zázrak. I přes veškeré obtíže, nebo možná právě díky nim, je nejlepší na světě. I kdybyste nasbírali všechny diamanty v Minecraftu, nezískali byste takový poklad, jakým je on. Ale samozřejmě vím, že to vidím ze svého pohledu. Jen bych si přál, aby mu lidé dali šanci. Aby se povznesli nad některé zdánlivě podivné rysy, nedostatky nebo výbuchy. Aby nad tím mávli rukou a uviděli toho úžasného kluka, který někde uvnitř čeká, až bude moci zazářit. Právě z toho důvodu jsem chtěl povědět náš příběh. Velmi často oslavujeme handicap, je-li v tom zahrnuta určitá dovednost. Například paralympiáda zdůrazňuje schopnost a nadání sportovců. Ale někdy přece stačí jen to, že „jsme“. A to je něco, co neslavíme dost často. Tu krásu, která se většinou objeví v maličkostech každodenního života. A přesně o tom chci, aby to celé bylo – o oslavě každodenního života, o „bytí“.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Byl podzim roku 2011 a já jsem měl vystupovat jako stand-up komik na jednom firemním večírku v Londýně. Z pohledu komika jsou pro mě podobná vystoupení obzvláště těžká, neboť je v místnosti plno lidí, kteří tam vlastně ani nechtějí být – s výjimkou té jedné osoby,

kteřá to celé musela zorganizovat. Zbytek davu je spíš nadšený z otevřeného účtu na baru a nemá zrovna náladu poslouchat baviče. Já byl tehdy nováček, statný devětáctník, nepřiliš zběhlý v tom, kterým vystoupením se vyhnout, natož abych poznal rozdíl mezi vstřícným a uzavřeným publikem. Někdo mi tehdy chtěl zaplatit za to, abych vystoupil na pódiu a pověděl pár vtípků. Úplná paráda. Dneska vám ale povím, jak naivní to byla představa.

Pokaždé, když jsem stanul na pódiu, chtěl jsem vykládat o své rodině. Ostatní komici to dělali taky; pro mnohé z nich byly jejich žena, děti a úskalí každodenního života hlavním tématem večera. Věděl jsem, že je můj osobní život odlišný i proto, že jsme v té době byli se ženou pár let odloučení. Ale to přece neznamená, že bych to nemohl sdílet s publikem, že? Nebo ano?

Komik, který vystoupil přede mnou, sklidil velký úspěch. Povídky o jeho ječících dětech v supermarketu a ženě, která mu nerozumí, pobavily celé publikum. Pak byla řada na mně. Začal jsem starými příběhy, o kterých jsem věděl, že zaberou. Za svůj první vtípek jsem sklidil potlesk; náznak toho, že jsem na publikum zapůsobil. Lidi vypadali v pohodě, a tak jsem se rozhodl vyrukovat s dalšími příběhy.

„Jsem svobodný otec,“ začal jsem sebevědomě, „což znamená, že vám teď připadám sympatičtější než před dvaceti vteřinami.“ Ozval se jednohlasný smích, ale když nad tím tak uvažuji, zpětně mi moje vystoupení rozhodně nepřipadá jako vystoupení roku. I když, abyste to posoudili, to byste tam asi museli být.

„Jak je to možné?“ pokračoval jsem, zatímco mi prudké světlo reflektorů svítilo do obličeje. „Jak to, že když zmíním, že jsem svobodný otec, tak jsem pro spoustu z vás hrdina? A svobodné matky? Ty v našich očích pouze zneužívají systém, ale my tátové, my jsme hrdinové!

Příští rok se o své hrdinství utkám s válečným veteránem a uvidíme, kdo vyhraje hrdinu roku!“

Publikum bylo výborné. Trošku jsem se oklepal a vesele pokračoval dál s příběhy o mém synovi, o vylomeninách, které provádí a které mě občas přivádějí k šílenství. V jejich smíchu, jenž zaplnil každý kout místnosti, jsem poznal, že ví, o čem mluvím. Bude to asi znít povrchně, ale zahrálo mě to u srdce. Cítil jsem se dobře a rozhodl se, že jim o svém životě povím trochu víc.

„Můj syn,“ řekl jsem po dalším příběhu, jenž opět sklidil salvu smíchu, „je autista.“

Ticho. Po místnosti se rozhostilo hrobové ticho. Vše, co bylo řečeno, jako by nebylo. Dvě stě lidí na mě prostě jen zíralo. Komik jim zkazil večer. Z jejich obličejů se dalo vyčíst jedině: „Máme se tu dnes večer bavit, tak proč nám to vykládáš?“ Zaplatili mi, abych hosty bavil dvacet minut; zvládl jsem sedm. Ani jsem se nedostal k části o dětské mozkové obrně. Odešel jsem z pódia. Zničený a zlomený. Nejenže zavrhli mě jakožto baviče, ale zavrhli i mého syna. Jak jsem odcházel zadním vchodem, slyšel jsem dalšího komika, jak vykládá o svých večerech s dětmi, a publikum se zase smálo. Nasedl jsem na vlak a jel domů. Každou stanicí se mé emoce měnily; nejprve jsem byl nepřítel, ke konci mě však přepadl hluboký smutek.

Rád bych vám řekl, že jsem se z toho vyspal, ale trvalo několik nocí, ve kterých jsem si přehrával každičkový moment svého vystoupení, až jsem to nakonec vzdal. Krátce na to jsem zrušil všechna další vystoupení. (Což zní zbytečně dramaticky s ohledem na fakt, že jsem měl jen šest pozvánek v diáři. Zdaleka jsem ještě nebyl připravený uvádět televizní show v hlavním vysílacím čase, jestli mi jako rozumíte.) Když jsem nemohl najít způsob, jak mluvit o tom nejdůležitějším

v mém životě, tak jsem nechtěl mluvit o ničem. Ale přece musel existovat nějaký způsob. Prostě jsem ho musel najít, abych o nás dvou mohl povyprávět světu. I přes synovu diagnózu, nebo možná právě díky ní, je můj svět naplněn radostí a smíchem. To je vše, čeho bych chtěl v životě dosáhnout. Doteď musel syn čelit diskriminaci na každém kroku. Kdybych jen našel způsob, jak ho lidem přiblížit! Možná by se to mohlo změnit.

A tak jsem v roce 2012, skoro rok po onom firemním večírku a po oslavě synových desátých narozenin, začal o synovi psát blog. V něm ho nazývám prostě jen „mým synem“ – hlavně proto, abych ho zbavil rozpaků, ale také proto, že on sám chce být takto označován. O několik měsíců později jsem už o nás dvou začal sestavovat zábavní show. Říkal jsem si, že když budou lidé předem znát obsah, budou jí možná více otevřeni. Žádné možná se ale nekonalo. Lidé si četli náš blog a přišli i na show. Přišlo jich opravdu hodně. A smáli se. V určitém smyslu tím sdíleli naši radost. Zdálo se, že mého chlapce pochopili a přijali ho víc, než jsem kdy doufal.

Tato kniha je jen další částí procesu – další příležitost sdílet radosti a strasti našeho každodenního života. Nechci, aby to byl příběh o autismu. Chci, aby to byl příběh o malém chlapci, který je autista – a to je rozdíl. Bude pro nás navždy víc než jeho diagnóza. Je toho tolik, co bych vám rád povyprávěl. Především bych chtěl, aby mé vyprávění pokrylo jeho úžasnou povahu. Chtěl bych, aby to bylo o sounáležitosti, o otcích a synech, o střípcích našeho dětství, o rozsvěcování světel, když se v noci příšery plíží po pokoji, a o tom, jak soustředění se jen na to špatné může způsobit, že přehlédneme to dobré a správné. Chci, aby to bylo o smíchu, o hodně smíchu. O takovém smíchu, až vás z toho rozbolí břicho, o emocích, které se

dostaví ve vlnách, až úplně odezní a vám na tváři zůstanou jen slzy a v hlavě vzpomínky. Chtěl bych, aby to bylo o lásce. O spoustě lásky. O hledání, dobrodružství, o rytířích a saních, o hrdinech; o vítězství pro každého malého chlapce na tomto světě.

A hlavně bych chtěl, aby tato kniha patřila Tobě, synu, až tu jednoho dne nebudu. I když jsme poslední měsíce spolu sdíleli hodně, doufám, že si jednoho dne sedneš do křesla, nalistuješ první stránku tohoto příběhu a přečteš jej od začátku do konce. Ty víš, že Tě mám rád, drahý synu.

Tohle je náš příběh.

KAPITOLA PRVNÍ

Bez tebe mi už není do smíchu

Dnes by můj táta oslavil své sedmdesáté sedmé narozeniny. Nedovedu si představit, že by se ten velký a silný muž z mého dětství dožil tak požehnaného věku. Ještě nepředstavitelnější je ovšem skutečnost, že před třiadvaceti lety nás jeho síla a humor navždy opustily.

Často si představuji, jak by táta asi reagoval na náš svět, kdyby se na hodinu vrátil. Co by řekl na mimozemšťany? Na internet? Na celodenní televizní vysílání? Na místo, kde jsme bydleli a kde teď stojí křižovatka? Ze všeho nejvíc by mě ale zajímalo, co by řekl na svého vnuka. Víím, že by ho miloval nadevše, ale rozuměl by mu? Možná by ani nevěděl, jak se autismus píše, natož aby pochopil jeho úskalí.

Nejtěžší je sžít se se skutečností, že dva lidé, kteří mají na můj život největší vliv, se nikdy nepotkají. Už když se můj syn narodil, bylo mi líto, že nikdy nepozná dědu. Nikdy nezažije, jaké to je, když ho na ramena zvedne skoro stoosmdesáticentimetrový obr s nagelovanou hlavou, vonící po Old Spice a cigaretách Silk Cut. Jednoho dne mi ale došlo, že nás jeho děda nikdy opravdu neopustil, i když se ti dva osobně nikdy nepotkali.

Synu, víš, jak táta vždycky zatroubí na klakson, zamává na kolemjdoucí a čeká, kdo mu zamává zpět? To má od dědy. Pamatuješ, jak ti táta říkal, že ta jizva po očkování proti tuberkulóze je střelné zranění z války? I to má od dědy. To hvízdání, poslušání Franka Sinatry, poděkování, když se zvedáš od jídelního stolu, to taky pochytil od něj. Čím víc nad tím tak přemýšlím, tím víc ve mně sílí pocit, že je pořád mezi námi.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Cítím nutkání začít svůj příběh narozením syna, jako by svět začal fungovat až s ním a vše, co se událo předtím, byla jen náhoda. Pravda ale je, že tenhle příběh začal ještě dřív, než jsme o dítěti vůbec začali uvažovat. Dřív, než jsem udělal svůj první krok, dřív, než si vůbec někdo z rodiny Williamsových dokázal představit, že se jeho potomstvo ze severozápadu Anglie jednou usadí na jihu, v Londýně. *Zrovna v Londýně.*

Ten příběh začíná tebou, táto.

Z raného dětství nemám na otce mnoho vzpomínek. Popravdě s námi netrval mnoho času. Mámina strana rodiny provozovala cateringovou firmu a jako odměnu za to, že si táta mámu vzal, v ní mohl šest dnů a nocí v týdnu pracovat a dělat cateringy pro klubové akce, svatby, pohřby a každou příležitost mezi tím. Nedá se říct, že by jeho práce nebyla rozmanitá. Pomáhal jsem mu od svých třinácti za pěknou sumičku 150 korun týdně. Jeden večer pořádali recepce na radnici, další den pak tradiční večeri pro pánský klub, kde na pódiu tančily ženské nahoře bez. Tehdy jsem tu práci považoval za nejlepší na světě.

Je pár věcí, co mi tátu vždycky připomenou: Pohled na ty malé hnědé výplatnice, které se dají pořídít v papíráku a které se každý čtvrtěk záhadným způsobem objevovaly za mými starožitnými hodinami; řev Forda Transita, jehož navedl do dvora až příliš unavený řidič, kterému už nezbývalo sil na zařazení správné rychlosti; zvuk plynového topidla, které táta v zimě zapnul, hned jak ráno vstal. Všechny tyhle drobnosti znamenaly jednu věc: Táta je doma.

I když je hrozné popsat někoho podobným způsobem, pamatuju si, že nebýval právě nejchytřejší. Respektive vzpomínám si, jak nám pyšně oznámil, že se dostal na gymnázium. No, vzhledem k tomu, že nám taky vykládal, jak tancoval se Sammy Davisem Jr. a chodil s Tinou Turnerovou, bral bych to s rezervou. Býval však rozeným bavičem a showmanem. Klukem, který nikdy nevyrostl. Kdyby v televizi někdy hledali někoho, kdo by v zábavné show pohvizdoval melodii od John-nyho Mattise, zatímco by diváka poučoval o důležitosti čištění bot, neváhal bych a doporučil jim tátu. Úplně ho slyším: „Přátelé, hlavně nezapomeňte na podpatek. Lenochoy zaručeně poznáte podle toho, že vyčistí jen špičky a paty nechají být.“ Jestli jsem ale za ta léta něco pochytil, tak právě onu skutečnost, že tátové, co nikdy nevyrostou, nebývají nejlepšími manžely.

Byl jsem jedním ze čtyř kluků, ale s tátou měla máma kluků pět. Muselo být pro ni těžké nás vychovávat a u toho sledovat, jak jsme bývali nadšeni, kdykoliv měl táta volný večer. Pan Vtipálek je zpátky doma.

Pamatuju si, jak s námi jednou rodiče vyrazili na celodenní výlet, to mi bylo asi devět. Jeli jsme do zábavního parku Alton Towers. Bylo to tak dávno, že se většina tamních atrakcí omezovala na jednoduché houpačky a kolotoče. Myslím, že skluzavky zprovoznili až

o rok později. Bylo to tak dávno, že místo abychom platili u vchodu do parku (což by znamenalo stát ve frontě skoro celý den), platili jsme při vjezdu na parkoviště. V budce seděla paní, která vždycky spočítala počet hlav v autě – čtyři děti, dva dospělí – zaplatili jsme a teprve pak mohli vjet na parkoviště.

Dodnes si vzpomínám, jak sjel táta na sjezdu M6 v našem věrném Nissanu Bluebird z dálnice a zastavil na asi šest mil vzdáleném odstavném parkovišti. Žertovali jsme o takových chvílích, stejně jako o možnosti utéct bez placení z restaurace poté, co servírka donese účet. Nikdy jsme si ale nemysleli, že by něco takového skutečně udělal. Když však sáhl dolů pod sedadlo řidiče a zatáhl za páku, zvuk otevírajícího se kufru potvrdil naše nejhorší obavy.

„Věříte svému tátovi, ne?“ Tři jsme si vlezli do kufru jako ovce na porážku. Neviděli jsme v tom rozdíl. Ještě nás zakryl dekou se slovy: „To je, kluci, jen pro případ, že by prováděli náhodné kontroly.“ Pak zabouchl kufr a pokračoval oněch šest mil do Alton Towers. Zastavil u budky a paní spočítala členy rodiny – dva dospělí a jedno dítě. Táta tedy povinně zaplatil a zaparkoval na nejvzdálenějším místě.

Nezapomenu na ten moment, kdy táta otevřel kufr, vidím to, jako by to bylo včera. Zamžoural jsem očima, neboť mě denní světlo praštilo do očí a cítil jsem, jak halucinace z výfukových plynů pomalu mizí. Pamatuju si, jak se na nás křenil jeho velký obličej. Tvářil se, jako by svou rodinu právě propašoval přes Pásmo Gazy. „Sláva mladým mužům, chlapci,“ usmíval se, „sláva mladým mužům!“

Bylo mi devatenáct, když nás jeho nezkrotný duch navždy opustil. Býval nemocný téměř po celou dobu mé puberty; léta kouření a pití si vybíraly svou daň. Nejdřív to bylo nemocné srdce, později rakovina. Vrátil se, aby umřel doma. To bylo jeho poslední přání:

„Abych uvedl do pořádku všechny své záležitosti.“ Ano, myslím, že tak to podal.

Ve skutečnosti to znamenalo přiznání mámě, že ve špajzu vypil všechnu vodku a nahradil ji vodou, aby to nepoznala, a přemlouvání faráře, aby si na jeho pohřbu „odpustil ty morbidní sračky“. Rád bych vám pověděl, že poslední dny jeho života byly hlubokomyslné, že se snažil napravit chyby, kterých se za svého života dopustil, stejně tak jako to vídáme ve filmech. Ve skutečnosti byly ale děsivé, protože množství morfia nikdy nebylo dostačující a jeho nezkontrolovaný duch se zuřivě pral s utichajícím životem. Nakonec, odešel, uprostřed noci, když všichni spali...

Když to tak po sobě čtu, připadá mi zvláštní začínat knihu shrnutím života a smrti člověka. Můj táta ale musí být v první kapitole. Vždyť jeho smysl pro humor a hravost protínají můj život skrz naskrz. On ze mě udělal otce, jakým dnes jsem. Coby děti své rodiče nevnímáme jako živoucí, dýchající bytosti. Považujeme je za nezdočné. Naučil mě, že opravdoví hrdinové žijí mezi námi. Když jsem se ale o pár let později ohlédl zpět, uvědomil jsem si, že i on o sobě pochyboval. Nikdy se nepovažoval za dost chytrého a dost dobrého.

Nemám paměť na data; narozeniny, výročí – většinou mi splývají. Nepovím vám, kde jsem byl, když zabili Johna Lennona, nebo kdo vyhrál Světový pohár v roce 2002. Ale zajisté vám můžu zcela spolehlivě říct dvě data, která mi změnila život: 16. října 1991 jsem dal tátovi naposled dobrou noc. A o 3 825 dní později, 6. dubna 2002, jsem poprvé pozdravil svého syna. Tyto dvě osoby utváří můj život, ale nikdy se nepotkají. Jsou spojeny pouze mou matnou pamětí a sklonem k přibíráání na váze, neboť geny jsou geny.

Byl jsi výborný, táto. Byl jsi opravdu výborný...

KAPITOLA DRUHÁ

Sni dál

Na světě žije přes sedm miliard lidí a šance na to, že se dva lidé spojí, aby stvořili další život ... může znamenat jen to, že z toho nevznikne nic jiného než další jedinečná bytost. I po tolika letech si dodnes pamatuju na den, kdy se narodil. Deset prstů na ruku. Deset na nohu. Vyhráli jsme jackpot. Velikonoční zajíc, Santa a Zoubková víla oné noci dorazili k nám a ulice nebyly vydlážděny jen zlatem, ale také diamanty a smaragdy. Na noční obloze byly tisíce hvězd, ale žádná z nich nezářila tak jasně jako náš malý chlapec. Táta má s tebou velké plány, chlapče.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

S lýchával jsem o autorech, kteří se v polovině knihy zasekli a nějakou dobu nevěděli, jak s ní pokračovat. Ale než se tak stalo, byli určitě dál než v druhém odstavci druhé kapitoly. Zvláště, když první kapitolu zkopírovali ze svého blogu.

Rozhodl jsem se, že si o víkendu vyjedu na výlet a budu pokračovat v psaní. Představoval jsem si Aghatu Christie, jak sedí u krbu

v malém útulném hostinci, popíjí horký punč a nápady se jí samy promítají na papír. Ukázalo se ale, že takový hostinec s krbem by byl poněkud mimo můj rozpočet, a tak jsem si místo toho sedl do hospody na východním pobřeží Anglie, vybaven patnácti neořezanými tužkami, a vyčítal si, že jsem nevezal nikoho s sebou, kdo by mi pomohl se dvěma porcemi meníčka za dvě stovky.

Když jsem se tedy pustil do psaní našeho příběhu, bylo pro mě snazší začít smrtí. Možná i proto jsem začal psát o tátovi. S živými se člověk mnohdy vyrovnává hůř. Jsou tu společní známí, vzájemné city, naše životy se prolínají a v neposlední řadě se svým způsobem také dělíme o mého chlapce. A jeho narození, o kterém bych vám teď chtěl povyprávět, se najednou zdá tak obtížně uchopitelné.

Se synovou mámou jsme odloučení skoro deset let, ale stále je důležitou součástí jeho života. Máma žije za rohem a všichni tři budeme navždy spojeni. Ale to, co tady píšu, je nahlíženo pouze z mé perspektivy a je to můj pohled na onu dlouhou cestu, na kterou jsme se vydali.

Je těžké si vzpomenout, jaký byl váš život s partnerem, než přišly děti; mně to připadá jako věčnost. Představa, že byste společně existovali *před nimi*, je skoro nepředstavitelná. Co jste proboha celé ty dny dělali? Když nastal večer a neměli jste co na práci, jak jste trávili společné chvíle? O čem jste se bavili?

O ruku jsem ji požádal v přímo magický den, 1. ledna 2000, když Big Ben odbil půlnoc a noční oblohu rozjasnily ohňostroje. Ono se to vlastně nestalo oné noci. V plánu jsem to ale měl. Nicméně vzhledem k tomu, že jsem nikdy neuměl udržet tajemství, požádal jsem ji o ruku o týden dříve, na první svátek vánoční. Na rovinu, ten den jsem zazmatkoval, protože mi pod stromeček dala více dárků než já jí. Cítil jsem se provinile. A tak jsem jí dal ten prsten. Vzali jsme se

ve Skotsku, v jeden chladný, zasněžený březnový den o čtrnáct měsíců později. Ať už to mezi námi dopadlo jakkoliv, byli jsme první měsíce obklopeni rodinou a nejbližšími. Byly to naše nejšťastnější dny.

Následovaly líbánky v Thajsku. Moje první (a jak se později ukáže) i poslední pořádná dovolená, když nepočítám pánskou jízdu na Korfu v roce 1989. Thajsko jsem si oblíbil. Víím, že se v dnešní době hodně změnilo, ale tehdy to byla Země úsměvů. A já tam byl vážená osoba. Tady v Británii jsem jakožto obézní chlap, co necvičí a hodně jí, nikoho nezajímal, ale v Thajsku jsem byl svými rozměry žhavou novinkou. Kamkoliv jsme se vydali, připadal jsem si jako Gulliver na cestách. Ukázalo se, že Thajci povýšili každého, kdo měl BMI vyšší než 35, na bohatého velkostatkáře. No, tak jsem to konečně dokázal.

Jakmile počáteční euforie a sebevědomí pohasly, zjistil jsem, že takový titul s sebou nese jen pramálo výhod. Například jsem v obchodech platil dvojnásobek toho, co platila žena, když šla nakupovat sama. Do konce dovolené jsem pak raději čekal na chodníku nebo se schovával za rohem.

Za čtrnáct dní jsme byli doma, přesně na čas, abychom počkali na příjezd dodávky z obchodního domu, která nám měla přivést všechny dárky z našeho svatebního seznamu. Takový svatební seznam je poněkud zvláštní, ale úžasná záležitost. Přestože je skvělé ujistit se, že dostanete všechny dárky, co chcete – a já jsem za to vděčný –, pořád mi trochu leží v hlavě, že můj nejlepší kamarád mi dal k oslavě největšího dne mého života odpadkový koš. Díky tomu seznamu dnes třeba víím, co je egyptská bavlna. Tohle plus keramická pánev mi napověděly, že teď jsem opravdu dospělý. A to mohlo znamenat jediné. Je čas pořídit si dítě.

Když teď tak nad tím přemýšlím, tak než jsme dospěli k tomuto rozhodnutí, nestrávili jsme spolu jako novomanželé mnoho času. Kouřil jsem, dost jsem pil a z pohledu Thajců jsem vypadal, jako bych jednu půlku Manchesteru vlastnil a druhou snědl. Řekněme, že jsem si myslel, že nám náš životní styl ještě nějakou chvíli vydrží. Ale nestalo se tak.

Těhotenství jako takové probíhalo standardně, aspoň tedy z mého pohledu. Nicméně jsem nebyl ten, kdo celý náklad nesl. První měsíce jsme byli štěstím bez sebe. Vzali jsme si na ty všechny dětské příručky druhou hypotéku a obden jsme z Amazonu objednávali další, které nás prováděly „neznámým fenoménem“ zvaným porod. Sestavili jsme nekonečný seznam věcí doporučených australskými vědci, místo abychom poslechli vlastní matky. Není nic hezčího než zaslepená arogance rodičů čekajících své první dítě. Ani jeden z nás netušil, do čeho vlastně jde, ale o svatbě jsme před rokem taky nic nevěděli, a teď jsme hrdými majiteli keramické pánve. No a já si mezitím načel vše o kočárcích a autosedačkách. Říkal jsem si, že budeme v suchu.

Tak nějak jsem tušil, ostatně jako všichni kolem nás, že budeme mít holčičku. Doufám, že vám toho teď neprozrazuji příliš mnoho, ale pokud jste si přečetli název knihy, asi víte, jak to s holčičkou dopadlo. Ty se u nás v rodině rodily jen zřídka; já a mí tři bratři jsme toho jasným důkazem. I všechna vnoučata jsou kluci. Všichni kolem nás tedy předvíдали holčičku, i na základě tvaru ženina břicha. Myslím, že jsem si ji v hloubi duše taky přál. Zjednodušeně řečeno jsem předpokládal, že holčička podědí povahu po mámě a bude sebejistá a společenská. Ale kluk ... kluk by mohl zdědit nejistou povahu svého otce.

À propos nejistota. Jako muž jsem se už v mnoha situacích cítil nejistě. Byly chvíle, ve kterých mě ovládly emoce. Kdy jsem se cítil

jako malé, křehké vlákno uprostřed velké tkaniny zvané život. Ale nic se nevyrovná oné chvíli, kdy jsem se jako zástupce mužského pohlaví ocitl na porodním sále. Kdybych si měl vybrat chvíli, na kterou by seděla fráze „být páté kolo u vozu“, byla by to tahle.

V každé knize píše, jak je důležité, aby byl muž u porodu. Každá příručka popisuje, jak uděláte svoji drahou polovičku šťastnou, když ji budete držet za ruku a budete jí oporou. No pánové, dovolte mi, abych vám pověděl malé tajemství. A berte to jako tajemství od někoho, kdo v té situaci byl, viděl věci, o kterých si nemyslel, že je někdy uvidí, a teď tu stojí před vámi, aby vám je předal. Všechno to jsou lži. V každé té knize lžou, jako když tiskne. Ve chvíli, kdy přijdete do porodnice, její tašku s věcmi hozenou přes rameno, si myslíte, že jí budete aspoň nějakou oporou. Ale opak je pravdou. Jste tam v podstatě k ničemu. Já si tam připadal jako vegan na zabíjačce.

Po prvních čtyřech hodinách, kdy jsme byli spolu zavřeni na pokoji, jsem naznal, že mé neustále hlazení po jejich zádech je asi tak stejně zklidňující jako mučení vězňů v Guantanámu. Vzhledem k tomu, že jsem nevěděl, co v takové situaci dělat, zvolil jsem jinou, poslední možnou taktiku. Už po sto dvacáté páté jsem se jí zeptal, zda něco nepotřebuje.

„Ano,“ odpověděla. Ano! Řekla „ano“! Pohled, který po mně hodi-la, sice napovídal, že by mohla chtít nového manžela, ale namísto toho řekla: „Sendvič.“ Konečně jsem jí byl k něčemu užitečný.

„A jaký sendvič?“ zeptal jsem se. Nechtěl jsem ji zklamat.

„Jakýkoliv, Johne.“ Mé jméno na konci věty mi napovědělo, co jsem potřeboval vědět. Nebyl to námět k diskusi. Nechal jsem ji v pokoji a vydal se ulovit něco k snědku. Měl jsem misi, kterou jsem musel splnit. Byl jsem potřebný. Byl jsem najednou důležitý. Jakmile jsem se

vydal z porodnice, nezamířil jsem k nemocniční kantýně, ale k východu z nemocnice a k parkovišti. Naše zdravotnictví je sice skvělé, ale to se nedá říci o nemocničních kantýnách. Pokud mám synovi koupit sendvič, tak to bude ten nejlepší sendvič ve městě.

Zastavil jsem u supermarketu Sainsbury, který je široko daleko nejvyhlášenější, a má dokonce i travnatou střechu. Ten den byla ideální konstelace hvězd. V supermarketu nabízeli širokou škálu sendvičů. Zajel jsem na parkoviště a zaparkoval na místě vyhrazeném pro rodiče s kočárkem. I když jsem, technicky vzato, stále nebyl otcem, ten den jsem cítil, že na to vyhrazené místo mám nárok. Skoro jsem si přál, aby mě někdo zastavil. Aby mi řekl, ať si přeparkuju, a já na něj mohl dramaticky zakřičet něco ve stylu: „NEMÁM TEĎ ČAS, ABYCH S VÁMI DISKUTOVAL! MOJE ŽENA JE V PORODNICI A JÁ...“ (v tuhle chvíli bych se už rozbíhal do supermarketu a ještě bych se otočil, abych dokončil myšlenku) „... JÁ TADY MUSÍM SPLNIT SVÉ POSLÁNÍ!“

Avšak nikdo nic neřekl. Proplížil jsem se dovnitř, vzal košík a vydal se k pultu se sendviči. Vzpomněl jsem si na Australany a jejich příručky. Zmiňují se v nich o tom, že bychom si měli přibalit i oříšky, rozinky a nějaký oblíbený nápoj, ale žádná z nich nevysvětluje, co to ve skutečnosti znamená, když vám manželka během porodu řekne, že je jí jedno, jaký sendvič vyberete. Měl jsem si to vyložit tak, že je bolest už tak nesnesitelná, že prostě chce jen něco neslaného, nemastného? Anebo chtěla spíše něco, co ještě sama nezkusila, jen mě tím nechtěla zatěžovat? Tady vidíte, jaké jsem z toho měl dilema. A moje nic netušící žena si tam mezitím leží v posteli.

Nakonec jsem těch sendvičů vzal více a udělal z toho takovou variaci. Nejlepší výběr, můj synu, dej si, co hrdlo ráčí.

Hranolky! Na ty jsem nesměl zapomenout. Nechtěl jsem jen tak nějaké obyčejné, ale Kettle Chips – solené, s černým pepřem, které by podtrhovaly onu výjimečnou příležitost. Při narození našeho prvního dítěte budeme mít k večeři Kettle Chips. A na cestu domů jsem nám vzal nakládané cibulky.

Ovoce. Po takové hostině by si manželka určitě dala ovoce. Jakmile jsem byl s výběrem hotový, v duchu jsem si gratuloval. To jiný manžel a budoucí otec rodiny by to tak dobře nevybral. Když jsem do košíku dal hrozny a ovocný salát, říkal jsem si, jak se moje žena dobře vdala. A nápoje. Jasně, na ty bych málem zapomněl. Perlivé, nebo neperlivé? Raději jsem vzal obojí.

Supermarket v Sainsbury mě ten den vyšel na osm set. Vrátil jsem se do nemocnice, ověšený třemi oranžovými igelitkami. Nesl jsem se, jako bych přinášel srdce pro někoho, kdo čeká na transplantaci. Všechno bylo, jak má být. Vrátil se muž. Živitel rodiny.

„NECHCI ŽÁDNÝ ZASR...Ý SENDVIČ! CHCI, ABY TO DÍTĚ BYLO UŽ KONEČNĚ VENKU!!!“ Slova, kterých jsem se dočkal namísto pozdravu. Zapadl jsem do křesla v rohu místnosti, kam jsem patřil.

Porod trval dalších pětadvacet hodin. Přes všechny hádky mezi pohlavími na téma, kdo to má v životě těžší, neexistuje argument proti výroku, že matky dokážou porodit dítě. A manželčina odměna za to, že ten den ze sebe vydala všechno? Mohla tam ležet, zpočtená a vyčerpaná, zatímco její pýcha a štěstí byly předány do rukou plačícího šaška v rohu místnosti, který navíc smrděl nakládanými cibulkami.

A synu, až tohle budeš jednou číst, chci, abys věděl, že mě moje představy o dceři opustily v momentě, kdy jsem Tě poprvé držel v náručí.

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

V té chvíli jsem si uvědomil, že to jediné, co jsem v životě chtěl ... jsi Ty. Rád bych Ti pověděl, že jak jsem Tě držel, sklonil jsem se a zašeptal něco hlubokomyslného, co nám navždy utkví v paměti, ale bohužel, nemohu. Když mi Tě podávali, zpanikařil jsem. „Je dokonalý,“ pomyslel jsem si. „Je úplně úžasný. Jen se na něj podívejte. Všechno jen zkazím.“

A i když od té chvíle uběhlo mnoho let, ten pocit mě nikdy neopustil.

KAPITOLA TŘETÍ

První společné chvíle

A tak jsme tě vzali domů. Světlo se mi odráželo z brýlí na tvou tvář pokaždé, když jsem se na tebe podíval. Pak jsi začal růst a objevovat svět. Lidé si začali šuškat: „A neměl by už chodit?“ „A neměl by už mluvit?“ Ale co ti věděli! Srovnávali ho s ostatními dětmi, ale jeho srovnávat nešlo. Každé další dítě bylo jako kočičí zlato s falešnými diamanty, které se prodávaly v teleshoppingu, ale on? On byl Koh-i-noor.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Někteří lidé mají silně vyvinutý rodičovský pud. Jejich instinkt se nastartuje a od první chvíle vědí, co mají dělat. Když si vzpomenu na naše začátky, byli jsme jako nepopsaný list. I když musím říct, že synova máma na tom byla mnohem lépe než já. Když nás porodní asistentka nechala, ať malého oblečeme, byli jsme pěkně vystrašení. I když byla věčně nabručená, nepříjemná a pořád nás jen komandovala, přál jsem si, aby s námi odešla domů, neboť o dětech věděla úplně všechno.

Potíž byla v tom, že já nikdy nic tak křehkého nadržel v náručí. Přinejmenším od té doby, když jsme s bratry našli přízabitou straku a rozhodli se ji odnést domů, položit do krabice, nakrmit chlebem a mlékem a pozorovat ji, jak umírá. Máma to tehdy vzala v pohodě. Pamatuju si, jak ptáče bylo malinké a křehké, ale také mě tehdy nikdo nežádal, abych jej oblékl do toho blbého kabátku. To byl můj největší problém – neustále jsem měl strach, abych synovi nějak neublížil. V žádné příručce nebyla kapitola o tom, jak dítěti ohnout ruku tak, abych mu ji nezlomil. To byla pro autory asi příliš elementární věc, o které neměli potřebu se rozepisovat. Dokonce jsem navštívil i předporodní kurz. Já a milý podlahář Dwayne (jediný chlap, který se kromě mě na kurzu objevil) jsme dostali panenku, na niž jsme si mohli nacvičit zacházení s miminem. Jenže ruka té panenky se vždycky ohnula tak, jak jsme potřebovali.

Všude jen píší o tom, jak je dětská hlavička křehká a potažená jemnou kůží. Ale jak to, že nikde není zmínka o krku? Kdyby synovy krční svaly za něco stály, nemusel bych se bát o hlavičku. Pokaždé když jsem ho zvedl, připadal jsem si trapně a nemotorně. Myslel jsem si, že rodičovství bude o čtení pohádek, o tvorbě prstových loutek nebo o malování, ale nebylo. Rozhodně ne ze začátku. Tehdy to bylo o zručnosti. Nikdy předtím jsem nepřibil poličku na stěnu, dodnes mi trvá, než rozeznám pravou stranu od levé, a ani neumím otevřít konzervu. Chtěl jsem být nápomocný, ale brzy se ukázalo, že mi i přebalování činí nemalé problémy. Nikdy jsem pořádně neutáhl plínku, protože jsem měl strach, že bych mohl malému rozdrtit kyčle. Celé rodičovství v tak raném stadiu bylo neskutečně náročné.

Měl jsem opravdu důvod cítit se neohrabaně. Jsem tím pověstný. Nezvládnou ani přenést kafe do obýváku, aniž bych polovinu nerozlil,

tak jak mám proboha zvládnout živoucí, dýchající dítě? Když naše rodina přijela do nemocnice, aby přivítala nového člena, všichni jednohlasně zatajili dech pokaždé, když jsem jej vzal do náruče. Instinktivně na mě křikli, abych dával pozor na hlavičku.

„Je v pohodě,“ ujistil jsem je, zatímco synovo ucho jen taktak minulo roh postýlky a já se snažil tvářit, jako by se nic nestalo. Neustále mi připomínali, že jsem teď zodpovědný i za někoho jiného. Ale já si už předtím předsevzal, že se toho zhostím pořádně. Jenže to se snadno řekne.

Další den bylo načase, abych odvezl svého syna („můj syn“ – tálo mi srdce pokaždé, když jsem ta slova vyslovil) a jeho vyčerpanou mámu domů. Do porodnice jsem dorazil jednoho parného dubnového rána. Na sobě jsem měl tu nejteplejší bundu, kterou jsem našel ve skříni, a odmítal ji sundat, protože jsem si nestihl nic vyžehlit a kalhoty bez pásku mi padaly.

„Nemáš drobné na parkování?“ zeptal jsem se své unavené ženy, která trpělivě seděla na ustlané posteli, tašku sbalenou, syna v náručí. „Zapomněl jsem si peněženku...“

Cestou domů z nemocnice se začaly věci stávat skutečnými, což jsem nečekal. V nemocnici se nic z toho nezdálo reálné. Když jsme si s něčím nevěděli rady, zazvonili jsme na sestřičku nebo pomohla návštěva. A teď jsme najednou byli na všechno sami. Žena seděla na zadním sedadle, zdánlivě klidná, a kdyby jí nezběhaly klouby na rukách z toho, jak křečovitě držela sedačku, aby se její náklad náhodou nevyklopil, ani bych si nevšiml, jak je nervózní. Když jsem nastartoval auto, očistil jsem i zpětné zrcátko, abych viděl synův obličej, a vyjeli jsme. Svět kolem nás na chvíli přestal existovat a poprvé jsme byli sami. Jen my tři. Rodina.

Dosud jsem netušil, že jihovýchodní Londýn má tak děravé silnice. Na každém rohu na nás číhaly retardéry, jako by měly v plánu zabít mi dítě! Copak nevědí, že syn ještě nemá pevný krk? Silnice byly jedna velká katastrofa. Ostatní účastníci silničního provozu zase byli tupani, kteří jeli moc rychle, zbytečně riskovali anebo ucpávali provoz nesmyslnými manévry. To si nikdo z nich nevěšiml nálepky „Dítě v autě“, kterou jsem tam předchozí den tak pyšně nalepil? Takhle opatrně jsem naposledy řídil, když jsem absolvoval kurz školy smyku. Celou dobu jsem jel na dvojku.

Samozřejmě, že jsem syna v porodnici slyšel párkrát zaplakat. Tam mi to připadalo skoro až roztomilé. Jeho pláč a v pozadí pláč ostatních mimin, lidé, kteří procházeli sem a tam, a obvyklý šum nemocnice. Synův pláč byl sotva slyšitelný a jeho malinké plíce se jen snažily dát o sobě vědět. Teď, když jsme přijeli domů, dával mezi čtyřmi papírovými stěnami jasně najevo, zač je toho loket.

Na pláči vašeho vlastního dítěte něco musí být. Je totiž úplně jiný než pláč ostatních dětí. Kdybyste byli v místnosti se dvěma sty jinými miminy, která by se snažila vykřičet si plíce, pláč vlastního dítěte zaručeně poznáte. Je to určitá dovednost, o níž rodič nikdy nepřijde. Když jsem seděl na hřišti a zaslechl jsem pláč, tak stejně jako Tarzan, král džungle, jsem vycítil, že syn volá mě. Když jsem s ním byl na školním hřišti, slyšel jsem jeho hlas i na opačném konci. Teď, když jsem to napsal, si uvědomuji, jak je mi líto, kolik se za ta léta naplakal, aby ho vůbec někdo slyšel.

První týdny doma byly dost náročné. Přišly chvíle, kdy jsem si myslel, že synův pláč nikdy neustane. Před pár lety jsem byl na kurzu o vývoji dítěte a jedno z témat se týkalo teorie vazby rodičů s dítětem a toho, jak vztah, který si vybudujete v raném věku dítěte, ovlivňuje

jeho další vývoj. Sdělili nám, jak zanedbání dítěte je mnohdy škodlivější než tělesný trest, protože ten alespoň představuje formu kontaktu. Jak uklidňující.

Dále nám popisovali, jak naše generace onen výchovný koncept špatně pochopila. V sedmdesátých letech jste měli hodné dítě, pokud neplakalo, nevydávalo příliš mnoho skřeků a vydrželo být hodiny o samotě. Ale pláč je přece pro miminko jediným způsobem komunikace. A dítě se brzy odnaučí plakat, jakmile zjistí, že na pláč nikdo nereaguje. Možná se v tom až příliš vrtám, ale nikdy jsem nepochopil, jak dítě, jako je to naše, zapadá do toho celého konceptu. Měli jsme dítě, které plakalo a plakalo, a přestože jsme se jako rodiče snažili co nejvíc, nikdy jsme mu nebyli schopni splnit veškerá jeho očekávání, neboť jsme nikdy nevěděli, co přesně potřebuje. Někdy se zdálo, jako by tady s námi ani nechtělo být.

Teď to zní dost dramaticky, ale tak hrozné to samozřejmě nebylo. Možná to byl úplně běžný začátek života. Doufám, že jste si už všimli, že mám sklon o věcech moc uvažovat a ze všech stran je analyzovat. Doposud mám jen jednu zkušenost s výchovou dítěte, stejně jako ono ji má i se mnou. To je to jediné, co oba víme. A to zní trochu děsivě.

Čas plynul a my jsme si na naši roli pomalu zvykali. Pamatuju si, jak jsme se asi čtrnáct dnů po návratu z nemocnice vydali na výlet. Měl jsem se po víkendu vrátit do práce, tak jsem se rozhodl podniknout první rodinný výlet do nákupního centra Bluewater. Nebyla to náhoda. Destinaci jsem vybral hned z několika důvodů:

1. Poměrně blízko domu, po cestě málo retardérů a rychlost je v této oblasti omezena na rozumných 80 km/h.
2. Uvnitř na dítě nečihá nebezpečí a otrava čerstvým vzduchem.

3. Přítomnost místností ke kojení.
4. V případě, že bychom něco zapomněli, dá se to koupit.
5. Co jiného se dá dělat s tak malým dítětem?

To ráno žena sbalila půl bejváku a já ho naložil do auta. Autosedačku se nám podařilo upevnit za pouhých čtyřicet sedm minut, o celé čtyři minuty méně než při odjezdu z nemocnice. Všechno se nám začínalo dařit. Vydali jsme se na cestu, na které jsem si dokonce dvakrát dovolil přeřadit na trojku. Když jsme dorazili do Bluewateru, zastavil jsem na parkovišti vyhrazeném pro rodiče s dětmi a cítil pohlazení po duši. Když jsem vystupoval, čekal jsem, že se kolem nás seběhnou paparazzi. Tak tady mě máte, novopečeného otce s rodinou.

Vydali jsme se tedy do nákupního centra. Žena tlačila kočárek a já nesl na zádech batoh s obsahem našeho bytu. Procházeli jsme se po Bluewateru a bylo nám úžasně. Syn celý výlet prospal a my si mezitím dali kafe, okolní teplota byla uspokojivá a výlet se vydařil. Tohle tedy bylo rodičovství. Na nic jsme nezapomněli a syn byl v bezpečí. Byli jsme jako každá jiná rodinka. Vydali jsme se zpět na parkoviště a říkali si, jaký to byl úžasný den a jací jsme skvělí rodiče (říkám den, ale byla to jen hodina a půl). Měli bychom to dělat častěji, vždyť je to brnkačka.

Nejdříve jsem si nemohl vzpomenout, kde vlastně stojíme, ale pak jsem auto zahlédl. Nebylo k přehlédnutí – všechny dveře i s kufrem otevřené dokořán a klíček ještě visel v zapalování. Skvělí rodiče, fakt že jo. Je zvláštní, jak se naše počáteční neuróza postupem času přeměňovala na nonšalantnost. Nevím přesně, kdy se to stalo, ale vím, že to netrvalo příliš dlouho. Batoh jsme brzy vyměnili za tašku s plínkou a pár vlhčených ubrousků. Viděl jsem dalších pár nálepek „Dítě

v autě“, jenže ty zdobily Volva, tak jsem tu naši nenápadně odlepil. A taky jsem už nečekal, až mě lidé na ulici zastaví, aby mi řekli, že ze všech dětí, co dosud viděli, je moje to nejkrásnější.

Lidé se mě dnes ptají, zda jsme si zpočátku všimli nějakých náznaků. Nevím. Nevím, co jsme měli najít, i kdybychom něco hledali. Neměl jsem nikoho, s kým bych syna mohl srovnávat. Vím jen, že pláč neustával. Začal navečer a pokračoval dlouho do noci. Nejvíc to pochopitelně odnesla moje žena. Vzpomínám si, jak jsem šel jednou z nádraží domů a řev našeho syna – jako Tarzana – slyšel už od tamtud. Než jsem se vydal domů, pokaždé jsem si dal ještě kolečko kolem bloku, abych v sobě našel sílu tomu čelit. A moje vyčerpaná žena už na mě čekávala u dveří.

„To bude jen kolika,“ opakoval nám lékař, kdykoliv jsme se zmínili o pláči, „nebojte, on z toho vyroste.“

Synku, kéž bychom tehdy věděli, jak Ti pomoci.

V prvních měsících jsem byl největším přínosem v kuchyni, neboť moje žena není zrovna kuchařka roku. Tak jsem vařil hlavně já. A taky jedl. Pamatuju si, že když jsme spolu ještě chodili, slíbila mi, že mi uvaří svůj speciální recept.

(Když na to tak vzpomínám, musím se smát. Část mě si říká, že bych to sem asi neměl psát. Ale ten malý kluk, co ve mně zůstal, si přeje, abych to prozradil. Tak to napíšu.) Jejím speciálním receptem byly bostonské pečené fazole. Tento kulinářský skvost mi slibovala už několik týdnů; recept, který byl předáváný z generace na generaci původními obyvateli Bostonu. Nakonec se ukázalo, že bostonské pečené fazole byly pečené fazole namočené v nějakém sirupu a chutnaly stejně hrozně, jako vypadaly. To bylo naposled, co vařila, než se narodil náš syn.

Jednoho dne jsem přišel domů z práce a kromě běžného křiku mě přivítalo ještě něco jiného: vůně linoucí se z kuchyně. Příjemná vůně. Jé, večere, pomyslel jsem si bláhově. Když jsem nakoukl do kuchyně, naskytl se mi pěkný pohled. Vytažený šlehač, pánve a na lince se povalovala spousta vytažených nádob na led naplněných barevnými kašemi.

„Co to je?“ zeptal jsem se. „Nechoď mi do kuchyně, když sis neumyl ruce!“ vyjela na mě nad těmi nádobami. „Tohle jsou organické sladké brambory s dýní. Tohle je fenykl, artyčoky a nějaká zelenina, o které jsem ještě neslyšela. Toto zase hruškový a jablečný kompot...“ Jakmile jsme zavedli příkrmy, kluk si jedl jako král. Ten večer jsem ho vykoupal, uložil a objednal sobě a ženě jídlo.

Asi vám to tady líčím v černých barvách. Neurotičtí rodiče s plačícím dítětem – případ pro psychiatra. Nejsmutnější na tom celém je, že jeho pláč a nestálé chování zůstaly z jeho prvních měsíců pro nás tou nejsilnější vzpomínkou. Ale rozhodně nebyla jediná. Syn se uměl usmát. Z jediného úsměvu jsme dokázali přežít celé týdny. Někteří s námi diskutovali, zda je to už vědomý úsměv, nebo jen nevědomá grimasa, ale nám to bylo jedno. Takový moment nám stačil, abychom přežili všechny ty uplakané noci.

A netrvalo dlouho a jeho úsměv se proměnil ve smích. Smích, který sám o sobě měl v sobě život – a kloktal, chichotal se a byl prostě svůj. Když se ohlédnu zpět na první týdny jeho života, uvědomím si, že mě syn naučil vědět víc o sobě samotném a o takzvaném smyslu života než kdokoli před ním. Než se narodil, myslel jsem si o sobě, že jsem milý. Domníval jsem se, že dělám něco pro ostatní, když jsem tak laskavý a hodný člověk. Ale dnes si uvědomuji, že jsem spoustu věcí

PRVNÍ SPOLEČNÉ CHVÍLE

vykonával jen proto, že jsem očekával zpětnou vazbu, ať už to bylo pouhé poděkování, nebo pochvala.

Ale až v prvních týdnech synova života jsem pochopil, co znamená někoho opravdu milovat. Dát všechno a nic neočekávat. Možná tohle je skutečná definice lásky.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Rodinná záležitost

Na spánku vašeho dítěte je něco podivně hypnotizujícího. Za poslední roky jsem se přistihl několikrát, jak na něj koukám. Nejdřív jdu do jeho pokoje, abych mu popřál dobrou noc, a pak, aniž bych si to uvědomoval, u něj zůstávám dlouhé minuty, a dokonce hodiny a koukám na něj, jak poklidně dříme. Za tu dobu se prostředí několikrát změnilo – od záře nočního světla a zvuku starých uspávacích melodií až po blikající obrazovku iPadu a zvuky z moderních hraček pro děti; ale ten klid a vyrovnanost na jeho tváři, když spí, zůstaly stejné. Ať už se během dne odehrálo jakékoliv drama nebo zmatek, jakmile večer zavřel oči, všechny vzpomínky na ten den byly na míle vzdáleny. Z jeho tváře zmizelo svráštělé obočí i náznaky úzkosti; ležel tu chlapec, jehož svět se alespoň na chvíli zdál být v pořádku.

A po pár hodinách se zase probudil. Nedal se vypnout ani požádat, aby nám dal ještě pět minut. Synovy oči se pokaždé prudce otevřely, mnohdy s jistou naléhavostí, která ve vedlejší ložnici nebyla vždy vítaná. Když se ohlédnu zpátky, vidím to jako klíčový moment určující dětství. Otevře oči, odhodí deku na stranu a vyskočí z postele. Není pochyb o tom, že dnes je ten výjimečný den. Musí prozkoumat nové věci a prožít jej naplno. Každé ráno má ve tváři vepsané přesvědčení, že ať už je dnes jakýkoliv den, je to

ten nejskvělejší den ze všech. PROSTĚ NEJLEPŠÍ. Nezáleží na tom, jestli je pondělí nebo pátek, prostě je bezpochyby ten nejúžasnější.

V jakém období života o tyto pocity přijdeme?

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Prvních dvanáct měsíců synova života pro nás znamenalo jistou izolaci. Byli jsme z našich přátel první, kdo měl dítě, a obě strany rodiny žily stovky mil daleko. Měli jsme však štěstí, že nedaleko bydlel můj mladší bratr, který se velmi rychle vžil do role nejlepšího strýčka na světě. A tato role mu zůstala dodnes. V té době ještě neměl vlastní děti, ale uměl to s nimi a se synem byli vždycky na stejné vlně, což jsme mu mohli jen závidět.

Jezdili jsme i za zbytkem rodiny do Severního Walesu nebo do Skotska. A oni se zase stavovali k nám. Pokaždé jsem je rád viděl a moje srdce se dmulo pýchou, kdykoliv se na syna vrhli, protože na sobě měl zase něco fešáckého. No ten ale vyrostl! Je na vás tak podobný! A zesvětlaly mu vlásky!

Chvíli poté, co se u nás usadili a více se rozkoukali, bylo všem jasné, že chlapec zatím nedělá pokroky, jež by odpovídaly jeho věku – nesedal si, nelezl ani nežvatlal. Každý z přítomných nás zasypával radami a názory, které z jejich pohledu měly udělat onu zásadní změnu v jeho vývoji. Často jsem měl pocit, jako by nám říkali, že ho moc rozmazlujeme. Radili nám, ať ho necháme být, necháme plakat, že sám přestane, ať dáme hračky z jeho dosahu, že se pro ně sám doplazí, až bude chtít. Dnes už vím, že to byly dobře míněné rady, a občas se přistihnu, že novopečeným rodičům také radím. Často zapomínáme,

jaké to je, když nevíme o právě narozených dětech vůbec nic a jediné, co nás vede, je náš instinkt. Každá generace má pocit, že ta další je rozmazlenější a opečovávanější.

Zní to skoro až nevděčně, když vám milovaná rodina chce dát jen pár dobře míněných rad a současně vás ujistit, že je vlastně všechno v pořádku... „Tvůj bratr začal chodit až ve dvaceti měsících a sestra tvé babičky řvala bez ustání až do svých jednadvaceti.“ Řekl bych, že vzpomínky na tyhle návštěvy poukazují spíše na mou nejistotu než na cokoli jiného. Přesto se mi prostě někdy zdálo, že všichni ti příbuzní přicházeli, aby ještě více ukázali na mé nedostatky. Připadal jsem si spíše jako packal než táta roku. Ale dělali jsme, co se dalo.

Myslím, že nejhorší na tom celém bylo, že jsme neměli diagnózu, o kterou bychom se mohli opřít. Měl jsem sice takové tušení, že je něco trošku jinak, než by asi mělo být, ale neměl jsem to potvrzené od žádného odborníka.

Kolem nás byla spousta lidí, jimž láska zastínila úsudek a kteří si ani na vteřinu nechtěli připustit, že by něco mohlo být špatně. Veškeré nedostatky se snažili všemožně zastínit a hledali různé maličkosti, kterými je omlouvali. To mělo za následek, že pak ukazovali prstem na nás, na ten amatérský páreček uprostřed toho všeho.

Pamatuju si, kdy jsem zaslechl to slovo, začínající na a..., poprvé.

AUTISMUS

Představit si svět bez autismu bylo pro mě od té chvíle stejně nemožné jako představit si svět bez syna. Ale byl to svět, v němž jsem nevěděl, co tento pojem znamená, v němž to byla pouze další diagnóza, která mě nijak neovlivňovala, a tak jsem ji slepě ignoroval.

Jako první se o autismu zmínil můj bratr. Byl moje dvojče a ředitel školy. Všichni jsme měli děti zhruba stejně staré – můj starší bratr už

měl děti dvě, o dvanáct měsíců později se narodil můj syn, kterého o pár týdnů později následoval syn mého dvojčete s úžasnou zrzavou hřívou. Zrzek zrzavej přišel na svět a chudák naše máma si musela dalších pár let počkat na vnučku.

Myslím, že přátelství s bratranci bylo jaksi nevyhnutelné i vzhledem k tomu, jak si byli věkově blízko, i tím, že jejich tátové byli dvojčata. Ale je zvláštní, jak byli jako miminka odlišní. Jejich Zrzek zrzavej se vyvíjel přesně tak, jak měl, a rodiče na jeho pomyslném seznamu mohli odškrtnávat jeden milník za druhým a žít si svůj běžný život. Můj syn v tomhle ohledu byl asi více pasivní. Nakonec všechno zvládl, když chtěl, ale potřeboval čas.

Na svět pohlížel dost roztěkaně a počínal si těžkopádně. Je těžké se ohlédnout zpět s tou kupou informací, které mám dnes k dispozici, protože tehdy jsem neměl o ničem ani ponětí, a kdybych měl, možná jsem si mohl jistých věcí všimnout dříve. Ale všechno se dalo jednoduše vysvětlit. Nadměrně slintal, neboť si pořád rval hračky do pusy a rostly mu zoubky; neležl, protože se některé děti prostě neplazí a rovnou začnou chodit, a byl tvrdohlavý, protože jeho máma byla jako miminko úplně stejná.

Ano, tušil jsem, že je jiný, ale to jsem ve srovnání se svými bratry byl i já. Když jsme vyrůstali, byli oni ti frajeři, chodívali za mnou, zda bych s nimi nehrál fotbal, aby měli brankáře, bývali po škole a chodívali s holkama. Kdežto já byl tichý a uzavřený, ten co trávil veškerý čas v pokoji, četl si a sníval. Dodnes nechytinu míč, nezavážu si pořádně tkaničky a do devatenácti mi nedošlo, že se na záchodě sedí na prkýnku, a ne na míse. Myslel jsem si, že je syn po mně. Byl jiný, protože jsem i já býval jiný. Všechno, co se vymykalo normálu, se dalo omluvit tím, že je prostě Johnův syn.

Všechno se změnilo, když synovi byly asi dva roky a seděli jsme v bratrově autě. Už si nepamatuju, kam jsme jeli, ale posadili jsme naše kluky do sedaček. Každý z nás otevřel dveře na straně, kde seděl jeho syn, abychom jim upevnili bezpečnostní pásy. Zrzek zrzavej si mezi tím ten svůj zapnul sám. Už v tomhle věku chtěl všechno zvládat sám a být nezávislý. Ve svých čtyřech už pomáhal na zahradě a staral se o trávník. Můj syn sice v autě seděl vedle něj, ale duchem byl nepřítomen. Nemyslím si, že by si všiml pásu, natož aby si jej sám zapnul. To je něco, s čím bojuje dodnes. Nikdy neuhne, nenakloní se, nepomůže, abych ho mohl připoutat. Pokaždé mám pocit, jako bych ho do sedačky posadil poprvé. Myslím, že to byl onen první náznak – nedostatek zvědavosti, snahy a touhy se učit a poznávat, což je pro děti v jeho věku jinak tak typické.

Sedl jsem si dopředu vedle bratra. Všiml jsem si, jak kouká do zpětného zrcátka a vidí dva stejně staré kluky, které oddělovalo jen pár týdnů. Zrzek zrzavej nedočkavě poposedával v sedačce a nemohl se dočkat, až táta nastartuje auto a palubní deska se rozsvítí. Můj syn seděl vedle něj, zahloubaný ve svém vlastním světě, a žužlal bezpečnostní pás, který si dal místo svačiny.

„Johne, nemyslíš, že by mohl být autista?“ zeptal se mě.

Běž do prdele! Nejsem zrovna výbušná povaha, ale pamatuju si, jak mě ta věta tenkrát vytočila doběla. Náznaku takového výrazu jste si už asi v minulé kapitole všimli, ale zamaskoval jsem to, abych to trošku odlehčil. Tady ale nic odlehčovat nehodlám. Nevím, proč mě ta poznámka tak naštvála. Možná to byla jeho necitlivost. Nezeptal se mě, zda si nemyslím, že by mohlo být něco špatně. Prostě to na mě rovnou vybalil. Autismus. Mám pocit, že ten první okamžik byl odmítnutí skutečnosti, že s mým synem je opravdu něco

v nepořádku. Protože to to přece znamená, ne? Nebo jsem vážně byl tak emočně nevyrovnaný?

Všichni chceme, aby okolí naše děti milovalo. Chceme slyšet, že jsou nejhezčí, nejchytřejší a nejpokročilejší na světě. A já měl trošku zvráceným způsobem pocit, jako by můj bratr naznačoval, že mého syna nemá rád. Kdyby si myslel, že je s ním něco v nepořádku, jak by ho mohl mít rád, mého milovaného synka?

Bylo ale nefér si o bráchovi něco takového myslet. Někdo to prostě musel říct jako první, a holt to byl on. Možná jsem cítil, že tato slova měla vypadnout ze mě, jakožto jeho rodiče. Já měl být ten, kdo vysloví to zdánlivě nevyslovitelné. Domů jsme dojeli beze slova. Ten nový výraz „autismus“ nad námi visel jako závan laciného, vlezlého osvěžovače vzduchu.

O deset minut později jsem nastartoval počítač, spustil internet a zaposlouchal se do zvuku chrčícího modemu, abych vypudil křik z vedlejšího pokoje, kde se žena snažila uspat syna. Otevřel jsem internetový prohlížeč a napsal oněch osm písmen. A-U-T-I-S-M-U-S. Jakmile jsem to dopsal a to slovo viděl poprvé napsané na obrazovce, kliknul jsem na Hledat.

KAPITOLA PÁTÁ

Lekce první

Mému synovi dnes není dobře. Nestává se to každý den. Začalo to v noci – křik jak od paviána ve dvě ráno. Vběhl jsem do jeho pokoje a schválně šlápl na kousek lega, abych se probral. Seděl v posteli a tiskl si kolena k hrudníku.

„Můj pas,“ křičel, „strašně trošku mě bolí v pase!“

Nejsem sice doktor, ale vsadím se, že kdybych teď zavolal na zdravotní službu a popsal jim symptomy „strašně trošku ho bolí v pase“, byl by to pro ně překladatelský oříšek. Vzhledem k jeho naříkání bych tak tipnul, že ho pas bolel spíše strašně než trošku. Neboj, chlapče, pan doktor už je na cestě. Mezitím se alespoň pokusím zjistit, co ti je.

Z předchozích zkušeností vím, že mám nárok na tři otázky. Jakýkoliv další dotaz, na nějž nebude znát odpověď, jen vyústí v další záchvat kvílení, který mi teď právě předváděl. Otázky jsem formuloval jednoduše, tak, aby mi mohl snadno odpovědět. Chlapec, který ví o nepodstatných věcech tolik a s nadšením o nich vykládá, neumí popsat věci, které jsou důležité.

„Ukaž tátovi, kde tě to bolí.“

„Všude!“ křičel a přitáhl si kolena ještě blíže.

„Bolí tě to venku, nebo uvnitř?“

„Obojí!“ hlas se mu přehoupal o oktávu výš a já si uvědomil, že mám poslední otázku, než se to zvrtno ve scénu, o kterou jsem v tu chvíli nestál. Zvolil jsem taktiku, která většinou zabrala. „Pojď, půjdeme na záchod.“ Odbelhali jsme se na záchod. Změna prostředí a studené kachličky mu trochu uleví a odvedou jeho pozornost od bolesti. Bolesti asi dále přicházejí ve vlnách, ale syn je mnohem klidnější. Nejhorší je za námi.

A tak dnes jedeme do školy. Pořád ho bolí břicho. Alespoň si to myslím. A to je tak všechno. Můžu se jen domnívat. Nejsem o nic moudřejší, než jsem byl v noci. Jakákoliv bolest se u něj projevuje jako bolest břicha. Úzkost, stres, deprese, zánět slepého střeva – tohle všechno má stejné symptomy. A ty slouží jak připomínka toho, že ačkoliv se vyjadřuje plynule, ve chvíli, kdy je to opravdu nutné, nenachází slov. Chlapec, který je schopný donekonečna vykládat o tom, jak vyrobit diamantovou sekeru v *Minecraftu*, nedokáže popsat, co ho bolí.

A z toho je mi trochu hodně smutno...

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Mám pocit, jako bychom se teď dostali do části knihy, ve které vám nabídnu odpověď na otázku: „Co je autismus?“ Čekáte, že vám svým humorem a zkušenostmi popíšu příznaky autismu a jeho vliv na lidi s tímto postižením. (Celosvětově se odhady ohledně rozšíření tohoto postižení liší. V současné době se předpokládá, že v Británii trpí autismem jeden člověk ze sta a ve Spojených státech je to jeden z šedesáti osmi.) Ale obávám se, že nemohu posloužit.

Se synovou diagnózou se moje rodina potýká už více než třináct let, ale nevím, zda jsem moudřejší, než jsem byl v den, kdy jsem na tom starém počítači poprvé napsal ono slovo na a... Každý den mě můj kluk mate, okouzluje, frustruje a udivuje zároveň. A tak to má být. Nemůžu vám popsat autismus, neboť na něj nejsem odborník, protože to jediné, co znám, je případ *mého* syna. Nemluví za všechny autistické chlapce, stejně jako já nemůžu mluvit za všechny zelenooké muže ve středním věku. Jestli jsem se za ta léta stal na něco odborníkem, je to on. Jen on. A i tam mám značné mezery.

Internet je podivné a tajuplné místo, kde můžete najít téměř vše, co potřebujete. Je libo najít spojitost mezi rychlostí růstu vašeho nehtu na palci u nohy a pravděpodobností srdeční zástavy před čtyřicítkou? Když budete chvíli googlit, určitě se dopídíte odpovědi. To samé platí pro autismus – zadejte znepokojivé chování a hned naleznete zdokumentované důkazy o tom, že mezi nimi existuje určitá spojitost. Rád bych vám řekl, že když jsem před lety pročítal výsledky svého hledání, měl jsem pocit, jako by mi někdo popisoval syna. Ale bohužel tomu tak nebylo. A ani dnes tomu tak není.

Spousta informací k mému synovi vůbec neseděla. Opakované tělesné pohyby, intenzivní zájem o určité věci, seřazení autíček. Spíše to autíčko rozbil, než aby jej postavil do řady mezi ostatní. Na každé kritérium, které splňoval, připadala další dvě, která se ho vůbec netýkala. Možná kdyby byly příznaky jasnější, obrátili bychom se na lékaře mnohem dřív. Nejsem lékař ani výzkumný pracovník, jsem jen rodič, ale zdá se mi, že termín „autista“ pokrývá poměrně širokou škálu stavů, které se jinač nehodily. Jednou mi školní psychologka řekla: „Ukažte mi autistu a já vám ukážu dítě.“ (Jo, já ji taky měl za chytrolínku.)

Teď je asi ta chvíle, kdy přiznám barvu úplně. Jestli jste si mou knihu koupili, abyste se dozvěděli více o autismu, nejsem si jistý, že jste si vybrali správně. Jediné, co vám můžu povyprávět, je příběh o jednom chlapci. Některé jeho chování je prostě jen typické chování malého kluka, jiné zase výsledek autismu, další je chování dítěte s dětskou mozkovou obrnou, kterou mu dříve diagnostikovali, a jiné zase bude výsledek ojedinělého seskupení buněk, ze kterých se syn skládá.

Ale jaké procento tvoří věk, jaké autismus, výchova, mozková obrna a jaké jeho osobnost? Často jsem o autismu uvažoval jako o neprůchodném plášti, který jej obklopoval, a kdybych mohl přijít na způsob, jak se onoho pláště zbavit, byl by vyléčený. Ale za ty roky jsem přišel na to, že není hranice, kde autismus začíná a kde končí. Je to prostě on. A tak to má být.

Je určité chování a jsou situace, které někomu můžou připadat povědomé, ale víc vám to přiblížit nemůžu. Jako příklad bych uvedl, že podle odhadů jen 25 % – nebo chcete-li jeden ze čtyř – autistů má jen omezenou, nebo dokonce žádnou vyjadřovací schopnost. Dva-cet pět procent. Další velké procento autistů má problém s učení-m se nových věcí. Jsou mezi nimi jedinci, kteří potřebují celoživotní asistenci, a pak jsou mezi nimi tací, kteří se věnují vědě a mají ne-skutečné dovednosti a paměť (ale i ti nakonec můžou být na onu asistenci odkázáni).

Tento příběh pokrývá pouze životní cestu mého syna, protože nejsem schopný pokrýt osudy všech autistů, bez ohledu na to, jak rád bych to udělal. Proto jsem už dříve naznačil, že tato kniha není o autismu. Je to příběh o chlapci očima jeho táty. Nic víc, nic máň.

Nejsem si jistý, jak je do budoucna užitečné znát jen jedno slovo, které by popsalo tak komplexní společnost lidí. Možná ten výraz už

za padesát let nebude existovat, stejně jako dnes už neexistuje „dětská schizofrenie“, která onu diagnózu popisovala před padesáti lety.

Vyskytuje se jeden projev chování, který jsem v knize *Jak poznáte, že je vaše dítě autistické* nenašel. Náš syn trpěl nejen nadměrným sliněním a omezenou komunikační schopností, ale navíc ještě kousáním.

Ano. Syn už od chvíle, kdy mu narostl jeho první zub, neustále někoho kouše. Je to možná nejméně atraktivní autistický rys (pokud se to tak vůbec dá říct). Nekouše jen jiné děti – on v tomhle není moc vybíravý – jde po komkoliv. Ne, žerty stranou, je to rys, který můj syn nesnáší, a kvůli tomu jsem zvažoval, zda bych o tom měl vůbec psát. Ale cítím, že vám nemůžu povědět jeho příběh, aniž bych se o tom zmínil, když uvážím, že nám to způsobuje největší potíže.

Je to chování, kvůli němuž nás vyloučili z několika jeslí, školek, školních družin, základních, ale i zvláštních škol. A je to chování, o kterém spousta lidí nemluví. Vzhledem k tomu, jak je rozšířené, se o něm můžete dočíst na internetových stránkách většiny charit podporujících autisty, ale nikdy je nenajdete na úvodní straně. Je to něco jako stinná stránka autismu, která by se měla zamést pod koberec. Když se v médiích zmiňují o autismu, často jej popisují jako podivnou výstřednost a autisty pak jako osoby se zvláštní dovedností a vyhraněnou osobností, jakou má třeba Sheldon Cooper z *Teorie velkého třesku*.

Jako příklad uvedou malého chlapce (pokaždé je to chlapec, nikde se nezmiňují o tom, že by i děvčata mohla mít autismus), jemuž je kolem šesti nebo sedmi let. Je odloučen od ostatních, neboť nerad tráví čas v kolektivu. Je u sebe v pokoji, kde sedí v rohu, kouká do zdi a studuje jízdni řady vlaků. Maturitu z matematiky složí v osmi a půl letech, klavírním virtuózem se stane v jedenácti, maturitu z fyziky pak složí ve třinácti a mezitím si krátí chvíle učením se telefonního

seznamu. Ale existují i jiné stránky autismu a o těch se už tolik nemluví: Jsou to právě potíže s chováním tak velké, že způsobují problémy nejen onomu jedinci, ale i jeho okolí.

Má každý autista problémy s chováním? Zajisté ne, ale většina z nich ano. Taková jednání se mohou velmi lišit – od fyzické agrese (např. kousání) a sebepoškozování (např. bouchání hlavou proti zdi nebo podlaze) až po rozmazávání výkalů (například po zdech nebo nábytku). Je to těžko pochopitelné, ale i v dnešní době žije po celém světě mnoho žen a mužů (a v některých případech i dětí) postižených autismem anebo podobnými poruchami, kteří žijí v ústavech a v nemocnicích, neboť svým počínáním jsou nebezpeční svému okolí a hlavně sami sobě. Taková je realita v mnoha rodinách. A pokud se o tom nebude mluvit, tak právě oni jsou do budoucna vystaveni životu v ústraní. Když o tom ale hovořit budeme, pochopíme ona úskalí a díky tomu pak může nastat změna. Důvody takového chování mohou být stejně komplexní a různé jako stav každého jednoho autisty. Smyslové potíže, úzkost, frustrace a občas i naučené chování hrají důležitou roli a trvá roky, než se jich dotyčná osoba zbaví.

Myslím, že tady v Británii se zlepšuje rozpoznávání takového chování prostřednictvím komunikace (dnes se většina škol ve svých prohlášeních odvolává na mantru „problémy se dají řešit komunikací“), ale aplikovat takovou formu v každodenním životě představuje zdlouhavý proces. Vezměte si například to kousání. Pokud máte potíže s komunikací a nikdo vám není schopný porozumět, pak je kousání nejlepším řešením.

Představte si, že chodíte do školky, výborně se bavíte na pískovišti. Budete-li mít štěstí, tak se odpoledne ještě pocákáte barvičkami při malování. Nemáte vyloženě žádné starosti. Nejdřív si ale dáte svačinu.

Je čas požvýkat dvanáct rozinek poskládaných v malé krabičce, která je na oněch dvanáct rozinek ideálně velká. A když se sedmá rozinka začne bránit a nechce vylézt z krabičky, máte dost velké prsty na to, abyste ji vyšprtli. A svět bude zase v pořádku. Jen si tak žít, prožívat den za dnem, a když jsou vám tři – co vám ještě schází? Pak se rozhlédnete kolem sebe a naproti vám sedí Shane.

Už nějakou dobu trávíte se Shanem a on vždycky sedí naproti vám. Dnes ale Shane odložil své rozinky, protože si všiml něčeho mnohem zajímavějšího, než je svačina ze sušeného ovoce. Shane funguje jako samostatná jednotka, která se neřídí pravidly školky. Anebo jen zapomněl, že nějaká jsou, neboť se nechal unést radostným okamžikem. Těžko říct. Každopádně Shane ignoroval pravidlo „ke stolu hračky nepatří“ a začal pojíždět oranžovým autíčkem po stole sem a tam.

Vy odhodíte své rozinky. Hlad a dobrá nálada z dobré svačiny zmizí v nenávratnu. Zaostříte na oranžové autíčko a nic jiného vás nezajímá. Fascinovaně ho sledujete, jak s ním Shane jezdí tam a zpět. Každé zakvívání gumových kol vás jen vtahuje hlouběji do transu. Ještě před pár vteřinami jste o onom autíčku nevěděli, ale teď si bez něj nedokážete představit svůj život. Chcete ho. Víc, než jste chtěli v posledních dvanácti minutách cokoliv jiného. A v tom vězí celý problém. Protože vy to autíčko chcete víc než cokoliv jiného na světě. Ale má ho Shane. Je to Shanovo autíčko. Ale vy ho chcete, moc ho chcete. A nevíte, jak se Shana zeptat, jestli vám ho půjčí. Než se nad tím stačíte zamyslet, napadne vás řešení. Pokud vás nenapadnou slova, jak jej požádat, je i jiná možnost, abyste to autíčko dostali. Nakloníte se přes stůl a zakousnete se do ruky, která ho drží. Shane zaúpí bolestí, ale vy to

ignorujete. Jako mávnutím kouzelného proutku Shane autíčko upustí. Super, úkol splněn. Autíčko je vaše. Díky, Shane.

A jakmile kousání zabere v jedné situaci, začne fungovat i v jiných. Je tolik věcí, se kterými můj syn bojuje – zvuky každodenního života, hluk, světla – všechno to je pro něj velmi náročné, jako by na tohle všechno byl obzvláště přecitlivělý. Už od narození na něj vysavač působil jako mučící nástroj na kolečkách. Jeho zvuk byl pro něj nesnesitelný. Mám pocit, jako by vnímal svět na jiné frekvenci a mnohem intenzivněji. A když se těch vjemů nahromadí víc a on má pocit, že je už není schopný unést, a cítí se, jako by měl každou chvíli vybuchnout, tak se do něčeho zakousne a v tom okamžiku se mu uleví. Najednou se všechno to nahromaděné napětí uvolní a on se uklidní.

Když o tom tak píšu, připadám si jako nějaký super-rodíč. No, není to skvělé, že svému synovi dokážu číst myšlenky? Ale upřímně řečeno, není tomu tak. Trvalo mi roky, než jsem dospěl k tomuto bodu. Celé roky jsem ho tahal po dětských zábavních parcích plných křičících dětí, ostrého osvětlení a divil se, proč pokaždé vyvádí, kdykoliv se k němu někdo přiblíží. Roky mi trvalo, než jsem porozuměl tomu, co mi chce říct. Jestli je komunikace opravdu klíčová, tak jsem ho celé ty roky neposlouchal. A nebylo to proto, že jsem nechtěl, bylo to proto, že jsem nevěděl jak. Nevěděl jsem, že někdo, kdo se umí o spoustě věcí tak rozprávět, neumí vyjádřit své základní potřeby a přání.

Když jsem tehdy do vyhledavače natukal ono slovo na a..., výsledky mi neseděly. Možná proto, že jsem spoustu věcí nechtěl vidět. Můj syn je prostě normální, jen je o pár měsíců pozadu, než jsou jeho vrstevníci, toť vše.

Je mi líto, že jsem neznal odpovědi, synku. Dlouho jsem ani nevěděl, jaké otázky bych si měl vlastně klást.

KAPITOLA ŠESTÁ

Vzdálení příbuzní

V životě se občas nevyhneme traumatizujícím zážitkům. Někdy musíme čelit situacím, kterých se bojíme nejvíce, a přesto se s nimi musíme vyrovnat. Víím, že to nebude lehké, ale co nás nezabije, to nás posílí. Jakmile se postavíme našemu strachu, dokážeme cokoliv.

Dnes nastal Den stříhání vlasů.

Rozhodl jsem se tuto událost absolvovat dvakrát do roka. Byl rok, kdy jsem měl obzvláště velkou odvalu a k holiči ho brával jednou za kvartál. To mě ale stálo tolik úsilí, že se z toho zvyk nestal. Je velmi tenká hranice mezi ostříháním a tím, když mu nechám vlasy narůst, protože jestli něco nesnáší více než Den stříhání vlasů, tak je to Den mytí vlasů. A bohužel pro něj – tento den nastává jaksí častěji. A čím má delší vlasy, tím je jejich mytí delší. Celé je to věc volby. Za ta léta jsme již navštívili většinu holičství v jihovýchodním Londýně. Většinu z nich jen jednou. Jizev, které zdobily jak ostříhaného, tak stříhajícího, bylo až až.

Slyším, jak se ptáte: „Proč ho teda neostříháte sám?“ To jsem zkoušel. Jednou. Jsem si jistý, že jsem svou ženu po čas našeho manželství nejednou rozplakal, ale to se nedá srovnat se slzavým údolím, které nastalo

poté, co jsem ošmikal našeho syna. Vzal jsem mu ofnu manikúrními nůžkami – a to už ona nevydržela.

Dnes už navštěvujeme jen jednoho holiče – Nicolase, místního Kypřana. Je to starý pán, který své řemeslo vykonává mnoho let. Dobrovolně byste k němu ale nezašli. Je lajdák, bručoun a smrdí mu z pusy. S dětmi nemá žádnou trpělivost. Ale zase stříhá rychleji než kterýkoliv jeho konkurent. Jo, a účtuje si dvě stovky a nikdy nečekáme.

Pokaždé, když mě a syna vidí, zatváří se jako nelegální prodavač hotdogů při návštěvě okresního hygienika. Úšklebek si odpustí, jedním pohybem sundá synovi bundu, vytáhne pláštěnku na stříhání a připne ji. Nicolas už ví, že rychlost je rozhodující. Posadí ho do křesla a otočí ho od zrcadla směrem k oknu. Už před čtyřmi lety jsme zjistili, že zrcadlem netřeba se zatěžovat. Pak Nicolas vezme nůžky a pustí se do práce. Obratnost, jakou jimi zkracuje jeho hřívu, mě pokaždé přivádí v úžas. Jak tak kolem něj skáče, říká mu: „Podívej na toho pejska. Pořád koukej na pejska, támhle,“ a loktem ukazuje na okno. Onoho pejska jsme ale nikdy nezahlédli.

Celý stříh trvá asi tři minuty. Nepoužije ani vodu, ani žádné skřípce. Nicolas je hodný. Syn sleze z křesla a většinu ostříhaných vlasů má na ramenou a nějaké jsou nalepené na oslintaném obličejí. Ale usmívá se. Bitva je u konce a ví, že Den mytí vlasů bude od teď zase rychlejší. Nicolas si vyčerpaně sedne za kasu, unavený po náročném rychlostřihu, ale šťastný, že se tam dalšího půl roku neukážeme. Na pult mu položím dvě stovky. Drobné mi už ani nevrací. Rizikový příplatek.

Když vycházíme se synem z holičství, podívá se na mě a povídá: „Už mi to stříhání vážně jde, že, tati?“

Jo, kamaráde. Jde ti to moc dobře.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Vysadil jsem syna u bratra, aby mohl strávit více času se svými bratrance a sestřenicemi, což je dodnes jeho nejoblíbenější činnost, zatímco já se vydal na cesty, abych měl čas na psaní.

Zabrousil jsem na Airbnb a vybral si zařízenou chatku v Severním Walesu. Jaká exotika! V reálu to znamená, že nějaká babča proměnila svou garáž na garsonku. Je prosinec a nedovedete si ani představit, jakou tady má zimu. Na zdi visí termostat, který je nastavený na 12 °C.

„Buďte tak hodný, zlatíčko, a moc to tady nepřehánějte s topením,“ řekla, jakmile mě pustila dovnitř, „tolik si zase neúčtuji.“ První den jsem teplotu nastavil na třináct stupňů, odjel jsem si nakoupit, a když jsem se vrátil, byl termostat zpátky na dvanácti. Sedím tady, píšu a pět metrů ode mě v zahradě stojí její vlastní skleník ozdobený světlými vánočními řetězy a okna zapařená od toho, jak je v něm topení zapnuté na nejvyšší stupeň.

Dosud jsem si neuvědomoval, jak náročné je hrabat se ve vlastních vzpomínkách. Pokaždé mě přepadnou emoce a brečím tu nad tou zpropadenou klávesnicí. Vrací se mi vzpomínky – dobré i ty špatné. Krásné vzpomínky na jeho dětství, než mezi nás vstoupila jeho diagnóza. Myslím, že mě takový smutek přepadává hlavně z toho, že jsem mu tehdy nerozuměl tak jako dnes. Kdybych mu v minulosti býval rozuměl více, nebyl by pro něj život takový boj.

Od chvíle, kdy se můj bratr zmínil o onom slovu na a..., už uplynulo pár měsíců. Zametli jsme to pod koberec a pokračovali dál nejlíp, jak jsme mohli. Nemůžu říct, že bychom na to se ženou nemysleli, zvláště když své pokroky protahoval tak dlouho, jak to jen šlo. Pokaždé, když jsme se již obávali, že daný pokrok neudělá, zaskočil nás a zvládl to sám. Například chůze – nakonec se přece jen naučil

chodit; no, spíše se kymácel. Předtím tomu ani nic nenasvědčovalo. Nepředcházela žádná fáze lezení – další fáze vývoje přeskočena – namísto toho se jen posouval po zadku sem a tam, a to bylo vše. Připadalo nám, jako by si nastavoval vlastní časovou osu, kdy se hodlá věci učit.

Měl velmi zvláštní způsob chůze. Nohy měl vbočené dovnitř, neudržel rovnováhu, holeně a kolena měl plné modřin z toho, jak neustále padal. Nedělali jsme si z toho těžkou hlavu, stejně jako i v jiných případech jsme doufali, že se to jednoho dne naučí. Zmínili jsme se o tom dětskému lékaři.

„Má vbočená kolena,“ oznámil nám, „zmizí to kolem šestého až sedmého roku života.“ Neměli jsme důvod pochybovat, vždyť on se *nakonec* naučil všechno. Samozřejmě jsme měli jisté pochybnosti o jeho chování, ale to jsme přisuzovali onomu převratnému období druhého roku jeho života. Však byl teprve batole, on z toho *nakonec* vyroste, ne?

Když syn začal chodit do školky, ukázalo se, jak těžce snáší změny režimu. Dodnes s tím má velké potíže. Těžko zvládá chvíle, kdy skončí jednu činnost a musí začít s jinou. Ranní rutiny pro něj byly obzvláště těžké. Velmi brzy se z toho stala náročná procedura, která vyžadovala přítomnost obou rodičů. Každý den jsme měli pocit, jako bychom si zahrávali s nevybuchlou bombou z druhé světové války. Museli jste s ní zacházet jemně a opatrně, neboť mohla každou chvíli explodovat. Ale na rozdíl od bomby by syn vyváděl ještě po zbytek dne.

Zavedli jsme vlastní způsob, jak se s rutinami vypořádat. Pomohlo nám, když jsme do nich zakomponovali humor a z každé činnosti se snažili udělat spíše hru. O několik let později jsme na dveře a skříně

VZDÁLENÍ PŘÍBUZNÍ

nalepili malé obrázky, které pro něj představovaly něco jako rozvrh anebo připomínku toho, co se bude dít dál.

OBLEČ SE > NASNÍDEJ SE > BĚŽ SE DÍVAT NA TELEVIZI > BĚŽ DO KOUPELNY > OBUJ SI BOTY > BĚŽ VEN

Bylo neuvěřitelné, jak mu obrázky usnadnily každodenní život. Ale v prvních letech nic takového k dispozici neměl. Když si na to tak vzpomínám, věřím, že si musel připadat jako Bill Murray ve filmu *Na Hromnice o den více*. Zdálo se, že si nepamatuje, co dělal předěšlého dne. Jako rodiče jsme samozřejmě věděli, co bude následovat, neboť jsme si tím prošli včera i všechny dny předtím. Ale bez toho, aby to syn viděl nakreslené, to pro něj byla zcela nová zkušenost. Každé ráno se zdálo, jako by všechny činnosti absolvoval poprvé, a jeho neochota smířit se s tím neměla s „dětským vztekáním se“ nic společného. Záchvaty přicházely, protože pro něj bylo všechno nové a strašidelné a on nechtěl nic z toho absolvovat. Nakonec jsme to ale zvládli.

Nejriskantnější místo, kde se všechno mohlo během chvilky zvrtnout, byla koupelna, a to i přesto, že celé ráno do té chvíle bylo relativně klidné. Čištění zubů bylo toho zářným příkladem. Mohl bych to taky nazvat: *Hele synku, doteď jsem neměl úplně špatný ráno, tak co takhle zajít si do koupelny a trošku se porvat?* Jako všechno i tahle rutina vyžadovala trpělivost, cvik a houževnatost a v průběhu let si na ni syn relativně zvykl. Používali jsme různé finty, některé fungovaly lépe než jiné. Zubní kartáčky se zvukem, zubní kartáčky z edice *Příběh hraček*, elektrické kartáčky, svítící kartáčky a měkké kartáčky – všechny sehrály svou roli. Jahodová zubní pasta, banánová a žvýkačková nám dobře posloužily. Mátová zubní pasta zůstane navždy původcem všeho zla. Zubní pastu proti paradentóze nechám raději bez komentáře.

Jakmile jsme byli hotovi s čištěním zubů (říkám sice čištění, ale spíše to bylo jen držení kartáčku v puse celé dvě minuty – klidně by to mohl být i teploměr), pokračovali jsme mytím. Dodnes musíme mít puštěnou ledovou vodu. Nikdy nepouštíme teplou ani vlažnou – všechno, co je teplejší než led, ho *pálí*. Nejdříve dá ruce pod ledovou vodu. Ty tam nechá déle, než je pro normálního člověka vůbec možné. Ruce se ale v žádném případě nesmí o sebe otřít. Polštářky prstů se dotkne mýdla. Tím bychom byli namydleni. Pak na sebe chrstne vodu a je úplně jedno, co má právě na sobě. Vždycky si ale dá pozor, aby si nenamočil obličej. Takže obličej a ruce jsou tím pádem taky hotové.

Jsou dny, kdy mu tyhle rituály jdou stejně dobře jako každému jinému dítěti. Můj syn byl konzistentně nekonzistentní. Občas šly ranní rutiny jako po másle a byli jsme uchlácholeni mylným pocitem bezpečí, když vtom jsem bezmyšlenkovitě sáhl po hřebenu.

A tak jsme si tu žili. Každý den se syn vydal do školky s neučesanou, mokrou hřívou, zepředu pocákaný vodou a tváře mu zdobila zaschlá zubní pasta.

Ať už bojoval s denními rutinami sebevíc, události, které jsme absolvovali jednou či dvakrát do měsíce, mu způsobovaly ty největší úzkosti. Například Den stříhání nehtů. I dnes, po deseti letech, vidím jizvy po bitvě, na kterou jsem se vydal nepřipraven. Byly mu asi dva roky, když jsme se rozhodli onen zvyk zavést, a dodnes se na něm nic nezměnilo. Klíčem všech významných událostí je příprava. Ideální doba na takovou přípravu Dne stříhání nehtů je dvacet čtyři hodin. Delší doba by mu způsobila úzkosti a kratší by byla srovnatelná s operací srdce pomocí čajové lžičky za plného vědomí.

Aby měl Den stříhání nehtů alespoň minimální naději na úspěch, musím se držet následujících kroků:

Nejprve vyklidím z koupelny všechny předměty, které nejsou připevněny. Nachystám největší osušku a položím ji na zem před vanu. Umístím manikúrní nůžky za toaletu. Je nesmírně důležité, aby si jich na první pohled nevšiml. Sklopím záchodové prkénko, které nám poslouží jako operační stůl. Poté zapnu vodu. Nepustím ledovou, ale horkou, skoro až vařící. Až se vana napustí, zavolám na syna „Jdeme do vany!“ a připravím se na skoro devadesátiminutovou bitvu, v níž se snažím dostat syna dovnitř. Mezitím voda už vychladne na příjemnou teplotu. Teď, když jsem syna dostal do vany, ho zase nemůžu dostat ven. Ani nezkouším vytáhnout špunt, protože on si bude spokojeně sedět i ve studené, prázdné vaně. Namísto toho jej vystraším. Povím mu, že v prázdné vaně žijí potvůrky, kterým říkáme bakterie, a ty se živí požíváním dětské kůže na palcích u nohy, a proto jsou na ní varhánky. (Jsem strašný, já vím, ale jinak to s ním nejde.)

Jakmile vyskočí z vany, zabalím ho do osušky. Klíčem k úspěchu je nechat mu ruce zabalené v osušce – představte si dítě zamotané do koberce, ze kterého mu čouhají pouze hlava a nohy. Zabaleného ho posadím na záchodové prkénko. Vytáhnou manikúrní nůžky a snažím se stříhat co nejrychleji.

Teď přijde ta divnější část. Každému nehtu na noze jsme vymysleli jméno. Nehty na levé noze mají holčičí a nehty na pravé zase klučičí. Levý nehet na palci se jmenuje Fiona. Pravý nehet na palci je Fred. Ostatní jména nehtů se můžou libovolně měnit. A tak si během stříhání s prstíky povídáme, což probíhá asi následovně: „Jé, Florence, ty jsi nám ale vyrostla“ nebo „No tak, Tede, buď hodný kluk a nech se ostříhat.“ Někdy ... někdy je pro mě požehnáním, když si nehty na rukách okouše.

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Ale jakkoliv hrozné jsou Dny stříhání nehtů nebo Dny stříhání vlasů, tak noci byly vždycky nejhorší. Už jako batole se vehementně bránil spánku. Začínalo nám být jasné, že syn je nerad sám. Připadalo nám, jako by si myslel, že zemře, když ho necháme o samotě. Každou noc. Snažili jsme se zklidnit jeho pláč i tím, že jsme ho pevně zabalili. Žádná rada z těch zpropadených návodů, které byly hlavní literaturou v naší knihovně, u nás nezabírala. Bylo to náročné, pro nás pro všechny. Hlavně pro syna. Často jsme buď já, nebo jeho máma usínali u jeho postele poté, co jsme mu přečetli pohádku na dobrou noc. Aniž bychom si to uvědomovali, trávili jsme s mou ženou stále méně času jako pár.

KAPITOLA SEDMÁ

Scooby Dooby Doo

Dnes ráno mě syn vzbudil v 6.10 a dožadoval se odpovědi na otázku: „Kolik bylo Bohu let, když zemřel?“ Nejsem si jistý, kde k té otázce přišel, ale každá odpověď se zdála být špatná. Odpověděl jsem mu, že Bůh není mrtvý. Tak se syn zeptal, kde teda Bůh je. Řekl jsem mu, že je všude. Na to mi odpověděl, že nemůže být všude, protože tady nestojí s námi. Řekl jsem, že Boha nelze vidět. Syn řekl, že Bůh je tedy duch. Odpověděl jsem, že Bůh není duch, že není mrtvý. A tak se zeptal, kde tedy Bůh je...

JE ŠEST HODIN RÁNO VE STÁTNÍ SVÁTEK!

Tak jsem mu pověděl, že Bůh zemřel ve věku čtyřiceti osmi let – stvořil Zemi a pak umřel. Zeptal se, jestli je Bůh v nebi. Ano, synku, jsem si jistý, že je v nebi. A teď si utíkej hrát ven, tatka potřebuje ještě pět minut.

O nebi jsme se bavili už dříve, nejen dnes v souvislosti s Bohem. Nebe bylo místo, kde se nacházeli i křečci Nosál a Tesák spolu s dvěma prababičkami, jedním pradědečkem a jedním ptáčkem, kterého jsme našli ležet mrtvého na kraji silnice. Pro toho ptáčka uronil více slz než pro všechny ostatní nebožtíky dohromady. Všichni žijí pospolu v nebi a mají bazén. A Xbox Live Gold.

A takových nesmyslů jsem synovi namluvil několik, jen abych si usnadnil život. Většina z nich mi přišla na mysl, když jsem už byl lehce nervózní, ale hned jak jsem je vypustil z pusy, tak jsem své odpovědi litoval. Letos asi pojedeme na výlet do Timbaktu, neboť jsem synovi jednou už ze zoufalství nakukal, že tam žijí jeho oblíbení Power Rangeri. A jakmile jednou něco takového plácnete, tak on to považuje za skutečnost. Když byl menší, odmítal se v autě připoutat. Jednoho dne, když jsme jeli zrovna po dálnici, se odepnul a já mu řekl, že všichni cestující, kteří jezdí s odepnutým pásem, umřou. A to bylo od toho okamžiku vytesané do kamene. Dodnes mě nenechá nastartovat auto, aniž by si zkontroloval, zda jsou všichni v autě připásaní. Vlastně až do včerejška.

Vyjel jsem ze školy a neuvědomil si, že nejsem připoutaný. Ani jeden z nás si toho nevšiml. Nadšení ze dvou velikonočních vajíček, která dostal od paní učitelky, odvedlo jeho pozornost. Neujeli jsme ani padesát metrů a já si uvědomil, jakou kolosální chybu jsem udělal. Chtěl jsem se nenápadně připoutat... Syn si toho všiml.

„NEMŮŽU UVĚŘIT, ŽE JSI NEBYL PŘIPOUTANÝ! TEĎ VŠICHNI ZEMŘEME A BUDE TO TVOJE CHYBA. PROČ MĚ CHCEŠ ZABÍT, KDYŽ JSEM TVŮJ SYN!?“

Po tvářích už mu tekly slzy, celý se trásl vzteky a v jeho očích jsem spatřil strach.

„TEĎ JSI MĚ FAKT NAŠTVAL, A POKUD ZEMŘEME A DOSTANEME SE DO NEBE, TAK TI UBLÍŽÍM ZA TO, ŽES NÁS ZABIL.“

No, podívej, když už je řeč o tom nebi...

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

„Dobrý den, mluvím s panem Williamsem? U telefonu Jane ze školky. Chtěla jsem se zeptat, zda byste na mě neměl pět minut.“

Ach, ty nechvalně známé telefonáty domů. Začaly krátce poté, co syna přijali do jeslí, a ihned se staly součástí jeho vzdělávacího procesu. Lidé občas vnímají děti, které potřebují asistenci, trošku jinak, což má občas, i přes nesnáze, svoje výhody, například vlastní vyhrazené parkování, povolení předběhnout frontu v Disneylandu nebo nastoupit jako první do letadla. To ale vytváří dojem, že my jako společnost děláme pro slabší, co je v našich silách, abychom se na konci dne mohli poplácat po rameni a jít dál. Realita je ale trochu jiná. Většinou v podobě telefonátu, ve kterých zaznívají fráze, jako „pět minut“ nebo „nebojte, nezdržím vás dlouho“.

Mého syna vyloučili z jeslí, když mu bylo dva a půl roku. Samozřejmě, že to proběhlo ve vsí slušnosti. Setkání s rodiči. Obavy. Nezdá se, že by si tady zvykal. Nemá kamarády. Slíbili jsme, že na něj dohlédneme. Pouvažovali jste o možnosti přeradit ho do jiných jeslí v okolí? Možná někam, kde mají větší prostor?

Takže k druhým jeslím. Nejdřív jsme se na sebe všichni usmívali. Vybrali jsme si správně, v těch minulých ho prostě jen nezvládli. Podívejte na ty jeho dolíčky! A ty jeho pihy! No, není roztomilý! O dva týdny později úplně otočili. O týden později již došlo k prvnímu incidentu. Volali nám odpoledne. Pak znovu během oběda. Potom už volali, ještě než dosvačil. Uvažovali jste o jiných jeslích v okolí? Třeba někde, kde by měli i zahradu?

Nakonec jsme se v jeho třech a půl letech věku rozhodli pro dětskou pečovatelku. Pár jsme jich navštívili. Měly na starost menší počet dětí a my si mysleli, že to synovi sedne. První, kterou jsme vybrali,

byla milá paní a víme, že se opravdu snažila. Košem nám dala s citem, i když to byl první případ, kdy má kočka alergii na dítě, než aby tomu bylo naopak. Synova máma i já jsme v té době pracovali. Dnes je jednoduché říct, že jsme tehdy měli zanechat práce dřív. Bohužel jsme si to nemohli dovolit. Dům nám nepatřil, a to jsme bydleli v jedné z nejlevnějších částí Londýna. S penězi jsme vycházeli jen taktak a z jednoho platu bychom nevyžili.

Už zase něco líčím v černých barvách, co? Je ale pravda, že nám tehdy nebylo do smíchu. A co mě na tom celém bolelo nejvíc, byl pocit, že po každém tom telefonátu mého syna ostatní víc a víc odmítají. *Odmítají*. Víím, že jsem se o tom zmínil už dříve, ale řekněme si na rovinu: Všichni chceme, aby naše děti byly milované a oblíbené. Do té doby jsem se nepovažoval za žárlivého. Žárlivost jsem si vždycy spojoval spíše s opuštěnými milenci nebo hádkami na hřišti. Často slyšíme, jak je to hrozná věc! Jenže najednou se žárlivost začala objevovat i u mě. Přichází ve vlnách, často když ji vůbec nečekám. A i když to teď tady přiznávám, pocitu studu mě to nezabaví: *Byly chvíle, kdy jsem žárlil na děti jiných rodičů.*

Od cizích lidí na pískovišti až po mé krásné synovce a neteře – byly chvíle, kdy jsem žárlil na ně na všechny. Každý střelený gól, každá úspěšná zkouška, každý vyřčený vtíp způsoboval ten hrozný vnitřní pocit, který jsem se snažil vytěsnit. Proč tohle nedokáže můj syn?

Díkybohu se ten pocit v průběhu let vytratil. Dnes bojuji s jiným. Jsem přecitlivělý, když mi někdo poví, jak úžasného kluka mám. Protože to mi zpočátku nikdo neříkal.

Cesty domů a návštěva rodiny byly naše jediná spása. Nemůžu říct, že bych tam nepocitoval, že mě soudí, i když tomu tak ve skutečnosti nebylo. Jako rodič jsem si prostě přestal věřit. Myslel jsem,

že je všechno naše vina. Domníval jsem se, že jsme příliš měkkí, málo přísní nebo nedůslední. Nevím. A tak jsme se synem a jeho bratranci naplánovali výlet. Jen máma zůstala doma, aby si trochu odpočinula.

Začali jsme dávat věci do auta. Bylo to v době, kdy se syn začal fixovat na věci kolem sebe. Na různé předměty. Myslím, že mu dodávaly pocit jistoty a stálosti v našem pokrokovém světě. Prostředí se kolem něj mohlo měnit, ale tím, že jsme jej obklopovali známými předměty, jsme mu poskytovali oporu a dodávali sebevědomí. Chtěl s sebou brát svoje věci, kamkoliv jsme jeli. To nám způsobovalo nemalé problémy hlavně ve školce, protože tam platil přísný zákaz nošení vlastních hraček, hlavně po onom incidentu se Shanem a jeho oranžovým autíčkem. A i přesto, že paní učitelky ve školce viděly, jaké problémy mu toto pravidlo způsobuje, nechtěly ustoupit. Naše rána tím byla ještě překárnější.

Se synem jsme se chystali na sever a chtěli s sebou vzít pár věcí. Vytáhl jsem jeho kufřík na kolečkách s medvídkem Pú a on hned věděl, že jedeme k bratrancům na návštěvu. Chtěl si s sebou vzít svoje dévédéčko *Scooby Doo*. Zabalil si ho tedy do kufru. Jenže jak tam to dévédéčko leželo, samo, opuštěné v tom velikém kufru, přišlo mu ho najednou líto. Přece nemohlo jet bez ostatních, potřebovalo své kamarády. Což znamenalo, že všechna ostatní dévédéčka pojedou s ním. Jenže teď nastal problém. Jak můžeme vzít jen dévédéčka, a staré videokazety nechat doma? Patřily přece k sobě. Takže každou kazetu, kterou jsme doma našli, jsme museli přibalit do kufru. Ten už teď nešel zavřít, ale když se na něj sedlo... Poslední videokazeta, kterou syn našel, byl *Příběh dinosaura*. Teď se balení proměnilo ve slovní asociace. Dinosaurus. Museli jsme zabalit i jeho dinosaura. Všechny dinosaurů. Syn vytáhl všechny dinosaurů figurky, které kdy dostal,

s takovou vehemencí, jakou jsem u něj naposled spatřil, když jsme ztratili klobouk Woodyho z *Příběhu hraček*. Posledním dinosaurem byl plyšák Rex, kterého vylovil ze své sbírky plyšáků.

Ale samozřejmě nemohl vzít jenom jednoho plyšáka a ostatní tam nechat, že jo?! Takže zabalil i ostatní.

A tak to pokračovalo. Nakonec jsme přece jen vyjeli a vydali se na dálnici s autem až po střechu narvaným dévéděčky, hračkami a jiným harampádím. Většiny z toho se stejně ani nedotkne. Nad rámec toho všeho jsme vezli jednu tašku s oblečením a dva kartáčky na zuby. Jeho máma nám ještě pro jistotu vtiskla do rukou krabičku poslední záchrany, která se nám na květnových výletech na severozápad Anglie náramně hodila.

No a pak už tu byla cesta jako taková. Syn chtěl hrát „Scooby Doo“, tu stejnou hru, kterou jsme hráli už sedm let pokaždé, když jsme jeli za rodinou. Sedm dlouhých let. Takto nějak vypadala její pravidla:

„Takže, ty hraješ Freddyho, protože řídíš. Já budu Shaggy, protože jsem kluk. (Ukáže na kolemjedoucí auto.) Podívej, Freddy! PŘÍŠERY! Utíkej! Pojď, budeme hrát ještě jednou. Takže, ty hraješ Freddyho, protože řídíš. Já budu Shaggy, protože jsem kluk. (Ukáže na kolemjedoucí auto.) Podívej, Freddy! PŘÍŠERY! Utíkej! Pojď, budeme hrát ještě jednou. Takže, ty hraješ Freddyho, protože řídíš...“

A to bylo vše. Super na tom bylo to, že jsme to hráli celých tři sta šedesát kilometrů. Celé čtyři hodiny, beze změny, bez jiných postav, bez možnosti, že by třeba Velma mohla řídit. Prostě jen tenhle scénář. Poprvé v životě mi chyběl Scrappy Doo.

Konečně jsme dorazili na místo. Synovi se babiččin dům líbil. Byl to bungalov, takže neměl žádné strašné schody, pod kterými se mohly schovávat příšery. Patnáct minut po našem příjezdu jsme dovybalili

obsah auta do jeho pokoje. Potah na postel jsme museli koupit stejný, jaký má doma, i postel jsme posunuli ke zdi stejně, jak je na to z domu zvyklý.

A když jsme už konečně všechno vybalili, už to skoro – skoro – vypadalo *jako u nás* doma. Super.

Myslím, že pro obě strany prarodičů to zpočátku byla velmi náročná situace. I když můj táta už nebyl mezi námi, nevlastní děda byl součástí naší rodiny dříve, než se syn vůbec narodil. Na slově „nevlastní“ je něco zvláštního, neboť mi to asociuje pohádky z dětství o zlé maceše. Takže to musel být „vlastní“ děda, prostě děda. A lepšího si syn nemohl přát.

V prvních letech se děda se synem moc neobjímali. Ani si nedali pusy. Když se děda přiblížil, syn ho bouchl, což byl vrchol jejich tělesného kontaktu. Muselo ho to bolet, a to nejen fyzicky, ale i hluboko uvnitř. Věci se ale za ta léta změnily, i když vůbec nevím, kdy k tomu zvratu došlo. Teď je syn pověstný svým medvědími objetím a náklonností. Pusu si ale nedají. Jak říkám, je konzistentně nekonzistentní.

Rozdíl mezi synem a jeho bratranci byl na tomto výletě zřetelnější než kdy dřív. Jak se z batolat staly děti, otvírala se mezi nimi čím dál větší propast. Když přijedou bráchové a jejich ženy k sobě na návštěvu, nechávají děti, aby si samy hrály. Syn ale potřeboval větší dozor než dřív. Sledoval jsem je jak ostráž a hlídal náznaky, kdy by mohl na někoho zaútočit. Nezní to hrozně takhle mluvit o čtyřletém klukovi? Když si bratranci spolu hráli, hrál si vedle nich, ale nikdy ne s nimi. Nepochybně měl rád jejich společnost, jen nevěděl, jak se zapojit do hry. Byl vždycky na dosah. Když náhodou někdo vykřikl nebo se dostal do jeho těsné blízkosti, skočil po něm s vyceněnými zuby. *Tady ne, synku, prosím, jen tady ne! Je to jediné místo, které ještě máme.*

Někoho nakonec přece jen praštil, nebo kousl, to bylo nevyhnutelné. Vymlouval jsem a omlouval jsem, ale bylo zjevné, že pochopení se hledalo těžko. A uprostřed toho všeho stál syn a tvářil se zmateně. Zoufale chtěl vycházet se svými bratrance, což bylo v rozporu s dalším mýtem o autismu, o kterém jsem čítával v některých příručkách. Tvrdilo se tam, že autisti jsou samotáři. Ale to nebyl případ mého syna. Miloval interakci. Jen nevěděl, jak na ni. Samotářství se dostavilo až později, když si s ním ostatní děti odmítly hrát.

Vraceli jsme se do Londýna zmatenější než kdy předtím. Doma jsem se zahloubal do svých myšlenek a propast mezi mnou a ženou se od té chvíle nenávratně zvětšovala. Konečně jsem pochopil, co znamenalo být obklopen lidmi, ale cítit se úplně sám.

Chtěl jsem tu mít svého tátu. Potřeboval jsem, aby mě utěšil a řekl, že všechno bude v pořádku, že láska všechno spraví a stejně jako tehdy v tom zábavním parku jeho mladí hoši zvítězí.

Snažil jsem se vyhnout příšerám, Shaggy, opravdu jsem se snažil. V Tajemném stroji jsem sice šlápl na plyn, ale asi jich bylo moc.

KAPITOLA OSMÁ

Venku

Včera jsme šli navštívit bratrance. Jsou zhruba stejně staří jako můj syn a žijí ve vesnici, kde každý zná každého. Domluvili se, že se sejdou na celé dopoledne i s ostatními kamarády a budou si hrát v parku. Běžně chodí sami a jezdí tam na kole a na skútru. Teď chtěli, aby se můj syn přidal. A on se přidal rád.

Dětská hřiště pro nás vždycky byla noční můrou. Sotva jsem se na vteřinu otočil, někoho kousl nebo praštil za to, že byl tak smělý a chtěl se sklouznout, když se syn zrovna rozhodl, že vršek skluzavky je ideálním místem na rozjímání. A to na dalších pětadvacet minut. Syn naštěstí neumí ani lézt, ani skákat, což se mi na hřišti náramně hodí. Zvláště když k tomu připočteme přítomnost jiných dětí, se kterými se chce kamarádit, jen neví jak, a které mu způsobují frustrace a vzbuzují v něm to nejhorší chování.

Takže jsme se samozřejmě přidali ke klukům. Zavezl jsem syna těch padesát metrů za roh. Když jsme dorazili, přivítala nás pětice kluků – náš gang. Všem bylo kolem deseti let, na sobě mikiny s kapucí a upnuté džíny. Měl jsem pocit, že jim je tak dvacet tři. Móda syna trošku minula. A mě také. Pro nás bylo důležité pohodlí. Ne že by si oblečení vyloženě

vybíral – chtěl vlastně nosit pořád to samé. Oblečení bylo nutné zlo, které bylo alespoň trošku snesitelné, měl-li na sobě tričko s potiskem a trenky s legem Star Wars.

A najednou tady stál s ostatními kluky, kteří byli učesaní na Justina Biebera a měli šátek kolem krku. Mohl jsem syna poznat i podle jeho zářivých ponožek, jež vyčnívaly z kalhot končících kdesi nad kotníky a z černých bot do školy, na kterých trval, protože zrovna nebyl víkend. Uvědomil jsem si, že byl vyšší než ostatní kluci. Můj syn mi zase vyrostl. Nechal jsem je, ať si hrají. Sedl jsem si do auta a sledoval je zpovzdálí, s jednou rukou na klíce, kdyby bylo třeba zasáhnout. Chvilí jsem byl zase sám. Syn si s nimi hrál něco málo přes hodinu. Smáli se jeho nesmyslným vtípkům.

Hráli na hoňku a jeden z kluků synovi pomáhal s utíkáním a přelézáním, když měl zrovna babu. Houपालi ho na houpačce, a dokonce je nechal, aby ho rozhoupali víc, než kdy vůbec dovolil mně. Měl z toho očividnou radost a nahlas se smál. Nikoho nekousl, nikoho nepraštil. Určitě někomu vynadal do debilů, ale okna jsem měl zavřená, takže mi ten romantický výjev nemohlo nic zkazit. A najednou, uprostřed tohohle Zapadákova, můj syn alespoň na chvíli zapadl mezi ostatní.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Každou neděli ráno, už od synova narození, chodíváme do parku. Jen my dva. Stala se z toho taková naše pánská jízda. Tak nám to fungovalo ještě v době, kdy jsme s jeho mámou byli spolu – taťka si pospí v sobotu a máma zase v neděli (s tím rozdílem, že máma každou neděli musela vstát, protože táta neuměl správně zacházet s kočárkem

nebo chtěla kompletně vyměnit oblečení, plínky, lahvičky a lékárníčky; a vůbec všechno, na co si vzpomenete).

Naše nedělní výlety do parku mi chybí. Byl to čas, který byl určený jen nám. Této nedělní rutiny jsem se domáhal stejně jako můj syn. Každý týden jsme začali úplně stejně: Zaparkovali jsme na stejném parkovacím místě a vydali se stejným vchodem do jednoho a toho samého parku. Trošku vám teď přiblížím obrázek toho místa. Nepředstavujte si dlouhé aleje vysokých, košatých stromů s krásnými vyřezávanými lavičkami, na kterých J. M. Barrie psal svého Petra Pana. Namísto toho si představte plno odpadků, válejících se všude po zemi, výkaly psů, kam oko dohlédne, a stejného týpka, který krouží na kole sem a tam a prodá fet každému, kdo o něj požádá. Ne všem by se takový park zamlouval, ale nám se prostě líbil.

Každé nedělní ráno jsme dodržovali stejná pravidla. Poté co jsme vešli do parku, jsme prudce zabočili na malý most, který vedl přes řeku. Říkám řeka, ale klidně to mohla být výpusť odpadu, co já vím. Po cestě jsme nasbírali větvičky. Jako první jsme si zahráli „medvědí proutky“. I když byl syn příliš malý na to, aby klacky do vody házel sám, hráli jsme je. Hlavně z toho důvodu, že jsem sám nevěděl, co jiného bychom v parku měli dělat. Navíc jeho máma jasně nařídila, že nás doma nechce další dvě hodiny vidět. (Pro nezasvěcené – medvědí proutky z *Medvídka Pú* spočívají v tom, že z jedné strany mostu se hází klacky do vody, a čím se první objeví na druhé straně mostu, ten vyhrává.) V rané fázi jsem syna držel nad zábradlím, aby si hodil klackem, a on mával nohama ve vzduchu. Pak jsme přeběhli na druhou stranu, abychom se koukli, čím klacek vyplaval jako první. „Znovu,“ zvolával ještě dříve, než klacky vůbec vyplavaly, „znovu!“ Jestli existuje výraz, který by vystihl jeho nadšení pro věc, tak je to „znovu“.

Všechno jsme dělali znovu a znovu. A znovu... Jakmile jsme vyčerpali nápady s medvědími proutky, vydali jsme se od řeky směrem k rybníku, abychom nakrmili kachny.

A tam, jednoho nedělního rána, jsem si opravdu uvědomil, že jsi jiný než ostatní. Kolem nás se vždycky motala spousta jiných dětí, většinou ve stejném věku, jako jsi byl Ty. Stejně jako s Tvými bratrance, ani tentokrát jsem se nesnažil srovnávat jejich chování s Tvým, ale nemohl jsem si pomoci. Pozoroval jsem je a připadalo mi, že podvědomě ví, co s tím chlebem mají dělat. Rodiče jim vždycky potichu poradili, že mají chleba nadrobit na „malé kousky“. Děti zajásaly a rodiče poslechly. Na malé kousky. Rozdrolily chleba na drobty, házely je do vody a radostně sledovaly, jak k nim kachny připlouvají.

Syn ten chleba vždycky snědl. Uvědomil jsem si, že do parku nemůžeme jít se starým, ztvrdlým chlebem. Musel být čerstvý. Pamatuju si, jak jsem klečel vedle syna stejně jako ostatní rodiče, připadalo mi ale, že oni na rozdíl ode mě věděli, jak s dětmi zacházet. Potichu jsem mu řekl, ať chleba natrhá na *malé kousky*, jako by snad najednou měl pochopit, co mu říkám. Syn se na mě jen podíval a snědl další kus. Když se dnes ohlédnu zpět, připadá mi zvláštní, že jsem chtěl po synovi, aby doma chleba snědl, a venku jsem od něj očekával, že má chleba natrhat a hodit do vody. Nicméně tenkrát jsem si říkával, že mě snad pochopí. Ale nakonec do vody hodil tři nebo čtyři krajíce. I s tou taškou, v níž jsme je donesli.

Byli ale ptáci, které syn krmil raději než kachny. Holubi. Připadali mu zábavnější, neboť ostatní rodiče své děti od nich tahali pryč. („Jsou špinaví!“ říkávali jim.) Syn pobíhal kolem nich a smál se na celé kolo. Míval holuby rád – a má je rád dodnes. Rád je honí a snaží se je chytit, rád je krmí a najednou ví, jak nadrobit chleba, aby to udělal správně.

Možná se mu líbí, jak mávají křídly. Nalákal je k sobě tím, že nadrobil co nejvíce chleba, a když se k němu slétli všichni holubi z okruhu pěti kilometrů, rozmáchl se rukama, zakřičel a holubi se hlasitě rozlétli pryč. A uprostřed zůstal malý kluk s pusou nacpanou suchým chlebem, který z toho měl náramnou legraci.

Po krmení kachen jsme se dali doleva a procházeli se podél zdi. Byl to spíš obrubník, který se skládal ze dvou řad cihel. Syn jednou viděl, jak na zídku leze jiný kluk, a od té doby chtěl dělat to samé. Nikdy se mu to ale úplně nepodařilo, protože neudržel rovnováhu a ani na to neměl sílu. Pokaždé jsem ho vedl za ruku a doufal, že to příště zvládne sám. Třeba příští týden...

Poté jsme se vydali do kavárny. Když už byl větší, dostal čokoládový dortík a pomerančový džus a táta si objednal kafe. Nikdy jsme neseděli vevnitř. Ať už venku svítilo slunce, nebo přšelo, vždycky jsme seděli venku u stejného stolu. Pokaždé se k nám přidal párek holubů a syn se s nimi podělil o svůj kousek dortu. V okamžiku, kdy ho dojedl, jsme už museli být na odchodu. Ani nepočkal, až dopijí kafe. Vždyť musel ještě zařídit spoustu věcí – v neposlední řadě navštívit automat se skákacími míčky.

Ve vestibulu kavárny stál takový starý automat, který občas můžete zahlédnout v zábavních parcích s bonbony Gobstoppers. Dneska se nacházejí spíše v lepších restauracích, kde můžete koupit sedm bonbonů M&M za pět korun. Prostě charita. Tak tenhle automat obsahoval svítící skákací míčky. Každý víkend jsme vždycky jeden koupili a syn pokaždé sledoval, jak skáče sem a tam, jako by ho viděl poprvé. Šťouchal do něj, aby skákal nahoru a dolů, a smál se u toho. Občas se k němu nachomýtl jiné dítě, aby si hrálo s ním a chytali balonek společně. Syn ale takového kamaráda ignoroval. Několikrát

jsem se ho marně snažil motivovat, aby se o míček podělil i s ostatními dětmi. Marně. Míček musel být pokaždé jen jeho.

Park se stácel do kruhu, takže když jsme se honili za balonkem, dostali jsme se až k parkovišti. Kluk, který tolik lpěl na předvídatelnosti, na balonku nejvíce miloval, že vlastně neví, jakým směrem se balonek vydá a kde skončí. A pak stejně rychle, jak se pro něj nadchl, se o něj přestal zajímat a nechal ho ležet na chodníku. Veškerý zájem pominul, neboť balonek už splnil svůj účel. Kolem byly zajímavější věci. Konečně jsme se dostali k poslední zastávce našeho nedělního programu. Syn se k němu rozběhl pokaždé, když jej už z dálky spatřil, jak se nad námi tyčí. Tady byl. Náš kouzelný strom.

Pro někoho, kdo by jej viděl poprvé v životě, by kouzelný strom byl jen dalším stromem v řadě. Ale jen pár vyvolených znalo jeho sílu. Pro začátek musíte přijít ke stromu a přimáčknot se na něj, jak jen to nejvíc jde. A když obejmete jeho kmen a trošku se u něj zavrtíte, kouzelný strom obživne a jeho kouzlo začne působit.

„Nefunguje to!“ zvolal syn zklamaně přes rameno, když se ho snažil obejmout co nejtěsněji.

„Zavrt se víc,“ radil jsem a rychle prohledával své kapsy. A pak to začalo. Když už syn skoro vzdával naději na to, že by strom dnes mohl kouzlit, ozvalo se tajemné cinkání větvíček nad jeho hlavou. A syn byl nadšením bez sebe. Ze stromu na něj začaly padat mince! A když to táta dobře zařídil, padaly mince větší hodnoty. Občas jsem si i pěkně vynadal, kolik mě to stálo.

„Znovu, znovu!“ radostně vykřikoval syn a nadšeně pobíhal kolem stromu, aby posbíral to jmění.

„Musíš se víc vrtět,“ zvolal jsem zpátky a přesunul se, když už syn zaujímal svou objímávací pozici u kmene. Jednou za čas, když byl táta

opravdu hodně dobře připravený, dával kouzelný strom i sladkosti. Nejsm si jistý, co si o nás mysleli kolemjdoucí, když viděli malého kluka, jak se vrtí kolem stromu, zatímco mu táta sype na hlavu drobné. Ale začínalo mi být jedno, co si o nás myslí ostatní. Věděl jsem, že jsme jiní. Možná to vykresluji moc růžově, ale to jen z toho důvodu, že si ty vzpomínky chci takhle uchovat. Jsou to chvíle, které jsem považoval za dávno zapomenuté. Lidé, kteří ony neděle v parku také trávili čas, neviděli medvědí proutky ani kouzelný strom. Viděli malé batole, jak s křikem pobíhá kolem a ztropí kravál pokaždé, když skončí nějakou hru, a tatínka, který se zoufale rychle snaží vymyslet jinou aktivitu, jenom aby ho zabavil. V kavárně viděli protivného, nevychovaného kluka, který každou neděli přistoupil ke stejnému stolu a vyhodil hosty, protože ten stůl byl přece jeho a on tam chtěl sedět, protože tam sedí vždycky. A když ho táta zvedl, mohli sledovat chlapce, co ho bije, nadává mu, kouše ho do ruky, jak nejvíc to jde, a netušili, že se mu tím aspoň na chvíli uleví.

Na kouzelný strom jsem přišel jen díky tomu, že nám automat dva týdny po sobě vyhazoval zelený míček, což znamenalo, že to pak už pořád musel být zelený, ale třetí týden byl oranžový, což se nemělo stát, neboť přece měl být zelený! Tak takhle vypadaly naše výlety. Nikdy nebylo dost medvědích proutků, dost chleba, dost „znovu“. Vždycky nás obklopoval hluk a příliš mnoho světla. Nikdy to nebylo ono, nehledě na to, jak moc jsem se snažil.

I přesto dnes občas zajdeme do parku. Je fajn se tam občas projít. Dlouho jsem si pamatoval jen ty špatné chvíle. To syn mi připomněl ty zlaté, zábavné chvíle, které jsme prožili. Dnes už ho do parku vozím na vozíku, protože mozková obrna mu oslabila nohy, když stále rostl, a procházka po parku by pro něj byla příliš náročná. Pořád ale

chodíme stejnou trasou. Když hrajeme medvědí proutky, syn vyskočí z křesla. Jen ho dnes mrzí, že je most tak malý. Dnes mu nejvíce záleží na tom, aby vyhrával. Pak si sedne zpátky do křesla a jedeme ke kachnám. Snažíme se držet moderních trendů a kachny už nekrmíme – zdá se, že i ony dnes drží bezlepkovou dietu. Pořád ho ještě nezaujaly, ale křeslem vjede mezi holuby, aby se kolem něj zase rozlétl. Dodnes se tomu směje a snaží se jednoho z nich chytit. Potom se vydáme podél zdi, která je menší, i když je syn v křesle. Dnes už po ní lézt nechce, za ty roky zjistil, že na ní stejně neudrží rovnováhu. „Pamatuješ na naši zed?“ zeptá se, když jedem kolem, jako by už byl starý veterán. Vzpomínky...

V kavárně si dá mrkvový dort, protože „je zdravější“. Kývne směrem k našemu stolu – „Pamatuješ, jak jsme tam sedávali?“

Když je stůl volný, vydá se k němu, aby obsadil své místo, ale za ta léta se naučil, že může sedět i jinde. Sezení u jiného stolu... Dnes už není tak bolestivé, jak bývalo dříve. Pořád na něm vidím, že mu to není příjemné, ale sžívá se s tím. Dodnes ale nečeká, až dopiju svoje kafe. Když vyrazíme z kavárny, projdeme kolem místa, kde stával automat s balonky. Dnes místo něj vymezili prostor pro kočárky a stánek s panini. „Pamatuješ, jak tady stával...?“

Na cestě k autu nezapomene pohlédit jakéhokoliv psa, který není uvázaný na vodičku (ze zásady nehladí psy na vodičku, protože na jeho druhé straně je k němu připoutaný člověk), a naskytně se nám krásný výhled na náš kouzelný strom. Syn už dnes tuší, že strom není doopravdy kouzelný. Asi před dvěma roky se otočil a načapal mě, jak do vzduchu hážu drobné mince. Ale podle toho, jak dodnes kouká do koruny stromu, si zase tak úplně jistý není. A i když vím, že musí vyrůst a být sám sebou, část mě by si přála, aby v ono kouzlo

VENKU

věřil dál. Pro nás pro oba ten strom u východu z parku a naše nedělní rána budou mít svoje nezapomenutelné kouzlo navždy.

Na malé kousky, synu. Na malé kousky.

KAPITOLA DEVÁTÁ

Pád

Jedinci, kteří mají autistické rysy, mohou být často šikanováni za svou posedlost rutinou, pravidly a jednotvárností. Ale jakmile jsou Vánoce za dveřmi, jsme vlastně stejní, neboť si potrpíme na to, aby vše zůstalo tak, jak si pamatujeme z dětství. Pokud to ale nazveme tradicí namísto obsesí, případně nám to pak společensky přijatelnější. „Vždycky večeříme ve dvě odpoledne.“ „Vždycky jako první rozbalíme dárky.“ „Každý rok jíme krocana.“ Je to vážně takový rozdíl?

Pamatuju si, jak jsme slavili Vánoce, když jsem byl dítě, a dodnes si nepřejdu, aby se na nich cokoliv měnilo. Vždycky když jsme se probudili, tak mě a mé tři bratry táta seřadil na schodech od nejstaršího po nejmladšího. Byl jsem druhý v řadě – nikdy předtím mi těch pět minut, o které jsem se narodil dříve než bratr, nepřišlo důležitějších! Táta nás tam vždycky nechal čekat a šel se podívat do obývacího pokoje, jestli už tu byl Ježíšek. Naše napětí a nadšení se dalo krájet. Oněch uplynulých 365 dní od okamžiku, kdy jsme tu naposled stáli takhle seřazení, v nás vyvolávalo ještě větší očekávání. Táta otevřel dveře jen natolik, aby se protáhl do vedlejší místnosti, takže i když jsme si mohli krk vykroutit,

nikdy jsme nic nezahlédli. Jsem si jistý, že ticho, které následovalo, trvalo jen pár vteřin, ale tehdy mi to připadalo jako věčnost.

„Ale ne. Prosím. Ne,“ zvolal v obýváku a udělal krok vzad a na tváři bylo vidět jeho zklamání. „Mamko,“ zavolal nahoru do schodů, „přijď se podívat dolů. Je mi líto, chlapci. Ještě tady nebyl. Vůbec nevím, co budeme dělat. Nic tady pro vás není. Moc mě to mrzí. Přesvědčte se sami!“

Tuhle tradici jsme prožívali každé Vánoce. A každý rok jsme mu věřili. Pak jsme vtrhli do pokoje a pod rozsvíceným stromečkem jsme viděli, že tu Ježíšek přece jen byl. „Veselé Vánoce, chlapci,“ řekl táta a jeho úsměv rozzářil i poslední tmavý kout v místnosti, kam záře stromečku nedosáhla. Za svůj život jsem už oslavil více vánočních svátků bez něj než s ním. Ale ač si to možná nikdy neuvědomil, oněch pár zvyků, které jsme mívali na Štědrý den, ve mně zanechalo nerasmazatelné stopy. Táta se většinou bál, že není dost vzdělaný, dost nevydělává, že prostě není dost dobrý. Jako rodiče trávíme spoustu času tím, že se zabýváme velkými věcmi, a zapomínáme na maličkosti. Ani si nepamatuju, jaké dárky jsem který rok dostal. Ale pokud bych měl popsat opravdové pocity štěstí, jež jsem v životě zažil, měly by podobu vzpomínek na naše schody, na kterých jsme s bratry stáli v očekávání, zda k nám už přišel Ježíšek.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Předem vás varuji, že obsah této kapitoly pro vás může být trošku šok, protože asi nebudete vědět, odkud se najednou vzal. Anebo taky ne. Možná vás události, které hodlám popsat, ani tak moc

nepřekvapí. Víím jen, že bez této skutečnosti nemohu vyprávět náš příběh – sám bych tak upravoval fakta, když přitom chci, aby byl založen na pravdě. Tak mi to, milí čtenáři, nemějte za zlé.

Je asi na místě říct, že první roky synova života si na nás vybraly svou daň. Upřímně řečeno, nevím, jak to žena zvládala. Pravda je ta, že mi role otce připadala neskutečně těžká. Mám pocit, jako by si každý v mém okolí myslel, že budu dobrý – vždycky jsem byl bavič a s dětmi jsem to uměl, neboť jsem si většinu svého dospělého života přál, abych i nadále zůstal dítětem. Nakonec se ale ukázalo, že rodičovství je o něčem jiném než o vyplazování jazyka a hraní na schovávanou.

Moje nálady byly pověstné, obzvlášť když jsem byl malý. Vždycky jsem si připadal emočně nevypělý; neuměl jsem se vyjádřit tak jako ostatní. Často jsem se rozbřečel, když jsem měl pocit, že se na mě někdo zlobí, a to mi, upřímně řečeno, zůstalo dodnes. Myslel jsem si, že jsem prostě jen přecitlivělý. Brečel jsem, když můj oblíbený moderátor John Noakes opustil můj oblíbený pořad; brečel jsem, když pan Scott už nebyl naším třídním učitelem, a brečel jsem i tehdy, když v pořadu o bydlení přišli k někomu domů a převrátili mu zahradu vzhůru nohama. Přiznám se, že mě vždycky dostávaly renovace fontán – představoval jsem si, jak by se asi tvářil můj táta, kdyby přišel domů a z jeho fontánky někdo udělal bronzový kýč s osvětlením. A když se dnes ohlédnu zpět, nikdy mi nebylo do pláče tolik jako v době, kdy se narodil můj syn. Z nějakého důvodu jsem byl náladový a nechtěl jsem tomu čelit.

Snažil jsem se přijít tomu všemu na kloub, ale dodnes se mi to nepodařilo. Naopak čím více o všem přemýšlím, tím více si kladu otázky, na které nejsem schopný odpovědět. Pamatuju si, jak jsem před léty, ještě jako dítě, v sobotu s tátou koukal na film. Vlastně ne,

beru zpět, muselo to být v neděli – soboty měl za odměnu, koukal na dostihy a k obědu dostal oblíbenou vepřovou kotletu s hranolky a hráškem. Vždycky mi připadal obratný, jak zatřepal flaškou s hnědou omáčkou a polil si tou dobrotou celé jídlo, aniž by se omáčka dostala na místa, kde ji nechtěl. Býval jsem tehdy ještě kluk, co si vymačkal kečup na kraj talíře. Tátu jsem ale vždycky pečlivě sledoval a přál si, abych, až jednou budu velký, měl jídlo na vlastním podnose, naučil se mít rád bílý pepř a zacházel s tou flaškou hnědé omáčky stejně obratně jako on. Ano, když si na to teď tak vzpomínám, tak to, co vám chci vyprávět, se muselo stát v neděli, než se začaly servírovat sendviče a začala ta kýčovitá rodinná televizní show. Tak tehdy jednou běžel v televizi film o slonech. Dnes si myslím, že to musela být fikce, ale tenkrát mi to přišlo neskutečně skutečné a vždycky jsem si přál, aby mi ta představa zůstala. Film pojednával o tom, jak se sloni, kteří cítí, že se jejich život blíží ke konci, vydají k vodopádu umřít. Jakmile vycítí, že přichází jejich chvíle, zvednou se, opustí stádo a vydají se na onu dlouhou, pomalou cestu na druhý břeh. Když pak konečně dojdou k vodopádu, projdou skrz něj do temné, tajuplné jeskně, která se nachází za ním, položí svá unavená těla a usnou věčným spánkem.

Pokud byste se vydali na cestu hledat vodopád, našli byste i jeskyni plnou kosterních pozůstatků a slonoviny po slonech, kteří se vydali na onen svět. Když mě jako dítě dokázal rozbřečet pořad, ve kterém někomu předělali zahradu, tak si asi umíte představit, co mi ten film způsobil. Byl jsem naprosto zlomený. Udělal jsem to, co jsem dělal vždycky, když jsme se s rodinou koukali na televizi: Lehl jsem si před ni tak, aby mi nikdo neviděl do obličeje, a snažil jsem se moc nehýbat rameny, abych neprozradil svůj trik. A stejně jako v den, kdy John

Noakes oznámil svůj odchod z televize, jsem si u toho filmu ve vši tichosti mohl oči vybrečet.

Od toho dne ve mně sloni vyvolávají pocity smutku. Mají to vepsané v očích; tu tíhu světa, kterou nesou na svých bedrech. Jako by se od chvíle narození po celý život den po dni přibližovali k oné jeskyni za vodopádem. Snažím se vám přiblížit své pocity po synově narození: Když se narodil, část mě měla pocit, jako by už nadešel můj čas vydat se za onen vodopád. Splnil jsem svůj úkol a poslání na tomto světě – zplodil jsem dítě, přispěl jsem do koloběhu života a bylo načase předat žezlo jiným. Nebo něco na ten způsob. Teď, jak to píšu, mi to připadá skoro až hloupé.

Možná opět jen věci moc rozebírám. Možná mi narození syna připomnělo mého tátu a moje dětství s ním spojené a uvědomil jsem si onu propast mezi živými a těmi, co už tu mezi námi nejsou. Nebo jsem prostě byl jen líný a nechtěl převzít zodpovědnost za dítě a krmit jej biopotravinami. Nevím.

Ať už za tím byl jakýkoliv důvod, neustále se mi měnily nálady. Zahloubával jsem se do sebe víc a víc. Připadal jsem si tak ... nepotřebný. Finačně jsme strádali a moje žena se musela vrátit do práce. Cítil jsem se odpovědný a měl pocit, že ztrácím svou mužnost. Možná, že kdybych více vydělával, nepřipadal bych si v naší domácnosti tak neúčinný. Syn se neustále dožadoval mámy – ona s ním měla svatou trpělivost, zatímco já si s ním nevěděl rady, neuměl ho utišit, když mu bylo nejhůř. Možná to bylo stresem, který ze mě vycítil, když jsem jej držel v náručí.

Přestal jsem chodit do práce. Nevzpomenu si, kdy k tomu došlo a jak uvědomělé rozhodnutí to bylo; prostě jsem jednoho rána nevstal. Nevolať jsem do práce – prostě jsem tam nepřišel. Nebylo to

z neslušnosti; v té době jsem se dostal do stavu sebelítosti a říkal jsem si, že by si stejně nikdo nevšiml, kdybych do práce nedorazil. Chtěl jsem si chvíli poležet v posteli a do práce jít později. Nebo možná zítra. Nebo ve středu...

V posteli jsem zůstal několik dní. Nakonec se z dnů staly týdny. A i když vím, že nám pořád říkají, že se nemáme stydět za to, že trpíme mentální poruchou, část mě se za to stydí, a to i teď, když o tom píšu. Původně jsem to ani nechtěl zahrnout do knížky. Říkal jsem si, že to k našemu příběhu nepatří. Ale popravdě řečeno, velká část mě si pořád nechce připustit, co se stalo. I po tolika letech si uvědomuji, že jsem týdny ležel v posteli bez života, a stydím se za to víc, než jsem schopný povědět. Chudák bývalá žena... Nikdo nikdy nepochopí, jaký to tehdy na ni mělo vliv. I když jsme v tolika ohledech rozdílní, budu ji vždycky milovat za všechno, co pro mě kdy udělala.

*A jaký to mělo následek na Tebe, synu? Otázka za milion dolarů, kterou si kladu každý den. Jsou temnější dny, kdy si říkám, jestli všechno, co se stalo od toho dne, není moje chyba. Jestli to všechno nebylo způsobené tím, že jsem se jednoho dne rozhodl schovat se pod peřinu a na chvíli zapomenout na svět kolem sebe. Časem jsem se naučil více odpouštět sám sobě. Mojí největší nadějí, když se ohlédnu zpět, je, že tohle celé na Tebe mělo jen minimální dopad a že ta neko-
nečná síla lásky Tvé mámy způsobila, že sis ničeho třeba ani nevšiml.*

Tím, že jsem strávil všechn svůj čas v posteli, jsem začal ztrácet pojem o realitě. Tělu už se nechtělo tolik spát, takže namísto toho jsem zíral do stropu. Noci se stmelily v jednu a já začal přemítat o věcech, přehrávat si je pořád dokola a vytvářet si vlastní realitu z útržků světa tam venku, který se jednou za čas dostal do mého. Slyšel jsem, jak dole

zvoní telefon, a znepokojivé telefonáty z práce se brzy otočily ve výsměch kolegů.

Tu paranoiu si pamatuju ze všeho nejvíce – moje skálopevné přesvědčení o tom, že každý jedinec tam venku mě chce dostat na kolena a prozradit světu, jaký jsem podvodník. Celou dobu jsem si myslel, že to můžu kdykoliv zastavit; myslel jsem si, že každou chvíli vstanu a bude po všem. Dal bych si sprchu, sešel dolů, vzal syna na procházku a pak šel do práce a všechno by bylo zase fajn. Za chvíli se k tomu dostanu. Ještě chvíli si tady ale poležím...

Nakonec k nám přišel lékař. Pak i tým lidí z centra duševních poruch. A co jsem jim měl říct? Nemohl jsem přece prozradit, že jsem slon na cestě do jeskyně za vodopádem. Nevěděl jsem, jak své pocity vyjádřit. A i kdybych se o to býval pokusil, měl jsem strach, že začnu brečet a už nikdy nepřestanu. Takže čím déle jsem byl uzavřený ve vlastním světě, tím bezpečnější se mi zdál. Odmítl jsem jejich antidepresiva, neotvíral jsem, když během dne přišli k nám v době, kdy žena bývala v práci a syn v jeslích. Každé ráno jsem sešel dolů, abych ztlumil telefon a vytáhl baterky ze zvonku. Pak jsem se vrátil zpátky do postele, a když jsem tam ležel dost potichu, skoro jsem přesvědčil sám sebe, že tu vlastně nejsem. Zanedlouho jsem úplně ztratil pojem o tom, co je skutečné a co není. Ani přesně nevím, jak dlouhou dobu jsem strávil v ložnici, než se věci začaly měnit. Pamatuju si jen, že jsem byl stále více paranoidní. Byl začátek léta a do pokoje vlétla moucha a já byl přesvědčený o tom, že to byl špion s nainstalovanou kamerkou, jehož mi do domu nasadil můj zaměstnavatel nebo to zdravotní středisko. Nikomu se nedalo věřit. Každého jsem považoval za nepřítel. Rozhovory, které jsem si do té doby přehrával

jen v duchu, jsem teď vedl i nahlas, takže jsem si nahlas povídal sám se sebou. Úplně jsem se pomátl.

Jedno ráno si pamatuju obzvláště dobře. V domě byl šrumec, byly slyšet hlasy, které se o něčem bavily. Děsivé bylo, že jsem nevěděl, zda jsou skutečné, nebo ne. V tu chvíli jsem si uvědomil, že na tom asi nejsem nejlépe, ale pořád jsem tušil, že je to něco, co jsem si způsobil sám. Myslel jsem si, že se z toho i sám dostanu. Kdybych vstal a ještě to ráno odešel do práce, nic z toho by se nedělo.

Nakonec hlasy přišly do ložnice. Psychiatrický poradce, zdravotní bratr z psychiatrie, praktický lékař a sociální pracovnice. Vypadalo to na slibný večírek. Jak vešli do dveří, vlétla s nimi i moucha. To bylo znamení, že jsou zlí. Schoulil jsem se pod peřinu, izoloval se od nich, a jak se nade mnou bavili, snažil jsem se víc a víc uniknout do svého světa. Zdravotní bratr, milý Ir, který se jmenoval stejně jako já a kterého jsem i v té chvíli považoval za hodného člověka, se ke mně sklonil a já přes peřinu cítil, jak mi položil ruku na záda.

„Není vám dobře, John. Jsme přesvědčeni, že vám pár dní v nemocnici jen prospěje.“ Stejně jako tenkrát u televize na zemi jsem se snažil i nyní, aby nebylo vidět, že mě dostal jeho způsob jednání. Ukrytý ve tmě jsem nehýbal rameny, ale slzy mi tekly po tváři.

„OK,“ zamumlal jsem zpod peřiny, „půjdu tam dnes odpoledne.“

Vycítil jsem, že mi asi moc nevěří. Koneckonců, nebyli jediní, kdo navrhovali léčení; k tomu kroku mě ve zdravotním středisku přemlouvali už o pár týdnů dříve.

„Pojďte s námi, John,“ řekl poradce. Snažil se, aby to vyznělo nenásilně. Snažil se, aby to působilo stejně jemně, jako od toho bratra Johna, ale moc se mu to nedařilo. Z jeho chování jsem vycítil vyhrůžku. „Venku na vás čeká sanitka.“

Nakonec jsem souhlasil. Snažil jsem se věci co nejvíce oddálit. Na tom psychiatrovi bylo něco, co mě dostalo do rozpaků a ještě prohloubilo mou paranoii. „Dám si jen cigaretu“ a „převleču se“. Řekli mi, že sanitka čeká, a tak jsem se po dlouhém naléhání nakonec podvolil a po dlouhých týdnech až měsících vyšel z domu ven. Svět mi ten den připadal jiný; jakoby neskutečný. Neumím to vyjádřit. Co bylo ale nepochybně reálné, byla ta sanitka, zaparkovaná před domem. Vypadala, jako by tam ani nepatřila – jako vypadají všechny cizí věci ve známém prostředí. Bylo to jako scéna z *Doktora Who*, když spatříte Tardis uprostřed moderního Cardiffu. Kousek dál v uličce stál zaparkovaný policejní vůz, ale to mě nijak nepřekvapilo. Žil jsem koneckonců v jihovýchodním Londýně. Když jsem nastoupil do sanitky, chtěl jsem se posadit na jedno z těch sklápěcích sedadel vedle zadních dveří.

„Obávám se, že si budete muset lehnout, jinak se tady všichni nevejdem,“ řekl zdravotní bratr. Pokrčil jsem rameny a lehl si. Okamžitě přese mě začal natahovat velké červené pásy a svázal mě, abych nemohl pohnout rukama ani nohama.

„V klidu. Nejsem přece žádný Hannibal Lecter!“ Nikdo ani nemukl.

Viděl jsem svou ženu, jak sedí naproti mě. Bylo to poprvé po týdnech, co jsem se na ni podíval. Usmívala se na mě, ale jen pohnula rty. Její oči se nesmály. Vypadala tak unaveně a tak smutně. Sociální pracovnice si sedla na sedátko vedle dveří. Jakmile nastoupila do vozu, řidič zabouchl dveře a my se rozjeli do nemocnice. Z okna jsem uviděl policejní auto, jak se vydalo za námi. Sociální pracovnice si odkašlala a začala s proslovem, který určitě už někdy předtím pronesla.

„Johne, jsem tu, abych vám oznámila, že dle paragrafu 2 Zákona o duševním zdraví budete hospitalizován...“

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Jsem si jistý, že toho řekla víc, ale měl jsem pocit, jako by její hlas odešel do ústraní, jakmile mě žena chytila za ruku. Lehce ji stiskla. Nevím, jestli to bylo oním nástupem reality, nebo prvním kontaktem, který jsem měl po několika týdnech, ale odvrátil jsem se od ní a koukal na boční stěnu sanitky. Ze všech sil jsem se snažil, aby si toho nikdo nevšiml, ale ramena mě zradila a já se usedavě rozbřečel.

KAPITOLA DESÁTÁ

Dlouhý výstup

Někdy si až s odstupem uvědomíme, co vlastně máme. Strávili jsme s rodinou další skvělé prázdniny u nás na severu. Navštívili jsme stejná místa, která navštěvujeme vždycky, ale tenhle výlet byl jiný. Nevím, čím to bylo, ale po všem, co se v uplynulých dnech stalo, jsem cítil, že je svět zase v pořádku. Po měsících čtení a sepisování zpráv a vyhodnocování toho, co všechno syn nemůže a neumí, jsem se zapomněl zaměřit na to, v čem všem vyniká. To mě přivedlo na myšlenku, že když strávíme náš život tím, že se budeme soustředit na všechno špatné, uteče nám spousta krásného.

Na severu jsme navštívili mořské akvárium, kde jsme už jednou byli, když byl syn ještě malý. Nevzpomínal si na to, ale já ano. Bylo mu asi šest, za vstup jsem zaplatil 500 korun a vevnitř jsme strávili asi dvanáct vteřin, než zařval z plných plic „NEMO“ a nadšeně přeběhl místnost až na druhou stranu k východu. Tentokrát mu tma moc nevadila a zastavili jsme u každé expozice, abychom nasáli tu novou atmosféru – dokonce jsme zašli na představení s lachtany. Dříve jsem si toho nevšiml, ale v tomhle období se v něm probudila touha po poznání, která mu jako batoleti chyběla. Když jsem se podíval po ostatních tříletých dětech

kolem nás, které sledovaly, jak lachtan skáče za balonkem, uvědomil jsem si, že náš život zase není tak odlišný. Neumím to vysvětlit, ale měl jsem pocit, jako by náš život probíhal po vlastní časové ose, toť vše. A tak to asi bral i můj syn, který se nakonec ke všemu odhodlal – jen vlastním tempem.

Bylo toho tolik, co jsme ty dny prožili. Sešli jsme se s rodinou, se kterou jsme se dlouho neviděli. Reakce na syna je pořád stejná – pořád je udivuje, jak rychle zase vyrostl, ale také to, jak je mi podobný. I když to slýchávám často, nevidím se v něm, ale očividně nesdílíme jen onen stejný neodolatelný vzhled, ale i chování a smysl pro humor. Dnes mu jeho máma přezdívá Mini-John. Dobře to fásl, kluk jeden ušatá.

Šli jsme na grilovačku, na které se kluk poprvé koupal v teplé vodě a pak z vany nechtěl vylézt, dokud mu kůže nezmodrala zimou. V domě mé mámy si hrál nekonečně dlouho s jejím psem Montym – ležel na něm, tahal jej a učil ho tančovat.

Bylo nám úžasně. Ale zlatým hřebem našich prázdnin byly výlety na pobřeží. Byly jednodenní, neboť mámin dům se odtamtud nacházel pouhých dvacet minut jízdy. Ony společné dny se synem mi připomněly mé společné chvíle s tátou.

Jeli jsme autobusem s otevřenou střechou a měli ho celý pro sebe. Křičeli jsme do větru tak nahlas, jak to jen šlo... Racek synovi ukradl hranolku, když jsme seděli na pobřeží a sledovali naši oblíbenou show. Pak jsem se synem v křesle závodil po molu s důchodci, kteří tam popojížděli na skútrech. Objevili jsme malý obchod s žertovnými předměty, ten samý kdysi navštěvoval i můj táta ještě jako kluk, a tam jsme si koupili prdici píšťalky. Ani jeden z nás takovou píšťalku předtím neviděl, ale od té chvíle se stala takovou součástí našeho života, že si ho bez ní nedokážeme ani představit.

Nejlepší zážitek si však odnáším ze dne, kdy jsme se o pár dnů později vrátili k pobřeží. Vždycky parkujeme před hotelem George – s největší pravděpodobností je pojmenovaný po synově bratranci. Ten den tam nebylo volné parkovací místo, tak jsme objeli město, až jsme vyjeli neznámo kam. Když jsme se vydali k pobřeží, něco jsem uviděl! Starou kavárnu s fish and chips, kam jsem chodíval ještě jako kluk! Vůbec jsem nečekal, že by tam ještě mohla být. A o třicet let později tady stojí, na stejném rohu, kde byla vždycky.

Syna jsem nemusel nijak zvlášť přemlouvat, aby šel dovnitř. Jeho eskapáda s rackem ho doživotně vyléčila z večerí pod širým nebem. Sedli jsme si ke stolu do rohu, na stejné místo, kde jsem kdysi dávno jako dítě sedával s rodinou já.

A bylo to tady v té kavárně, kde jsem konečně uviděl to, co mi každý od synova narození říkal. Když si namočil svůj „fish and chips“ do dresinku, podíval se na mě a zakřenil se. Jak jsem to celou tu dobu mohl nevidět? Vždyť to bylo nad slunce jasné! Naproti mě seděla moje věrná kopie. Takový jsem byl v jeho věku. Nepochybně. Usmál jsem se, koukl do tátových očí a věděl, že není jiné místo na světě, kde bych teď byl raději. A jak tu tak sedím a píšu, znovu slyším tátův hlas, který mě v tu ránu dostal zpátky na zem.

„Kolik? 520 korun za dvě porce fish and chips!?! Kristova noho, synku, po mně teda nejsi.“

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Denní světlo. Spánek. Řev. Olanzapin. Testy. Nemocnice. Fronty. Terapie. První kroky správným směrem. Strach. Smích. Úřady.

Lamotrigin. Denní vycházky. Hlasy. Strach. Úsměvy. Ochota. Kantýny. Vozíky s léky. Lithium. Neskutečnost. Doktoři. Skenování mozku. Paranoia. Noční můry. Zoufalství. Venlafaxin. Špehové. Chvění. Recidiva. Týmy domácího léčení. Sucho v puse. Patnáctiminutové sledování. Psychóza. Risperidon. Černá myš. Realita. Můj syn. Můj milovaný syn.

Během dalších dvou let jsem vystřídal tři nemocnice. Slyšel jsem hlasy a viděl věci, které nebyly skutečné. Měl jsem chvíle, kdy jsem byl pánem všeho tvorstva, ale i chvíle, kdy jsem se cítil na dně a k ničemu. Hospitalizaci jsem strávil na oddělení s ostrahou, pod celodenním dohledem, a nakonec jsem, díky jednomu velkorysému zaměstnanci, svou terapii absolvoval s béčkovými herci na soukromé psychiatrické klinice.

Za ty dva roky mi různí lékaři diagnostikovali různé problémy. Deprese, schizofrenii, schizoafektivní poruchu. Nakonec se shodli na bipolární poruše. Bylo mi celkem jedno, co mi nalepí na čelo; dávku lithia nebo velké dávky antipsychotických léků to nezmenšilo. Je potřeba velká dávka, aby se dostavil požadovaný efekt. K lékům jsem měl odpor a možná bych se vyléčil mnohem dříve, kdybych jej neměl. Nikdy jsem ale nedokázal těm psychiatrům vysvětlit, že chci fungovat bez těch oblbováků. Pořád dokola jsem se snažil je nebrat, abych zjistil, jestli ještě vůbec dokážu být sám sebou. „Sám sebou“, než jsem se dostal do onoho stavu. Nějaký čas to nešlo.

Bohužel v životě neexistuje zkratka „Kopírovat“ a „Vložit“ bez ohledu na to, jako moc si ji přejeme. Dlouho jsem si přál okno s dotazem: „Opravdu si přejete roky 2005–2007 a veškerý jejich obsah smazat?“ A nikdy ta touha nebyla silnější než teď, když pracuju s Wordem a vím, že pouhým kliknutím můžu smazat tuhle kapitolu a tu před ní.

Ale stalo se, co se stalo, a následky si nesu do dneška. V hlavě se mi rojí mnoho vzpomínek na tu dobu – všechny jsou nesouvislé a popletené. Pamatuju si, jak jsem se v jedné nemocnici náramně bavil s ostatními pacienty u filmu *Přelet nad kukaččím hnízdem*; každý z nás se situoval do jedné z postav a naše prostředí tu celou situaci udělalo ještě zábavnější. Pamatuju si i ochotu sestřiček, které se mnou sedávaly ve čtyři ráno, když se mi hlavou honily všelijaké myšlenky, které jsem neuměl vyjádřit slovy. A nezapomenu na jedno odpoledne, kdy v areálu přistál vrtulník, který už bohužel nedokázal zachránit kolegu, jenž se v koupelně rozhodl zkrátit si život žiletkou.

Jak už jsem zmínil dříve, nevím, jaký dopad mělo tohle období na syna. Byly mu asi tři roky, když to všechno začalo, a byl příliš malý, aby si to pamatoval (aspoň myslím, a pevně v to doufám). Každý víkend mě přišel navštívit do nemocnice – na jiné oddělení, než jsem patřil, neboť jsem nechtěl, aby viděl ostatní pacienty. Na rozdíl ode mě byli šílení. Pokaždé jsme seděli v čekárně u akvárií, a když se můj stav zlepšil, tak i venku na zahradě nebo jsme se šli společně projít. Na soboty jsem se těšil víc než na cokoli jiného. Pokaždé dorazil se svou mámou. Jeho úsměv, to, že jsem ho zvedl do vzduchu a zabořil nos do jeho krku, a jeho vůně mě přivedly realitě blíže než všechny ty prášky a terapie dohromady. Voněl po domově.

Myslím, že už jsem toho řekl dost. Tato kniha, tento příběh – nikdy neměly být o mně. Nechci to zlehčovat, ale taky nechci, aby to zkazilo naše vyprávění. Tady prozatím skončím. Fáze uzdravení od doby, kdy mi našli diagnózu, je paralelní příběh, ale ne nutně jiný. Asi bych měl i dodat, že teď, když tohle píšu, se už delší dobu cítím dobře. Prášky neberu už více jak sedm let a psychiatra jsem nenavštívil dobré čtyři roky. Neproběhla žádná zázračná léčba – dodnes jsem na spoustu věcí

citlivý, trpím výkyvy nálad a moje vztahy nestojí za nic. A i když to nerad přiznávám – ta tříletá terapie opravdu pomohla. Trvalo však nějakou chvíli, než jsem si na ten celý proces zvykl. Sedět tam a padesát minut o sobě něco vykládat.

Nikomu jsem nikdy neřekl, kam mizím – odplížil jsem se a trávil volné chvíle v maličkých místnostech, ve kterých probíhala terapie a které vypadaly jako přes kopírák: dvě židle z Ikey, prohlášení o diskretnosti a strategicky dobře umístěné kapesníky. Pomalu jsem se za ty roky naučil ono místo milovat i nenávidět stejnou měrou, ale věci mi začaly dávat smysl. A tohle je možná nejlepší způsob, jak popsat, co se dělo. Věci. (Asi bych našel i výmluvnější způsob, jak to označit, ale uvědomte si, že jsem původně chtěl napsat „sračky“, takže vezměme slovo „věci“ jako takové zdokonalení.)

Bez ohledu na to, jak často si říkám, že to, co se stalo, není moje chyba, občas cítím nával viny z oné doby, i když dnes už je to mnohem slabší, než to bývalo. Takové je stigma z duševní poruchy. Ať už s jeho autismem nebo bez něj, vždycky budu přemýšlet o tom, jaký dopad na syna mohlo mít moje divné chování v tak důležité fázi jeho života. Jako děti vzhlížíme ke svým rodičům a říkáme si, že tady s námi budou napořád. Chytneme je za ruku a víme, že svět bude zase v pořádku. Za pár let si ale začneme uvědomovat jejich chyby a slabiny. Lidé kolem nás mají pravdu – je toho tolik, co mě a syna spojuje! Stejný smysl pro humor, vznětlivost i to stejné malé mateřské znaménko. Ale to nejdůležitější, co nás pojí, každý přehlíží. Je to naše zranitelnost.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

Oddělené životy

Pokud jde o chlapské domácí práce, jsem strašný břídil. Strašný. To jediné, čeho se ode mě syn dočká, když se něco v domácnosti pokazí, je, že někomu napíšu moc hezkou stížnost. Nevlastním domácí náradí. Někde v kuchyni se možná najde kladivo. Kdybych hledal trošku dřív, možná bych našel i francouzský klíč. A šroubovák jsem neviděl od té doby, co jsem na Vánoce musel vyměnit baterku.

Minulý rok jsem objednal nový gauč. Když ho dovezli, uvědomil jsem si, že se budu muset zbavit toho starého. Chtěl jsem ho někomu dát, ale po nesčetných bojích s Power Rangery už nebyl zrovna použitelný. Bylo tedy na čase poslat jej do věčných lovišť.

Město požadovalo 430 korun a oznámení dva dny dopředu, pokud se gauče budu chtít zbavit. 430 korun! A dvoudenní oznámení předem! Když se dnes ohlédnu zpátky, přijde mi to rozumné. Tehdy mi to ale připadalo jako zlodějina. To platit nebudu. Přece nemůže být tak těžké rozebrat nikterak velký gauč, který se navíc vleze do malé toyoty Aygo. Rozeberu to a ty peníze si nechám. Jako správnej chlap.

Abych ušetřil, rozhodl jsem se, že celé rozebrání provedu na jeden zátah. Začal jsem propašovat polštáře a opěradlo i s těmi ostatními

krámy. Musel jsem na to jít opatrně, abych nezbudil podezření u popelářů. Podobně jako ve *Velkém útěku*, kde si hlavní hrdinové za chůze vysypávali hlínu z nohavic, já jsem do každého odpadkového pytle narval jeden polštář a vynesl jej před dům. Po sedmi týdnech mi zbyla už jen konstrukce gauče. Tak jsem na ně přece jen vyzrál!

Ještě pořád jsem jim mohl zaplatit těch 430 korun, ale nejsem žabař. Potřeboval jsem spíš něco, čím bych rozřezal konstrukci. Šel jsem do supermarketu, kam chodí všichni domácí kutilové, a koupil ruční pilku za 170 korun. Přišel jsem domů a začal s řezáním. Byl jsem překvapený, že se uvnitř nachází pěna. To jsem netušil. Jak se ukázalo, pěnu pilkou nařezat nejde. Znovu jsem se tedy vydal do obchodu a koupil velké nůžky (myslím, že to je ten správný terminus technicus) za 150 korun. A samozřejmě jsem potreboval dostatečně velké pytle, abych do nich ty zbytky mohl narvat. Pytle musely být pevné – takže to bylo za dalších 120 korun. Mám pocit, že jsem ty nůžky dal do jednoho z těch velkých pytlů, protože jsem je od té doby neviděl.

Pokračoval jsem s řezáním. Takový gauč je pevnější, než si myslíte. Po několika dalších týdnech intenzivní práce se mi ho podařilo rozříznout napůl, takže teď mi v předsíni zabíral jednou tolik místa a svou pilku jsem mohl odepsat. To nevádí, říkal jsem si, koupím si štípací sekeru. Bude se mi hodit, až zase někdy budu potrebovat rozsekat nějaký nábytek vejpůl. Šel jsem znova do supermarketu – dalších 520 korun. Teď to té radě a jejich 430 korunám ukážu! Výborně se s ní sekalo dřevo.

O pár týdnů později jsem učinil další překvapivý objev. Gauče v sobě mají pružiny. No a pružiny jsou kovové. A ta nová sekerka kov nerozseká. Víím to, protože jsem to zkusil. Po několika týdnech hledání jsem zašel do obchodu a koupil pilky na kov. Ty mě stály dalších 580 korun, ale to mi nevádílo, neboť jsem už byl posedlý. Chtěl jsem ukázat světu, že jsem

opravdovej chlap. Chlap, který když se rozhodne, prostě rozřeže svůj gauč. Dnes je to už devět měsíců od chvíle, kdy mi dovezli nový gauč. A v tuhle chvíli vedle mě leží poslední pytel se zbytkem starého, který čeká na vyhození. Za pouhých 273 dnů a za celkem 1 660 korun (potřeboval jsem více pytlů) jsem bitvu vyhrál. Milému městu a jeho předraženým 430 korunám za odvoz jsem ukázal prostředníček.

Ten příběh vám vyprávím proto, že syn sice občas má jistý způsob chování a lidé si řeknou: „No jo, to je tím, že je autista.“ Ale to není pravda. Ne vždy. Přijdou chvíle, kdy syn bude vyvádět kraviny. Ale to nemusí být nutně spojené s autismem. Občas je to prostě jen dědičné.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Se ženou jsme se odloučili v létě, krátce po synových čtvrtých narozeninách, pár měsíců po mém návratu z nemocnice. Asi bych měl podotknout, že se to týkalo jen nás dvou, ale není to pravda.

Velmi se to týkalo ještě jedné osoby: mého syna. Oba nás to velmi mrzelo. Cítili jsme smutek z toho, že jsme ho zklamali a nelišili se od těch, kteří tvrdili, že nemůžou „naplnit jeho potřeby“. Lidé se mě ptali, zda to byl on, kdo zapříčinil náš rozchod. Ne. V žádném případě. Okolnosti tomu samozřejmě nepomáhaly, ale nebyla to jeho vina. Všechno jsme se ženou způsobili my dva.

Nastaly v mnoha ohledech těžké časy. Chvíli jsem bydlel u svého kamaráda Grega v Londýně. On a jeho milá žena Susie mě na pár týdnů ubytovali u sebe doma. Došlo mi, jak pravdivá jsou slova: Neuvědomíš si, co máš, dokud o to nepřijdeš. Dal bych všechno na světě za to, kdybych se zase mohl probouzet v pět ráno za doprovodu

Disney Channelu. Chyběl mi synův pláč, jeho smích, úsměv a jeho jekot. Chybělo mi seškrábávání zaschlých cereálií, které zůstaly po snídani na zdi. Prostě mi chyběl.

Každou sobotu jsem se vlakem a autobusem vydal napříč Londýnem, abych ho navštívil. A každou sobotu jsem ho brával ven, protože to je to, co tátové o víkendech dělávají. Péče na částečný úvazek.

Dohrkali jsme se autobusem do města a vydali se na sedm minut do McDonalda, neboť přesně tak dlouho byl teď schopný vydržet sedět na jednom místě. Pak jsme vstali a vydali se jinam. Zašli jsme do muzea, které bylo po cestě, abychom tam navštívili místní akvárium. Většina dětí by tam vydržela třeba hodinu, ale my jsme byli za čtyři minuty zase venku. Tak muzeum bychom měli. Pravda byla taková, že jsme ty naše soboty nesnášeli.

Je spousta odborníků, kteří ve svých publikacích uvádí, že lidé s autismem trpí nedostatkem empatie a že nevnímají svět kolem sebe, jen ten svůj. Osobně si myslím, že je to jen hromada žvástů. Jestli o synovi mohu něco říct, tak to, že je *až příliš* empatický. Vždycky nasákne náladu, která se kolem něj tvoří. Když s ním mluvím, musím si dávat pozor, jakým tónem věci říkám, abych nezněl moc našťvaně nebo smutně, protože on to vycítí. Ty naše soboty byly pochmurné. A byly takové, neboť jsem já byl v pochmurné náladě. Jsem si jistý, že jako rodiče svým dětem vytváříme určité klima.

Avšak nastala chvíle, která rozhodně stojí za zmínku. Stalo se to jednu pošmournou, chladnou sobotu, kdy jsem zjistil, že syn rád jezdí vlakem. Na jejich zvuku a pohybu bylo něco uklidňujícího, stejně jako na skutečnosti, že vždycky jezdí po stejné trase a nikdy z ní nevybočí. Anebo si tady jen hraji na autistu, protože jsem o tom četl v těch příručkách, a pravda je zatím taková, že je ve vlaku tepleji než venku.

Nebo jsme se prostě jen rádi vozili vlakem. Vždyť většině dětí se to líbí. Život v Londýně má mnoho výhod, a pokud rádi cestujete vlakem, máte přímo luxusní výběr. Samozřejmě že o víkendu na mnoha trasách funguje náhradní autobusová doprava, ale ve většině ostatních případů jezdí vlaky do všech směrů. Jedna konkrétní trasa ho chytla za srdce – Docklands Light Railway.

Pro nezasvěcené: Docklands Light Railway je bezobslužná kolejová doprava, což znamená, že *vlak nemá strojvedoucího*. Ano, je to vlak, který jezdí sám. No uznejte, koho by to nenadchlo? Někdy mu říkám i Disneyho kouzelný vlak. Jistě, strojvedoucí tam není díky moderním technologickým vymoženostem, ale pro čtyřletého autistického chlapce a jeho nevypělého otce je to ČERVENÝ KOUZELNÝ VLAK.

Správně, synku, Tvůj táta Tě miluje tak moc, že Tě vezme do nejlacinějšího – zato teplého – vlaku v Londýně a nazve ho kouzelným.

Je jen jedno sedadlo, na které se v takovém vlaku můžete posadit, a to je sedadlo v první řadě. Tím, že v něm není kabina pro strojvedoucího, můžete sedět vpředu a koukat z těch velkých oken ven na koleje, jako byste vlak řídili přímo vy sami. Čekali jsme na nádraží a byli připraveni vyrazit kupředu – odstrčili jsme těhotnou ženu, abychom si obsadili sedadla.

„Promiňte, květinco,“ omluvil jsem se jí, „ale musím tady klukovi splnit sen.“

Prodírali jsme se vagónem a posadili se na volná místa v první řadě; před námi byla jen ta velká přední okna a naskytl se nám výhled na koleje pod námi. A teď byl čas na zlatý hřeb programu. Otevřel jsem svůj malý batoh (obalamutil jsem synovu mámu a namluvil jí, že v něm mám pití, náhradní oblečení a první pomoc) a vytáhl jsem

malý plastový volant. Přilepil jsem na něj úchytky a nalepil jej před nás na přední sklo.

Tak miláčku, jdeme na to. Nejen že jsme pasažéry kouzelného vlaku, my ho dokonce budeme řídit! A jak se vlak řítí svou trasou, kdybyste jen na chvíli zavřeli oči, uvěřili byste... Stačilo si to jen představit...

Jak jsme stoupali výš a výš, cítil jsem, jako bychom se dostávali do oblaků. Ono sobotní odpoledne jsme odhrnuli kožešiny a vydali se do zadní části skříně...

„Dobrý den, pane Tumnusi,“ křikl jsem a ukázal do dále. „Ahoj, Aslane! Zdravím vás, vy kouzelné, mystické věže Canary Wharf.“ U kouzelného stromu jsme se dali doleva a poté se vydrápali výše do Země Nezemě.

A tady, synku, jsem si uvědomil, jaké mám štěstí, že jsi součástí mého života. Jak jsi seděl schoulený v tom zeleném kabátu s kapucí, nevěděl jsem, kde já končím a ty začínáš. Myslím, že náš život nikdy nebyl překárnější, ale přitom mi nikdy nepřišel tak reálný a čistý.

Když se teď ohlížím zpátky, tak nám ty naše soboty poskytovaly určitý způsob úniku. Nakonec jsme se vždycky vydováděli a já ho odvedl domů s tím, že si to příští sobotu zase zopakujeme. Nejhorší na tom celém bylo loučení na prahu dveří. Batman se s Robinem nikdy neloučil, a dokonce i Osamělý jezdec měl Tonta. Rád bych předstíral, že jeho slzy byly na celém loučení to nejhorší. Ale nebylo tomu tak. Nejhorší byly chvíle, kdy na sobě nedal nic znát.

Věděl jsem, že si musím obstarat vlastní bydlení; nemohli jsme takhle žít dál. Prošel jsem celé okolí, abych našel něco poblíž syna, co bych si mohl dovolit. A pak jsem to objevil! Všechno se odehrálo překvapivě rychle a já se už v listopadu mohl přestěhovat. S majitelem

ODDĚLENÉ ŽIVOTY

jsem se domluvil na nájmu a na vybavení bytu; nechal mi tam postel a gauč a z domu jsem si donesl knížky a televizi. Chtěl jsem si vzít i svou vroubkovanou pánev, ale bylo mi trapné si o ni říct.

Poprvé v životě jsem žil sám. Synova máma ke mně přišla na inspekci, než mi dovolila vzít si ho k sobě. Byt musel být tip top. Musel jsem mít pojistky zásuvek. Zámky na okna. Dětské pojistky na skříně. Pojistky na protipožární dveře. Všechno jsem odkýval a dělal si poznámky, zatímco jsem tušil, že nic z toho stejně nepořídím. Prostě to nějak zvládneme.

Synovi se byt líbil. Měl jsem strach, že se mu nebude zamlouvat, když tady nemá svoje věci. Když jsem mu ho poprvé ukázal, cítil jsem se jako realitní agent a zoufale jsem si přál, aby byl spokojený. Sice to nevypadalo jako domov, ale ta prázdnota byla přesně to, co mu jako domov připadalo. Žádný nepořádek, žádné nesmysly, které jen zavazely, jen spousta místa na vyvádění a pobíhání. Bylo to hned za rohem od našeho starého bytu a neměl by to daleko do školy – měl by tam i stejný park, stejné obchody, stejné to a stejné tamto. Nezmatlo ho ani, že v bytě neměl postel.

A tak jsem tu stál, ve věku třiceti pěti let, a konečně jsem se cítil dospělý. Když jsem ho k sobě vzal poprvé a zavřel dveře za venkovním světem, zůstali jsme najednou sami. Stejně jako tehdy před lety, když jsme s ním přijeli z porodnice. Připadalo mi, že jsme zase spolu – jako rodina. Do té chvíle jako bych jen předstíral, že jsem rodič; jeho máma byla vždy na blízku, když už začal být moc náročný. Ale tohle bylo jiné. *Bylo to jen o mně a o Tobě, chlapče.*

Dva domovy nebyly ideální, ale snažili jsme se z toho vybrat pro něj to nejlepší. S jeho mámou jsme se bavili o střídavé péči a rozhodli jsme se, že začneme pozvolna. Zpočátku u mě syn přespával každý

druhý víkend a jednou v pracovním týdnu. Myslím, že jeho máma z toho byla poněkud nervózní i vzhledem k tomu, že jsem se krátce předtím vrátil z nemocnice. Všechno to pro nás bylo nové, hlavně pro syna.

Kvůli synovi jsme Vánoce strávili společně, stejně jako každé Vánoce předtím. To stejné platilo i pro narozeniny. Nemohu předstírat, že to bylo vždycky jednoduché, protože nebylo. Ale stejně jako o spoustě jiných věcí v mém životě nemůžu říct, jestli je to lepší, nebo horší, než jsme původně předpokládali. Je to prostě jiné. V prosinci téhož roku jsem v práci dostal prémie; nebylo to moc, ale stačilo to na vybavení bytu z Ikey a pár věcí jsem si půjčil od přátel. Klukovi jsem pořídil postel, kterou jsem mu připravil hned na první noc u mě. V mnoha ohledech se u mě cítil mnohem pohodověji, než si kdy připadal u sebe doma. Náš dům se mu zdál příliš velký. Vždycky se mu víc líbily menší domy, třeba mámin bungalov, byt a karavan měl moc rád. V jeho novém pokoji byla obývací část na jedné straně a moje ložnice na straně druhé. Nikdy tak ode mě nebyl dál než pár kroků a to mu vyhovovalo. Bylo tam tím pádem i míň místa, kam by se mohly schovat příšery. Ale asi nejlepší na celém stěhování bylo, že v novém bytě dosáhl sám na vypínače. Když se blížil večer, bývalo to pro syna obzvlášť těžké. Nevadila mu ani tak tma, jako spíše stíny. Příšery na něj číhaly v koutech a zákoutích. A když máte rozmazanou hranici mezi realitou a představivostí, nemohou vám příšery připadat jiné než skutečné.

Už od první noci se držíme stejných večerních rituálů. Když se venku začne stmívat, musíme zavřít všechny skřínky. Pořádně zavřít. I dveře od šatní skříně. Příšery musí zůstat vevnitř. Dnes už je zavře sám, ale bývaly doby, kdy se ke skříní ani nepřiblížil ze strachu, že ho

z té tmy někdo uchopí a vtáhne dovnitř. Každý večer musíme ve vši tichosti prozkoumat byt – já jdu v čele, zatímco on ukazuje na všechna podezřelá místa nebo nábytek. Rituál zakončíme postelí a prohlídkou, zda se pod ní něco neskrývá. Nedávno jsem si říkal, kam zmizeli všichni plyšáci, které měl schované pod postelí, a pak jsem je našel. Byli nacpaní do mezery mezi postelí a krabicemi od lega, aby vyplnili prostor tam, kde vznikají stíny, když se zrovna nikdo nedívá.

Sám taky rozsvítí světla, aby se připravil na útok z temnot. Je načase, aby byl celý byt rozsvícený. Každé světlo je rozsvícené. Kromě lamp na nočních stolcích – ty jsou v tomhle bytě zbytečné, stejně jako ostatní malá světla. Svítí příliš slabě a akorát tvoří stíny, a navíc ani neosvětlí všechny rohy. Ne, rozsvícená musí být všechna stropní světla. Bez stínidel. Jasná. Nemocniční. A i když dvířka od skříněk musí být zavřená, s dveřmi je to naopak; ty musí zůstat dokořán, aby se za nimi nikdo neschovával.

Jakmile se blíží večer, žádné dveře nesmí zůstat zavřené. Všechny musí být otevřené dokořán a z bytu se najednou stane takové větší studio. Koupelna, kuchyň, ložnice – všechno otevřené a zalité světlem. Úplně slyším dědu, který se z toho plýtvání musí otáčet v hrobě.

„Myslíš, že ty peníze tisknu? Propána, svítí se tady jako v Las Vegas.“ Důležité ale je, že se příšery nemají kam schovat.

Jakmile je syn spokojený se světlem v bytě, svedeme čtyřicetiminutovou bitvu ohledně čištění zubů a pak se jde spát. A i poté, co jsme se už ujistili, že je byt dostatečně osvětlen, tak se syn schoulí pod peřinu. Ze tří polštářů si vytvoří stan a schová si pod něj hlavu. Tam se příšery nedostanou, protože je tam pro ně příliš velká tma. Konečně může usnout, neboť na druhé straně jeho bezpečného stanu je spousta světla, takže se k němu nikdo nemůže dostat.

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Po půlhodině ticha se táta ujistí, že vzduch je čistý. Přejde do před-síně, kde si teď v klidu sundá sluneční brýle a vypne stropní světlo. Stíny z televizní obrazovky teď tančí po zdi – světlo z kuchyně a před-síně nám bude muset stačit. V tu ránu se ve vedlejším pokoji ozvou kroky. Přeběhnou místnost a ruka tiše sáhne po vypínači, aby znovu rozsvítila stropní světlo. Syn už to tátovi opakoval dost často na to, aby si takové věci zapamatoval. Musíme holt nechat všechna světla rozsvícená, aby příšery mohly spát.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

Další, prosím!

Když jsem se dnes se synem vracel z nákupu, promokl na kost. Hlavně kvůli jeho mizernému otci, který mu zapomněl vzít kabát. Když už jsme byli na cestě domů, vysvitlo slunce a kluk uschnul. Nebo jak by řekl on: „Všechno to mokré ze mě spadlo.“

Dnes měl upovídanou. A zvědavou. Tu upovídanou měl poslední dobou často, většinou o něčem, co viděl na internetu nebo v *Doktoru Who* a o co se chtěl podělit. Ale zvědavost je u něj poměrně vzácná a pokaždé si ji vychutnávám. To je prosím kluk, který se ve škole raději zamyká na záchodech, než aby se vzdělával. Vzdělání je něco, co se získává potají na počítači, když se nikdo nedívá, a ne něco, co se naučí jeden člověk od druhého. Ale dnes se vyptával na spoustu věcí. Chtěl se dozvědět více o minulosti.

Minulost je pro syna velmi matoucí záležitost. Vše, co se stalo dříve než dnes, proběhlo „kdysi dávno“. Něco, co se stalo včera, se podle něj událo stejně dávno, jako kdyby se to odehrálo před deseti lety. A události, které se staly před jeho narozením, jsou pro něj nepředstavitelné. V jeho očích se vše, co se kdy událo, přihodilo v den, kdy se narodil. Nedávno jsme projížděli kolem školky, do které chodil před osmi lety. Když jsme ji míjeli,

zrovna z ní vycházela malá holčička. Byly jí asi dva roky. „Kdo to je?“ zeptal se syn, „tu neznám. Musí být nová. Doufám, že se o ni mí kamarádi dobře starají.“ Tak jsme se bavili o tom, že už tam žádný z jeho starých kamarádů nechodí, protože všichni, stejně jako on, vyrostli, a že teď by už ve školce nikoho neznal. Myšlenky o minulosti ho očividně tížily, protože se mě dnes ptal na mé dětství. Tak jsem mu pověděl, že jeho babička je má máma a jak jsem s ní žil spolu s jeho strejdy, kteří jsou mými bratry, a s dědou, který už tady s námi není. A syn chtěl vědět pořád více. Ptal se na náš dům, zahradu a jaké jsme měli pokoje. Konečně jsem měl možnost synovi povyprávět, jak to dřív bývalo těžké, jak jsme mívali místo postele palandy, žádné topení, ale jak jsme i přes to bývali šťastní.

Náš rozhovor trval asi sedm minut. Sedm krásných, zlatých minut. Ptal se mě ještě na to, kdo s kým býval v pokoji a vedle koho jsem sedával u stolu. A zdálo se, že už má zhruba představu, jak to u nás vypadalo, když ještě nebyl na světě. Najednou ožil a zeptal se: „A vedle koho jsem sedával já? A spával jsem taky na palandě?“

No jo no, zítra je taky den a z dneška se stane včerejšek. *Ale vlastně máš pravdu, synku. Před Tebou jako by svět neexistoval.*

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Už jsem tu zmínil, že se mě zmocňují zvláštní pocity, když se začnu probírat minulostí. Dávno zapomenuté vzpomínky najednou zaplnily mou mysl.

Odehrává se to hlavně tehdy, když začnu vzpomínat na synovo chování. Nevím, jestli je to záměrné, nebo to jen paměť vytěšňuje, ale málem jsem už zapomněl, jak těžké to bývalo, když jsem s jeho

takzvanou „náročnou povahou“ bojoval na každodenní bázi, až se z toho stala běžná norma.

Pamatuju si, jak jsme před lety byli na schůzce u doktorky a ona se nás ptala, jak se teď syn chová. Synova máma odpověděla, že je na tom už mnohem lépe a že ji teď už tak často nebouchá. Doktorka pak jen poznamenala, že ji syn praštil sedmkrát za těch deset minut, co jsme byli v ordinaci. Ne že bychom jeho chování přehlíželi nebo ho před doktorkou omlouvali. Myslím, že jsme si na to tak zvykli, že jsme si ničeho ani nevšimli, dokud se nestalo něco vážnějšího. Přirovnal bych to k chronické nemoci: Každý den trpíte bolestí, na kterou si časem zvyknete, takže se z toho stane běžná záležitost – zaznamenávají se už jen výkyvy.

Vždycky jsem si říkal, že smyslem vyprávění našeho příběhu je ujistit se, že chování mého syna nedefinuje. Ale když o tom tak přemýšlím, jsou vzpomínky na tu dobu pro mě výzvou samy o sobě. Dnes mě to zasáhlo ještě víc, neboť opět natočili film o autistech a já zhlédl ukázkou. Na první pohled to vypadalo jako krásný film, který se pak opět zvrtil ve staré klišé: Praštěné, geniální, roztomilé dítě, outsider, o němž se nakonec zjistí, že je matematický génius, se později zamiluje do dalšího takového roztomilého génia a mají krásný život, který vůbec neodpovídá tomu, že jsou autisti. Část mě by asi měla být nadšena touto oslavou autismu. Ale film je na míle vzdálený realitě, kterou jsme denně prožívali. Kdy natočí film o klukovi, který se zakousne kamarádovi do ruky nebo se otočí a profackuje své rodiče, protože někdy je to jediný způsob, jak se dovede vyjádřit? Tohle byla dlouhou dobu naše realita. Autismus není tajuplný plášť, který se dá strhnout, aby se odkryla velká záhada; může to být děsivá, hrůzostrašná, zlá a neprostupná mlha.

A my v tom se ženou byli úplně ztraceni. Možná i proto spolu do dnes vycházíme navzdory tomu, že jsme už roky od sebe odloučení; není to jen náš syn, co nás spojuje, jsou to roky společného úsilí a to, jak si na nás všichni ukazovali prstem a vinili nás. A jsem přesvědčen, že část naší zkušenosti se odehrává jen v naší hlavě – pocit, že jsme mohli udělat víc, že jsme tu mohli být víc pro něj. A to je něco, co nám bylo taky několikrát řečeno. Když se dítě chová způsobem, kterému nikdo nerozumí, lidé se rozhodnou, že za tím musí být rodiče. Nejsou zřejmě dost přísní. Všechno mu dovolí. Další minutu jsou zase moc přísní. Nejsou důslední. A pak moje oblíbená rada z knihy *Návod pro rodiče z roku 1950*: „Pokud vás dítě kouše, kousněte ho taky. Prostě mu to vraťte.“ Kousněte své dítě. Tato slova jsem za svůj život slyšel nespočetněkrát.

Ve skutečnosti jsem se vždycky držel vědomí, že ať už se syn chová sebepodivněji, nedokážu si představit, jak pro dítě jako on musí být frustrující, když mu svět kolem nedává smysl.

Ať už se v něm odehrávalo cokoliv, vždycky se to na synovi odráželo i fyzicky. Byly mu už čtyři roky a stále jsme se nedočkali slibovaného zlepšení jeho nohou. Je zvláštní říkat problému „jeho nohy“. Ale ta fráze se uchytila v rodině, u nejbližších přátel a i u syna. „Moje nohy“ jsou stejně závažná nemoc, jako je cukrovka nebo migréna. Synova chůze a běh byly nadále velmi nestabilní. Ale běhal a běhal, nohy se mu vždycky rozevřely do stran a nikdy ho pořádně neposlouchaly. Vždycky spadl. Každých pár metrů ztratil rovnováhu a spadl na zem. Jiné děti v jeho věku taky padaly a pak se rozbřečely a čekaly, až je máma ukonejší a zvedne, a bolest tak pomine. Ale můj syn ne. Nebylo žádné slzavé údolí. Padání se stalo stejnou součástí jeho života jako jeho chůze. Prostě vstal a pokračoval dál.

„Má nohy do X. Vyroste z toho.“ Tím skončila další návštěva u lékaře. Problém byl v tom, že se nikdo nedostal do synovy těsné blízkosti, aby ho vyšetřil. Když máte v ordinaci dítě, které ječí tak, že patnáct minut je ho slyšet až na chodbu, zuřivě rve papírový potah postele a u toho vztekle kouše špachtli na vyšetření krku, která mu byla podána na zklidnění, chcete ho mít co nejrychleji z krku. Aspoň mně to tak připadalo.

Přišlo nám těžko uvěřitelné, že bychom si s jeho nohama neměli lámat hlavu. Kamkoliv jsme šli, na hřiště, do zábavních středisek, pořád jsme naráželi na stejné otázky: „Co má s nohama?“ A my pořád dokola odpovídali: „Má nohy do X. Vyroste z toho,“ zatímco jsem mu pomáhal vyškrábat se na skluzavku, neboť syn nebyl schopný vylézt po žebříku. Rodiče se na mě divně koukali, ale já se proti těm pohledům už obrnil. Uvědomuji si, že postupem času jsem s nimi mluvil méně a méně. Bylo to tak snazší. Nemusel jsem odpovídat na otázky, na které jsem stejně neznal odpověď. Někde uvnitř jsme ale s jeho mámou tušili, že něco není v pořádku.

„Vem mě,“ prosil syn pokaždé, když ušel kousek cesty, „vem mě.“ Pak jsme se rozhodli, že jednou provždy chceme vědět, co s těma nohama má. Udělali jsme rozhodnutí a tátovo nesouhlasné pomlaskávání slyším až sem. Byli jsme zoufalí, tati, zoufalí. Rozhodli jsme se jít do soukromé ordinace. Zaplatili jsme si soukromého lékaře.

Se ženou jsme k tomuto závěru došli společně – stejně jsme těch vyšetření v minulosti absolvovali už mraky. Jestli nás návštěvy u pediatra něco naučily, tak to, že vždycky musíme jít oba. V čekárně se tak jeden z nás mohl usmívat na vrátnou a přesvědčit ji, že nejsme tak hrozní rodiče, jak si asi myslí. Ten druhý se mezitím pokusil alespoň na chvíli zabavit syna rok a půl starými výtisky Cosmopolitanu

a Amatérského fotografa, které se válely v čekárně. Pak jsme šli do ordinace a prohodili si role. Jeden z nás mluvil s doktorem a druhý mezitím šaškoval se synem, aby v té ordinaci vydržel alespoň do chvíle, než začne samotné vyšetření.

Doktorka, u které jsme ten den byli, se ničím nelišila od ostatních lékařů. Snažil jsem se přesvědčit sám sebe, že vzhledem k tomu, kolik si účtovala, byla něco víc než ti ostatní, ale ve skutečnosti byla nejspíše stejná jako doktorka, kterou by nám doporučili u dětského lékaře v rámci bezplatné služby. Když jsme vstoupili do ordinace, máma si sedla k jejímu stolu. Táta se nadále věnoval synovi, který už začal hlasitě protestovat, protože musel nechat Cosmopolitan v čekárně. Byla to malá místnost, cítil jsem se tam trošku stísněně. Sotva jsme se tam všichni vešli. Ať už obdržené peníze investovali do čehokoliv, rekonstrukce prostor to určitě nebyla. Pořád mě udivuje, jak se doba za posledních deset let změnila. V dnešní době do ordinace jdeme s iPady, iPhone, sluchátky a jinou elektronikou, která je dostupná. Dokáže nám krásně zkrátit čas.

Dřív jsme si krátili čas „hadem“ na Nokii 5510 a to bylo vše. Než jsme koupili modernější zařízení, byly návštěvy doktorů doslova mise, na kterých jsme se snažili odvést synovu pozornost a nějak jej zabavit, aby máma vůbec stihla sdělit doktorovi, co kluka trápilo.

Zní to sice jako samochvála, ale za ty roky jsem se stal mistrem v bavení syna. V mnoha ohledech se to podobá bavení sázkařů v komediálních klubech. Když začínáte, nejste si jistí, jak publikum zareaguje, a když vystoupení pokazíte, tak jen sedí a zírají na vás. Jindy se projeví výrazněji, když se jim vaše vystoupení nelíbí. Čím častěji vystupujete, tím více se zlepšujete. Publikum se směje častěji a hluchých míst nebo rozpačitých chvil ubývá. Syn byl nejpříjemnějším publikem,

jaké jsem kdy bavil. Děti se neobtěžují zdvořilostmi nebo vypískáním, pokud se jim nelíbíte. Mají v sobě upřímnost, která je zároveň osvěžující i drsná. Dnes se karty obrátily a dokáže mě rozesmát stejně jako já jeho. Sdílíme stejný smysl pro humor a stejné věci nám přijdou zábavné. Sledovat ho, když se nahlas rozesměje, až se za břicho popadá, a začne vydávat srandovní zvuky, protože nemůže popadnout dech, patří mezi mé oblíbené okamžiky.

Tyto drobnosti pro mě budou navždy znamenat mnohem víc než kterýkoliv potlesk vestoje v londýnském West Endu. Ne že bych věděl, jaké to je, ale asi víte, jak to myslím. Mám doma návod pro otce, jak zabavit své znužené a náročné ratolesti dětskými hrami. Obsahuje různé hry pro různé příležitosti, které jsme se synem během těch let vypilovali, abychom překlenuli situace, jako je třeba tahle. Pár oblíbených tady mohu uvést, ale mám takový pocit, že patří do kategorie „U toho byste museli být“. No, uvidíme.

Když jsme venku a syn začne být unavený a protivný, zahrajeme si „hlídače parku“. K tomu potřebujeme trávu (to by bylo asi tak všechno k tomu parku) a dospělého (to je hlídač). Hlídač parku je starý protiva s podivným pirátským přízvukem (asi proto, že je to jediný přízvuk, který zvládnou napodobit). Hlídač nemá rád děti na svém trávníku. Když na něm načapá nějaké dítě, zakřičí „VYPADNĚTE Z MÉHO TRÁVNÍKU!“, začne ho honit, zvedne ze země, hodí si ho přes rameno a postaví zpátky na zem (třeba na víko od kanálu). Když to hrajete s více dětmi, mohou se navzájem honit a vymanit se z mých spárů. Pokud hraje jen jedno dítě, může utéct, když se hlídač otočí, aby vyplle kus trávníku.

Když zvládnete „hlídače parku“ pro začátečníky, můžete časem přejít k úrovni pro pokročilé. Ta obsahuje různé adaptace, se kterými

syn za ty roky přišel. V jedné adaptaci mají například zvířata povolení vstoupit na trávník, ale konkrétně jen krávy, kuřata nebo ovce, neboť tyhle zvířecí zvuky syn ovládá. Pokud hlídač uslyší na svém trávníku zvíře, nechá ho pást se dál, ale musí být opatrný, neboť jakmile zjistí, že zvíře umí promluvit, postupně vydedukuje, že se v tomto případě nejedná o zvíře, ale o dítě, které jen vydává zvířecí zvuky. Vypadá to asi takhle: Hlídač ztuhne. Zadívá se na zvíře, ani nedutá, když vtom najednou zaslechne dětské chichotání vycházející z tlamy zvířete. Hlídač se pomalu podrbe na hlavě a prohlásí dramaticky: „Počkej, počkej... Kuřata přece nemluví! Ty nejsi kuře. Ty jsi ... dítě! VYPADNI Z MÉHO TRÁVNÍKU!“ A pak ho zase zvednu a odnesu pryč, stejně jako v původní verzi. Hlídače má syn bezpochyby nejraději. Hrál jsem ji s jeho bratranci, na prázdninách, v parku i ve škole; kdekoliv jsem jej potřeboval zabavit, „hlídač“ mi pomohl.

Nevadí mi se přiznat, že jsem hrdý na to, kolikrát jsme tu hru hráli při různých příležitostech a jak moc se v naší rodině ujala. Jen teď, když o tom tak píšu, si uvědomuji, že syna vlastně jen zvedám a zase pokládám na jiné místo. Nemyslím si, že by Mattel v brzké době uvedl na trh její stolní verzi. Zrovna jsem oznámil synovi, že jsem se v knize zmínil o „hlídači parku“. Řekl jen: „A co jízda vašeho života“? Takže tady vám na jeho přání představuji druhou hru z oné příručky pro otce. Tuto hru jsme během těch let zvládli zdokonalit a stala se jedničkou mezi všemi. Dámy a pánové, představuji vám „jízdu vašeho života“!

Tato hra se hodí na hraní uvnitř, nejlépe na koberci. Než se pustíte do hry, vyklidte z dosahu všechny křehké předměty (naštěstí tím, že s námi bydlel syn, většina už stejně byla rozbitá). Teď k pravidlům hry. Táta si lehne doprostřed místnosti na břicho. Syn si sedne na tátova

záda (následuje přidušený zvuk, jak táta zaúpí poté, co si na něj syn roz dováděně sedne). Vtom se táta změní v kolotoč, který promluví chraplavým hlasem (opět s přízvukem piráta). Je to tátův nejlepší herecký výkon od dob, co ho před lety vyhodili z dramataku. „Vítejte – na – jízdě – vašeho – života. Připravte se na jízdu, jakou jste ještě nezažili! Tuto jízdu mohou absolvovat pouze jedinci, kterým už bylo osmnáct. Jízda bude děsivá. Velmi děsivá!“

V tomto okamžiku se už táta zvedne na všechny čtyři s dítětem na zádech (pokud jste dobří, a to je něco, co bych doporučil zejména pokročilejším komikům, vyluzujte při tom mechanické zvuky). Kolotoč teď začne mluvit. Možná hlasem Tima Burtona. „Zvolte si, prosím, číslo jízdy. Zvolte číslo od jedničky do stovky a to jasně a zřetelně oznamte řidiči.“ Syn si vždycky vybere šestku.

„Zvolili jste si jízdu s číslem šest. Číslo šest je Tyranosaurus Rex. Zapněte si bezpečnostní pásy. Jízda začne co nevidět. Tři... Dva... Jedna... Ted!“ A pak vyskočíte a rychle se zakláníte a předkláníte a točíte s dítětem dokola. Když ho dostatečně vydovádíte, jízda končí a táta se znova položí na podlahu.

„Vítejte – na – jízdě – ...“

Ve variantě s více hráči je více možností – dají se hrát s bratranci a kamarády. Jízda číslo čtyřicet čtyři je Ben 10, pojmenovaná po jednom televizním pořadu. Jízda s číslem sedmnáct je Barbie jízda. Jízda s číslem šedesát sedm je jízda Power Rangers. Žádná z nich ale není zdaleka tak rychlá, jako je Tyranosaurus Rex. Aniž by si to táta uvědomoval, dal si na téhle záležitosti více než na těch ostatních.

To jsem teď dost odbočil. Tak zpátky. Ordinance, ve které jsme se ten den ocitli, byla dost malá. Příliš malá na to, aby se v ní dala provést „jízda vašeho života“. A taky v ní nebyl trávník, na kterém by se

dal zahrát „hlídač“. Namísto toho jsem vytvořil vlastní obrázkovou knihu – bylo to jako ze staré školy. Přečtení té knížky od první stránky po poslední nám zabralo celých čtyřicet sedm vteřin. Synovi se kniha líbila, nebo spíš se mu líbilo otáčení stránek. Nepotřeboval slova, ta ho jen pletla. Vůbec o ně neprojevoval zájem a mátl ho, že každé vypadalo jinak, a už vůbec ho nezajímalo, když jsem mu nahlas předčítal. Ani si nejsem jistý, jestli se mu líbily obrázky. Zajímal ho jen pohyb při otáčení stránek. Asi se mu líbilo, že ho při tom vždycky ovanul vzduch, a zaujal ho jejich klidný zvuk. Nebo mu možná v neznámém prostředí připomněly něco, co mu bylo povědomé. Anebo nad tím jeho táta zase moc přemýšlí a on tu zatracenou knihu už chtěl mít prolistovanou a vypadnout z ordinace od té paní, co sedí na druhé straně místnosti a pořád něco vykládá.

Než se k němu doktorka dostala, aby mu prohlédla nohy, byl už syn poněkud nervózní. Když se k němu sklonila, aby je prohmatala a zjistila, co ho trápí, syn se předklonil a zakousl se jí do ruky. A bylo po prohlídce.

„Než se zaměříte na cokoli jiného, začněte pracovat na jeho chování,“ poučila nás. „A co jeho nohy?“ zeptali jsme se, když jsme už vycházeli ze dveří. „Nohy do X,“ řekla, aniž by zvedla oči od počítače, zatímco vyplňovala lékařskou zprávu. „Vyrostete z toho.“

KAPITOLA TŘINÁCTÁ

Nejlepší dny tvého života

Kdysi dávno chodil syn do školy s Neposedou. Neposedu tam ale nechodil rád. Vlastně školu nesnášel. Příliš mnoho pravidel. A velký tlak, se kterým se neuměl vyrovnat. Byl vždycky víc mimo než ostatní, jako by fungoval na úplně jiné vlně. Pěsti a pusou zapojoval dřív než mozek. Neposedu býval větší než ostatní děti jeho věku; přezdíval jsem mu Dash, po synovi z *Úžasňákových*. Jenže tenhleten Neposedu vůbec úžasný nebyl.

Nikdy jsem neviděl dítě pohybovat se tak rychle, vystřelit z místa jako šíp a vyběhnout na střechu dřív, než si toho vůbec někdo všimne. Miloval střechu, a to moc. Nejsem si jistý, jestli to bylo kvůli nebezpečí, které tam na něj cíhalo, nebo díky tomu, že se učitelé neodvážili tam vylézt za ním. Víím jen to, že kdykoliv jsem přišel vyzvednout syna, Neposedu byl nejspokojenější, když měl svět mimo dosah.

Jednou jsem došel do školy a devět protipožárních dveří bylo rozkopnutých. Devět. Taková ta skla s mřížkou uvnitř. No a rozbil je Neposedu. Nejspíše si na nich vybil zlost, protože si nechtěl před obědem umýt ruce nebo se mu nechtělo stát ve frontě s ostatními. Neposedova máma ho přišla vyzvednout. Potkávali jsme se často – kdykoliv jsem byl povolán do školy, abych syna kvůli nějakému excesu vyzvedl, viděl jsem ji, jak volá

na svého syna, který se mezitím nacházel na střeše školy. Bývala úplně vyčerpaná. V noci nespával, vždycky jen na pár hodin. Měla můj obdiv.

Neposedovi diagnostikovali ADHD. Však víte, taková ta zdánlivě neexistující věc, za kterou můžou mizerní rodiče, jimž se ostatní za zády smějí. Nejsem sice odborník, ale několik let jsem pracoval v Ústavu pro děti s postižením. Původně jsem tam jenom vypomáhal, abych byl schoopen lépe porozumět synově diagnóze. A pak už jsem tam zůstal, protože mi ta práce přirostla k srdci. A ty nejnáročnější děti, které měly problém zapadnout mezi ostatní, byly právě ty s ADHD. I přesto to většina lidí nepovažuje za poruchu a háže tyto děti do stejného pytle s rozmazlenci a s mizernými rodiči.

Takže se synem máme do určité míry štěstí. Autismus se stává víc a víc uznávaným. Když zabrousíte na Facebook nebo Twitter, každý druhý den je Den autismu. A nepochopte mě špatně, jsem za to vděčný. Ale myslíme i na ty, kteří trpí méně známými chorobami či postiženími. Než mému synovi diagnostikovali autismus, byl jsem v očích ostatních neschopným rodičem. Jeho diagnóza mi pomohla se s mnohým vyrovnat. Neumím si představit, jaké to je mít určenou diagnózu, a přesto být nepochopený.

Nechci vám tady vnucovat svůj názor, ale ode dneška vyhlašuji jako Den ADHD středu. Vyběhněme s Neposedou na střechu a vykřičme to do celého světa.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Nevzpomenu si, kdy přesně jsem onu nálepku „mizerného rodiče“ získal. Určitě začala být viditelnější, když syn nastoupil do školy.

Začalo to šuškaním za zády a pak jsem zaslechl, o čem si ostatní ve škole povídají. Potom jsem byl zatažen do diskusí ohledně „vytyčení hranic“ a všiml jsem si, jak v mé přítomnosti všichni povinně vykouzlí onen křečovitý úsměv. Časem se nálepka změnila na „Pan Reptal“, obzvláště tehdy, když jsem zpochybňoval určitá rozhodnutí.

Před pár týdny jsem byl na rodičovském kurzu (říkal jsem vám, že nejsem expert), a jestli jsem tam s ostatními rodiči měl něco společné, tak to, že jsme pro okolní svět byli všichni stejní. Za ta léta jsem už většinu řečí hodil za hlavu, ale stejně mi je občas vyčteno, že jsem neudělal dost a nestačím na to. Příliš jsem se soustředil na „hlídače parku“ a na „jízdu vašeho života“ nebo na to, abych syna naučil říct liverpoolským přízvukem „Dej si pohov, dej si KitKat“ místo toho, abych bojoval se systémem nebo si vyžádal nezávislý posudek.

A pak jsme šli do školy. V té době, kdy nám nabídli, aby syn od ledna chodil na místní základní školu, už kluk prošel dvěma školami a soukromým hlídáním a něco mi říkalo, že ani tentokrát to nebude žádný med. Nedaleko byla malá soukromá škola jen s patnácti žáky na třídu. Vzali ho od září a my si říkali, že uvidíme, jak mu to půjde. Stálo to stejně jako školkovně a my si to mohli dovolit. Asi si na to zapálím, to pomůže.

S tím, kolik jsme za tu dobu zaplatili za soukromé lékaře a školy, to asi vypadá, že jsme finančně za vodou a že peníze vyřeší každý problém. Pravda je ta, že jsem začínal mít holý zadek, a to stejné platilo pro ženu. Máma platila za dům, který byl příliš velký, a já platil za byt, který jsem si mohl sotva dovolit. Ale byli jsme zoufalí. Zoufale jsme se snažili najít školu, která by se mu líbila. Kdyby se v té škole uchytil, mohli bychom hodit za hlavu vše, co se do té doby stalo. Časy, kdy byl jeho táta nemocný a jeho rodiče byli odloučeni, by byly jen

mimořádnostmi, které mu kdysi způsobily potíže. Určitě to zvládne. Koupil jsem starou ojetinu, abych ho mohl vozit do školy. Prarodiče mu koupili uniformu. Tak, to bychom měli. Začíná nové velké dobrodružo. Škola. Nultý, přípravný ročník.

Vydržel tam šest týdnů. Šest dlouhých, bolestivých týdnů. Před nástupem do školy jsme se setkali s jeho učitelkou. Byla velmi milá a hodná a byl to její poslední rok ve funkci, než odejde do důchodu. Vzhledově mi připomínala Tátu v sukni, jen bez toho dvoudenního strniště. Když jsem po prvním dni odváděl syna ze školy, zvedla palec. Všechno proběhlo v pohodě – varovali jsme ji před problémy, které by mohly nastat, ale vypadala, že to zvládne. Dokonce bych řekl, že byla ráda.

I druhý den nám při odchodu ukázala zdvižený palec, ale už se tak zešíroka neusmívala. Přestaň, Johne, nic se neděje. Třetí den ho vyzvedávala máma. Zdvižený palec se nekonal. Možná byla jen zaneprázdněná. Čtvrtý den se na nás ani nepodívala a pátý den jsme dostali do školního deníčku následující oznámení: „Mohli bychom si v pondělí, než si vyzvednete syna, v rychlosti promluvit?“

Ta rychlá schůzka proběhla nejen s učitelkou, ale i s ředitelem. Ptali se nás, jak si syn vede doma. Řekli jsme, že se mu daří dobře. Že byl unavený ze školy, ale že se mu daří dobře. Jak se mu dařilo ve škole? Nastala delší odmlka. Nikdy tam prý před synem neměli nikoho, jako je on, a nebyli si jistí, jak by se měli zachovat. Na zlomek okamžiku jsem se nadmul pýchou. Záhada, říkáte si? Ne.

Syn se odmítal čehokoliv zúčastnit. Ječel. Házel věcmi. Kousal ostatní. Praštil je. Vyrušoval ve vyučování. Nepočkal, až na něj přijde řada. Nechtěl se zařadit do fronty. Na schodech dělal rozruch. A tak to pokračovalo dále. Ale nechali si ho tam. Řekli jsme, že mu doma

nastaly jisté změny, ale že si na ně za pár týdnů zvykne. Možná ho to v poslední lavici nebavilo. Řekli, že ho posadí dopředu před katedru. Nebojte, všechno je v pořádku. Týden nato nás pozvali znovu. „Požádali jsme místní úřad, aby nám na konzultaci poslali školního psychologa. Čekáme na jejich potvrzení. Výsledky bychom se měli dozvědět za pár týdnů.“

K setkání se školním psychologem už nedošlo. Trvalo by to rok, než by si na nás udělal čas. Na další schůzce nám řekli, že pro syna asi nejsou ta pravá škola a že se obávají, že nemůžou naplnit jeho potřeby.

Bolí mě, když se ohlédnu zpět a uvědomím si, jaký dopad všechna takhle vyloučení na syna měla. Nebylo pochyb o tom, že má potíže najít si kamarády a zapadnout mezi ostatní, ale jsem si jistý, že v každé škole si mezitím pár kamarádů udělal (i když ne v tom klasickém slova smyslu, spíše měl kamarády, *vedle* kterých si hrál, ale nikdy si nehrál *s nimi*). Ale pro něj to byli kamarádi, lidé, kteří byli neustále vylučováni z jeho života. Nejvíce mě trápilo, že tohle byla třída o patnácti dětech. Další stupeň byl návrat do místní školy, kde ve třídě sedělo třicet dva dětí. Jak tohle zvládneme?

Byl teprve listopad a vzhledem k tomu, že by ho do nové školy vzali až od ledna, museli jsme sehnat hlídání. Už tehdy bylo jasné, že udržet si dvě práce na plný úvazek bude dlouhodobě nemožné. Další rozhodnutí už těžké nebylo: Máma měla rozjetou kariéru, na kterou se mnoho let vypracovávala, a já měl jen obyčejnou práci. A po tak dlouhé nemoci jsem si tajně přál, aby mě nechali jít. A nechali. Měl jsem tehdy výborného zaměstnavatele a šéfa, kteří mi finančně vypomohli natolik, abych vyžil dalších pár měsíců. Se ženou jsme se mezitím domluvili na střídavé péči (pff, to ale zní odborně, co?) a syn v mém bytě trávil každý druhý týden. Aspoň jsem ho mohl na chvíli mít i přes

den. Až si zvykne na novou školu a situace bude klidnější, mohl bych si zase najít práci...

Následujících pár měsíců proběhlo poměrně poklidně, hrávali jsme „hlídače parku“ a „jízdu vašeho života“. Dělal mi dobře dokazovat, že po tak dlouhé nemoci zvládnou starost o syna sám, bez cizí pomoci. Rodičovství.

Zanedlouho přišel leden. Už druhá škola v pořadí – a to syn sotva ukončil přípravku. Nová uniforma, možná se i seznámí s novými kamarády, možná ... možná to bude nový začátek. Se ženou jsme se vydali do školy, abychom se seznámili s novou paní učitelkou, slečnou A. Byla mi už na první pohled sympatická. Právě absolvovala potřebné kurzy a vysokou školu a byla moc milá; věděl jsem, že se synovi bude líbit. Potom jsem se seznámil s jejím pomocníkem, divokým asistentem, který mě málem vyděsil k smrti. Hodnej polda, zlej polda. Možná budou ten pravý tým.

Během čtrnácti dnů mě požádali, abych chodíval za synem na obědy a věnoval se mu (buď to, anebo bych ho musel brávat domů a vařit mu). Od té doby mi už dost rodičů řeklo, že jsem měl odmítnout a nechat školu, aby si s ním poradila sama. To by ale znamenalo, že by museli najít někoho, kdo by se synovi věnoval. Když se ohlédnu zpátky, vím, že měli pravdu, ale tehdy jsem si zoufale přál, aby ho nevyloučili dřív, než se tam syn vůbec rozkouká.

Musím ale říct, že toho nelituji. Možná to byl onen podnět, který jsem potřeboval k tomu, abych pochopil, jak to má syn těžké – mohl jsem pozorovat, jak na tom „velkém hřišti“ vychází s ostatními. Bral jsem tu příležitost jako luxus, který se ostatním rodičům nedopřává – vidět své dítě v cizím prostředí, pryč od domácího zázemí, a sledovat, jak se angažuje v okolním světě. Čas oběda a čas vyhrazený na hraní

byly pro něj nejhorší, protože neměl svůj režim a každý kolem něj si dělal, co chtěl. Viděl jsem, jak moc je pro něj škola náročná a jak mu dělá potíže komunikovat s ostatními. Aby se mohl vyjádřit, používal spíše gesta a činy.

Nikdy předtím jsem si neuvědomoval, jak moc děti nonverbálně komunikují. Jako dospělí jsme v tomto ohledu břídilové. Zvládneme zvednout prostředníček, když se před nás zhurta zařadí auto, a mimo mávnutí na servírku, když chceme účet, toho moc v repertoáru nemáme. Děti si hrají na honěnou. Pro syna to dlouho byla brána ke komunikaci s ostatními. A nejlepší na tom bylo, že u toho nemusel mluvit. Prostě přišel na hřiště za ostatními, dal klukovi babu a utekl pryč. Někteří mu sice nerozuměli, ale to nevadilo. Připadalo mi to jako takové dětské rande naslepo – utíkat a plácnout a případně to zkusit jinde. Nakonec tu babu vždycky někdo přijme, a když se za synem rozběhne, aby ho chytil, tak je po hře. Prolomil jsi ledy. Máš kamarády.

Takováto přátelství neměla dlouhého trvání. Jakmile syna někdo chytil, byl konec hry. Druhé kolo se nekonalo. Tak se syn vydal za někým jiným, aby si to zopakoval. Vždycky chtěl, aby ho honili ostatní. Možná se tak cítil důležitý. A možná se už v tak raném věku snažil zapadnout mezi ostatní; to, že ho honili druzí, mu dalo pocit, že už mezi ně patří. Anebo by si jeho táta mohl přestat vykreslovat situaci na školním hřišti do růžova.

Kromě toho, že jsem mohl sledovat syna, nahlédl jsem i do systému školství a jeho fungování. Možná i to je další důvod, proč by každý rodič měl strávit den ve škole. Nejen proto, aby viděl, jak se jejich poklad opravdu chová, ale i proto, aby poznal, jak může být povolání učitele náročné. Když se nad tím zamyslíte, je škola opravdu zvláštní koncept. Jedinkrát v životě jsme donuceni léta sedět v jedné místnosti

s třiceti dalšími lidmi a vycházet s nimi, když to jediné, co máme společné, je rok narození.

Bylo mnoho věcí, které syna uváděly do rozpaků. Nesnášel, když se musel řadit. Rozumím, že může být náročné seřadit na vystoupení třicet dva pětiletých dětí oblečených do uniforem, ale to věčné řazení se mi otevřelo oči. Děti se musely seřadit, aby mohly na záchod, na hřiště, a vůbec, aby mohly dýchat. Částečně chápu, proč tomu tak je – když máte zodpovědnost za tolik dětí a nenastavíte jasná pravidla, hrozí anarchie. Ale také jsem si za ta léta uvědomil, že existuje přímá korelace mezi tím, jak škola vyžaduje ono řazení se a jaký je to ve skutečnosti nesmysl. Nejhorší školy – a věřte mi, já jich už pár navštívil – se snaží vytvořit vlastní cizineckou legii, ve které přizpůsobení a řazení se hrají větší roli než kreativita a vlastní projev. To teď ode mne zní nabubřele a liberálně. Ale mohu si to dovolit říct, protože sám mám dítě, které se řadit nechce. Když si vzpomenu na obědy a hraní, možná to nebyl nedostatek rutiny a volný čas, které synovi způsobovaly tak velké potíže. Možná to bylo ono řazení se. Musel se seřadit, aby mohl vyjít ze třídy, pak aby si mohl umýt ruce, aby mohl jít do haly, zase se seřadit, aby dostal oběd, pak zase aby mohl odevzdat podnos s talířem, zase se seřadit, aby mohl zpátky do haly, pak zase aby mohl ven na hřiště a tak dále. Škole trvalo dvanáct měsíců, než si uvědomila, že když ho nebudou nutit, aby se řadil, tak to škrábání, bouchání a kousání přestane.

Nejdříve mi školní poradce sdělil, že je můj syn jen tvrdohlavý. Že vždycky chce stát vpředu, je rozmazlený a musí být po jeho. Ale synovi nikdy nešlo o to, aby stál vpředu. Všechno, co chtěl, bylo vyhnout se středu. Ten pro něj byl děsivý – moc lidí pohromadě, to v něm vyvolávalo stísněný pocit. Nebylo kam utéci. Všude stáli lidi. Vydávali

zvuky, různě páchli a funěli kolem něj. Šel z nich strach. Byl mezi nimi uvězněný ze všech stran.

Syn byl po celý rok nucen řadit se spolu s ostatními. Neuměl lidem vysvětlit, že ho to *bolí, fyzicky bolí*. Takže dělal, co nám radí instinkt, když se cítíme ohroženi a zranitelní: Bouchal děti kolem sebe a byl divoký. Jeho pud sebezáchovy se probudil. Myslel si, že když bude ostatní kolem sebe žďuchat, nebude se s nimi muset řadit. Nebouchal ostatní, aby jim ublížil, bouchl je, aby si ulevil od bolesti. A udeřil je, protože to pro něj byla jediná forma komunikace.

Jednoho dne slečna A navrhla, aby se postavil na konec řady. To byl den, kdy mlácení ostatních přestalo. Mohl se tak loudat za nimi a mít od nich větší odstup. A konečně se mohl zase nadechnout. Jeho bolest odezněla. Pamatuju si to všechno, neboť si často říkám, že kdybychom tomu přišli na kloub dřív, mohlo pro něj být všechno jednodušší. Stydím se přiznat, ale svého času jsem si přál dítě, které by následovalo ostatní, zařadilo se a které by poslouchalo a dělalo věci, aniž by u toho vydávalo podivné zvuky, chovalo se zvláště anebo vybuchovalo.

Ale dnes jsem neuvěřitelně hrdý na to, že bude navždy jiný než ostatní. A to může být jen dobře. Děti by neměly jen stát v řadě a poslouchat. Mají před sebou celý život. Nechme je, ať nejdřív najdou sami sebe. A jakmile se jim to podaří, dovolme jim, aby se mohly volně nadechnout – vždyť školní zvonek zazvoní i zítra.

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

Čas na hraní

Nedávno jsem syna vzal do nechvalně známého Vývojového centra pro děti a mládež. Je to něco jako hypermarket, do kterého jdete probrat veškeré obavy týkající se vašich dětí – zdravotní potíže, sociální péči a vzdělání. To vše pod jednou střechou, designovou eko-střechou s křiklavými okny.

Je velká pravděpodobnost, že tu potkáte někoho známého, neboť jste se už dříve mohli potkat na různých terapiích, skupinových sezeních a podobně. Musím říct, že rád poznávám nové lidi. Je dobré se podělit o názory a zkušenosti s ostatními, kteří vám rozumí a ví, čím si procházíte. Ale bylo pro mě překvapením, že někteří z nich jsou tupci.

Že po naší zemi běhá spousta tupců, s tím jsem se smířil, ale nepředpokládal jsem, že na jednoho natrefím v naší posvátné skupině. Byl to omyl. Ukázalo se, že proporcionálně je to stejné jako všude jinde – určité procento rodičů dětí se speciálními potřebami mezi tupce patří.

Když jsem nedávno seděl v hale u recepcí (uvědomil jsem si, že díky barevným oknům se děti dají opravdu dobře pozorovat), zahlédl jsem ženu se synem, kteří vycházeli z hodiny fyzioterapie.

„Rád vás tady vidím,“ řekl jsem z legrace. Běžně tak vtipný nebývám. A pak to začalo. „Jsme tu pořád. Mohli bychom se sem rovnou nastěhovat. Tenhle měsíc je to už potřetí. Nikdy tu neměli nikoho, jako je on,“ vyhrkla. A ještě než skončila se svým chvástáním se, uvědomil jsem si, že jsem se nedobrovolně zapojil do další soutěže o to, kdo je postiženější. Abych to vysvětlil, je to „hra“, ve které se rodiče předhánají, čí dítě je postiženější:

- „Tak vaše Jessika v noci spí jen tři hodiny? No, tak to my jsme rádi, když náš James usne aspoň na hodinu...“
- „Tak vám trvá padesát pět minut, než se ráno vypravíte do školy? To nic není, my se musíme vypravit už den předem...“
- „Přijímám výzvu sondy na krmení a zvyšuji o epilepsii a problematické chování!“...

Soutěživci. Nechápu, proč to dělají. Anebo možná chápu. Někteří si tím ventilují svou frustraci. Ale občas se zdá, že je za tím víc. Všichni chceme, aby naše děti byly ve všem nejlepší, všichni chceme, aby prosperovaly a uspěly. A pak, když se ukáže, že vaše dítě nebude kapitánem národního fotbalového mužstva ani sólistou ve školním sboru, musí si někteří lidé najít něco jiného, v čem bude jejich dítě první, i kdyby to mělo být první místo v kategorii Postižený roku. Víím, že to všechno zní trochu tvrdě. Ale ve výsledku to dost vypovídá i o mně samém – o mně a o mých nedostatcích. Proč tady fňukám nad svými problémy, když jsou na světě jiní, kteří jsou na tom mnohem hůř? Mezi námi přece jsou i tací, jimž osud rozdál ty úplně nejhorší karty.

Já jen víím, že tuhle soutěživost nesnáším. Jestli mezi takové lidi patříte, prosím, přestaňte s tím. Setkal jsem se s rodiči, kteří po vystoupení přišli za mnou a sdělili mi, že se cítí jako podvodníci, protože jejich dítě je „jen trošku autistické“, nebo se mi omlouvali a říkali, jak jejich dítě „není

nakonec tak hrozné“. Vždyť to přece není žádná soutěž. Nemohl by pro jednou vyhrát každý?

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Pondělí, 9.45. Terapie hrou. Vývojové centrum pro děti a mládež. Myslím, že tehdy poprvé jsme vkročili do onoho centra. A teď už je zvláštní představit si život bez něj a bez všeho, co obnáší. Pediatry, terapeuty, psychiatry, psychology, terénní pracovníky, zdravotní sestry, speciálně vyškolené vzdělávací týmy – všechny tu najdete. Centrum nese ideu, že všichni budou spolupracovat pod jednou střešou, sdílet jednu kliniku a informace o klientech.

Když jsme tam poprvé vešli, synovi bylo pět, neměl jsem ani tušení, kolik času tady za ta léta strávíme, kolika sezení a skupinových terapií se zúčastníme, kolik různých pater navštívíme a kolik na recepci předáme doporučených dopisů. Dodnes je centrum součástí našeho života a navštěvujeme ho alespoň jednou týdně. Mohu sice nadávat na náš systém, ale možná je to svým způsobem připomínka, jaké máme vlastně štěstí, že máme k dispozici pomoc. Někdy je její nalezení tou nejtěžší částí.

Životní loterie je vskutku zvláštní – pro některé rodiny to bude vždycky jen obyčejná budova, kolem které projedou každé pondělní ráno na cestě do školy, a nebudou ani vědět, co se v ní nachází; pro jiné je zase středobodem jejich života. Dobré zprávy – i ty špatné – většinou vyznačují právě odsud.

To pondělní ráno při naší první návštěvě jsem nevěděl, co bych měl očekávat – a vzhledem k mým dosavadním zkušenostem s terapií

jsem byl poměrně skeptický. Od té doby, co jsem odešel z nemocnice, jsem navštívil mnoho psychologů, kteří s radostí využívali štědrého zdravotního pojištění mého zaměstnavatele. Byla tu Samantha, neuvěřitelná snobka s kanceláří na londýnské Baker Street, která byla posedlá tématem o mém vztahu k mámě; pak tu byl Martin, který řekl, že se u něj léčí mnoho lidí ze severu, neboť všichni vyrůstali v domech s terasou a těsné sousedství jim způsobuje stres; a nakonec tu byl Graeme, jehož celý šatník se skládal z několika odstínů hnědé, seděl na své židli s nohama zkříženýma a po celou dobu našeho sezení neřekl jediné slovo. Místo toho si zhruba každou minutu suše odkašlal. Nejsem nijak násilnický typ, ale mohu vám říct, že jsem měl několikrát nutkání dát Graemovi jednu do nosu.

Nakonec se ukázalo, že terapii hrou ve Vývojovém centru vede terapeutka Frances, veselá Irka, která mi od první chvíle přirostla k srdci. Občas když potkám nové lidi, říkám si, proč si vybrali povolání, které si právě vybrali. Ale když jsem potkal Frances, věděl jsem, že si ho zvolila, protože se pro něj narodila. Střetli jsme se na recepci a odtamtud nás vyvedla nahoru do zasedací místnosti. Když jsme vstoupili, všimli jsme si vyskládaných hraček u zadní stěny. Syn se tam okamžitě rozběhl a jeho máma a já jsme ho okamžitě stáhli zpátky, připraveni mu zase říct naše klasické „Nesahat!“. Pokyn „Nesahat“ nás doprovázel při každé návštěvě supermarketu, zazníval mezi čtyřmi zdmi u jeho kamarádů a nechyběl ani v čekárnách u lékařů. Po pokynu „Nesahat“ následovalo otevření pěsti, v níž mezitím držel nějaký předmět, který byl tak bláhový a potuloval se v jeho blízkosti. Za ta léta jsme se v tom docela zdokonalili – synova máma má sice lepší reflexy než já, ale i mně se občas podaří z něj vypáčit porcelánovou zlatou rybku dřív, než si ji dá do úst.

„To je v pořádku,“ řekla Frances, „nechte ho. Alespoň budu mít čas si o něm s vámi promluvit.“ „Maminka a tatínek si teď se mnou povídají, ano?“ vysvětlila synovi. „Můžeš si mezitím hrát, s čímkoliv budeš chtít.“

Syn odvrávorál do hracího koutku; bylo pro něj novinkou, že mu někdo dal volnou ruku. Zvedl loutku krokodýla. Instinktivně si ji navlékl na ruku a pohyboval s ní nahoru a dolů, aby napodoboval její pohyb ústy, a přitom s ní kousal do ostatních hraček a u toho vrčel. Frances to nijak nekomentovala, namísto toho jej pozorně sledovala, zatímco nám kladla staré známé otázky, které nám při první návštěvě pokládal každý:

„Měla jste během těhotenství nějaké potíže?“

„A při porodu?“

„Kdy jste začali mít první obavy?“

„Kdy začal mluvit?“

„A chodit?“

„Máte v rodině někoho, kdo by trpěl nějakou duševní poruchou?“

Syn si mezitím několik minut sám hrál a jeho vrčení postupně gradovalo. Krokodýl mezitím shodil všechny ostatní hračky ze stolu, a i když se mu žralok postavil, nakonec stejně skončil mezi Armageddonem hraček na podlaze. Syn zvedl hlavu, krokodýla stále nasazeného na ruce, a asi si vzpomněl, že s ním pořád ještě stojíme v místnosti. Konec hraní – je načase věnovat se dospělým.

Tady v Británii je jedna velmi oblíbená show s Michaelem Parkinsonem. Začala v sedmdesátých letech a byla velmi civilizovaná a britská. Hosté se bavili o nejnovějších filmech, popíjeli whisky a kouřili

cigarety. Jedním z těch hostů byl i muž jménem Rod Hull, loutkař, jehož loutka se jmenovala Emu, a jaksi také emu byla. Nejslušněji by se Rod Hull dal popsat jako „podivínský“. Emu, ptačí loutka, pod vedením Roda všem skákala do řeči a snažila se kousnout Michaela Parkinsona do obličeje, což nebylo příliš britské. Publikum bylo nadšené. A pokud jste to interview viděli, asi si dokážete představit, jak vypadal zbytek našeho sezení – jen bez onoho nadšeného obecenstva a s přítomností velké krokodýlí loutky namísto zlomyslného Emu. Bylo to snad proto, že jsme mluvili o synovi? Možná. Anebo možná to byl cizí hlas, který neuměl zpracovat. Ať už to bylo cokoliv, vyšplhal se mezi nás tři, krokodýlem nám mával před obličejem, snažil se nám zavřít pusku nebo nás tahal za rukáv a tou látkovou hlavou nás kousal a kroutil nám kůži na ruce.

„Krokodýl se velmi zlobí,“ řekla Frances klidně, očividně ji nic z toho nerozhodilo, „myslím, že se mu nelíbí, když ho ostatní ignorují. Zahrál by si s ním táta na chvíli?“ No určitě, na světě není nic, co by táta dělal raději. Nechal jsem ji a mámu, aby si mohly v klidu popovídat o naší pestré historii, a sedl jsem si vedle syna k dětskému stolků. Trošku se uklidnil a já vymyslel takovou malou hru. Zvedl jsem všechny hračky, které se povalovaly po zemi, krokodýl je kousl nebo uhodil hlavou a hodil je zpátky na zem. Zvedl jsem je a zase je podal krokodýlovi.

S Frances jsme absolvovali čtyři sezení. Každé začínalo stejně, se seřazenými hračkami a syn si měl vybrat jednu z nich. Časem jsem si uvědomil, že na stole nebyly seřazeny náhodně; byl za tím úmysl, určitý řád. I ten původní výběr hraček měl svůj účel. A syn udělal pokaždé to samé – vběhl do místnosti, vzal loutku krokodýla, nasadil si ji na ruku a zaútočil na každou hračku, dokud všechny neskončily

na zemi. A pak zase přešel k dospělým. Ať už udělal cokoliv, Frances ho nenapomínala. Místo toho začala komentovat jeho způsob hraní a uváděla jeho činy v slova.

„Myslím, že se krokodýlovi nelíbí, když se lidé baví o kousání. Krokodýl je asi na všechny našťvaný. Říkám si, co ho asi tak rozzlobilo? Určitě má pocit, že mu nikdo nerozumí, a občas dostane strach. A když se začne bát, nazlobí se. Ale krokodýl by si rád našel kamarády. Má je rád. Být celou dobu našťvaný v něm může vyvolat velmi osamělý pocit. Ale on neví, jak si udělat kamarády. Krokodýlovi se to kousání vlastně nelíbí. Kouše, když chce, aby se některé věci neděly. Kouše, když má strach. Kouše, protože neví, jak má vyjádřit své city.“

Neumím ani popsat, jaký na nás ta sezení měla vliv – teď, když to píšu, mi to připadá jako spousta nesouvislých řečí. Na syna to ale mělo vliv výtečný. Během čtyř týdnů se krokodýl uklidnil. Méně kousal. Dokonce položil svou hlavu na tátovu ruku a počkal, až ho táta pohladí. Spřátelil se i se žralokem a do konce sezení zůstalo na stole víc hraček než minulý týden. Měnil jsem se – onen čas strávený s Frances nám ukázal nový pohled na možnou cestu k synovi, kterou jsme předtím neviděli. Vzpomněl jsem si na větu „Každé chování je forma komunikace“, ale nikdy jsem jí nevěnoval tolik pozornosti jako při našich sezeních. Čtyři roky jsem čekal, až mi syn vysvětlí, co se s ním děje. Ukázalo se, že se mi to snažil říct celou dobu; já jen nevěděl, jak mu porozumět.

Před pátou schůzkou Frances chtěla, abychom přišli jen se ženou sami. Chtěla s námi probrat, jak sezení pokračují a jaký máme pocit z pokroků, kterých syn dosáhl. Sešli jsme se ve stejné místnosti, bez syna, hračky byly vyskládané na stole, ale bylo to úplně jiné než předtím – děsivé. Tři židle a čtyři holé zdi bez ničeho, jen laminátový

plakát nad vypínači s návodem, jak se zachovat při požáru. A tichý šum aut zvenku vyplňoval prázdnotu, která tu zbyla po krokodýlovi. Frances měla jisté obavy. Cítila, že syn dělá pokroky, ale měl určité chování, na které jako terapeutka her nestačila. Chtěla získat i jiný názor, a tak nás doporučila na autistickou kliniku. Sdělila nám, že není v synově nejlepším zájmu nadále navštěvovat ona sezení, dokud nepřijdeme s pořádnou diagnózou.

V tichosti jsme odešli. Pro mě a jeho mámu to bylo těžké – společně jsme navštěvovali sezení a pak jsme se na cestě domů rozešli. Nebyl nikdo, s kým jsme je mohli probrat. To jediné, co mezi námi viselo, bylo slovo „autismus“. Nejdřív ho vyslovil bratr, mezitím jsme se o něm šeptem párkrát zmínili, ale teď se mezi námi objevilo znovu a vyplňovalo mezeru mezi námi, kde by jindy stál náš syn.

Z mých myšlenek mě vytrhl telefon.

„Johne? Tady Jackie, ze školy. Dnes došlo k dalšímu incidentu. Budeme ho muset znovu vyloučit. Můžete si pro něj prosím přijít? Sára si myslí, že bychom se měli znovu sejit s vámi a vaší ženou.“

Ach jo, krokodýle, jednou snad přijdeme na způsob, jak tohle celé vyjádřit slovy.

KAPITOLA PATNÁCTÁ

Zaškatulkujme ho

Andy Murray, nejlepší tenisový hráč, kterého Británie kdy měla, vyhrál v neděli další turnaj. Snažil jsem se v synovi vzbudit zájem. Pověděl jsem mu, že Británie vyhrála. Bylo mu to úplně jedno, protože on nežije ve Velké Británii. Žije v Londýně. Líbí se mi, že syn nefandí žádnému sportu. Je to pro mě velmi osvěžující skutečnost. Minulý rok jsme zašli na fotbalový zápas a až tam se rozhodl, kterému mužstvu bude fandit. Vybral si modré.

Nejméně úspěšný pokus se nám povedl v roce 2012 na paralympiádě v Londýně. Jaká ironie! V té době byl syn čím dál tím víc odkázaný na vozíček, a tak se táta rozhodl koupit lístky na basketbal vozíčkářů. Táta se rozhodl, že synovi ukáže i tu stránku invalidity, která by ho do budoucna mohla naplnit nadějí a odvahou. Táta má někdy hloupé nápady. Dorazili jsme na to obrovské dějiště u břehu Temže, ozdobené britskými národními barvami. Seděli jsme na tribuně pro invalidy a měli dobrý výhled na hřiště pod námi; rozvinuli jsme britskou vlajku a pyšně ji vyvěsili na tribuně před nás. Pak jsme čekali. A čekali. Celou hodinu. Než basketbal začal, iPad se vybil a svou kartu na jídlo/pití/toaletu jsem mezitím vyčerpal příliš brzo. Táta cítil, jak mu jeho nápad proklouzává mezi prsty.

Basketbal vozíčkářů je úžasný sport. Rychlý a zběsilý. A velmi, velmi hlučný. Je doprovázený radostnou hudbou, blikajícími světly, hlasitým aplaudováním – a hraje se uvnitř. Na rozdíl od fotbalového zápasu tady není širé nebe, které by zvuk rozptýlilo do okolí. Zvuk se odrazí od střechy a dopadne zpátky na obecenstvo. Vydrželi jsme to šest minut. Pro syna to bylo šest bolestivých minut.

První údery byly poměrně jemné. Pak, když vjemy kolem něj dosáhly maxima, začal se chovat hůř a hůř. Štípal, škrábal a křičel. Rozhodl jsem se, že vezmeme roha. Byl jsem vděčný za to, že jsme vzali vozík, na kterém jsem ho vyvezl do areálu kolem stadionu. To už byl úplně bez sebe a snažil se mě čímkoliv praštit nebo kousnout, poškrábat, cokoliv. Myslel jsem si, že se mu uleví, když opustíme stadion, ale zdálo se, že se mu naopak přitížilo.

V tu chvíli k nám došli dva pánové z ochranky. Stáli u nás a nevěděli, co mají dělat. Muselo jim to připadat jako boj dospělého s dítětem na vozíku. Tlačil jsem ho dál od toho hluku a doufal jsem, že se uklidní. Neuklidnil. Pustil se do mě rukama, v obličeji hněv, který jsem u něj ještě nezažil. A celou tu dobu nám byla ochranka v patách. Sledovali nás. V rukách vysílačky.

Čím dál jsme šli, tím byl syn rozrušenější. Ochranka zavolala posilu. Myslel jsem si, že zavolají policii, což teď může znít až příliš dramaticky, jenže ono to tehdy opravdu nijak dobře nevypadalo – někdo vás bije a chce, abyste odešli, ale vy ho tam nemůžete nechat kvůli jeho bezpečí a vůbec si s tím nevíte rady. Pak k nám přišel jeden z hrdinů olympiády. Jeden z dobrovolníků, bez kterých by se nemohla konat. A já si říkal – podívejme, lidumil. Usmál se na syna, klekl si k němu a zeptal se klidně: „Co se stalo? Můžu ti pomoci?“ Tvář měl velmi blízko té synovy. Už jsem ho chtěl varovat, aby raději podešel, když vtom syn přestal křičet a podíval

se na něj. „Moje vlajka,“ řekl. Pak mi to došlo. Nechali jsme vlajku viset na tribuně. Dobrovolník se rozběhl a za chvíli se vítězoslavně vrátil s britskou vlajkou. „Děkuji,“ řekl syn.

A byl klid. Ve zprávách bylo mnoho článků o tom, že by olympiáda 2012 bez dobrovolníků nebyla takovým úspěchem, jakým byla, a každý z těch článků měl svatou pravdu.

Tiše jsme odešli domů, sedli si na gauč a dokoukali zbytek basketbalu; zvuk jsme měli ztlumený a vlajku položenou přes nohy.

Červení vyhráli.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Konzultace na autistické klinice se kvapem blížila. Proběhla s pediatrem a logopedem. Měla trvat dvě a půl hodiny. Nemohu přesně popsat naše pocity, když jsme to ráno seděli v čekárně. Znovu jsem začal načítat informace o autismu a pořád tam byla spousta věcí, které k synovi neseděly. Ano, bylo tam zpoždění ve vývoji, ale neřadil si hračky, nechodil po špičkách a rozhodně nebyl samotář. Naopak, rád trávil čas s ostatními, jen nevěděl, jak na to.

Vešli jsme do místnosti a tentokrát jsme tam byli čtyři. Syn v té době už navštěvoval devět měsíců novou školu. Chodil jsem mu tam pomáhat na obědy a měl k sobě přidělenou asistenta na dobu celého vyučování. Chápala, s čím bojuje, lépe než my všichni ostatní a také věděla, jak je pro něj těžké vyrovnat se se vši tou námahou, aniž by si čas od času odpočinul. Stala se důležitou součástí naší rodiny.

Syn jako vždycky bleskurychle vběhl do místnosti. Čas strávený na terapii hrou ho vedla k domněnce, že v každé místnosti se nachází

onen stejný stůl s hračkami. Rozhlédl se po místnosti, všiml si skříně v rohu místnosti, která by mohla obsahovat něco zajímavého, a sedl si před ni. Tahle zasedací místnost byla mnohem větší než ta minulá a podél zdi se táhlo velké zrcadlo. Po úvodních formalitách si logopedka sedla vedle syna, aby si s ním pohrála, zatímco jeho asistentka na učení se mezitím snažila vrátit obsah skříně na původní místo. Syn nové tváře ignoroval stejně, jako ignoroval všechny nové osoby, které předtím neznal. Dětská lékařka se posadila ke mně a k ženě a znova se zeptala na ty samé otázky:

„Měla jste během těhotenství nějaké potíže?“

„A při porodu?“

„Kdy jste začali mít první obavy?“

„Kdy začal mluvit?“

„A chodit?“

„Máte v rodině někoho, kdo by trpěl nějakou duševní poruchou?“

U poslední otázky jsme se zdrželi nejdéle. Nerad o tom mluvím, chtěl jsem to mít už z krku a žít dál náš život, ale i v téhle místnosti moje porucha zastínila všechno ostatní. Vysvětlila nám, že existuje určitá spojitost mezi autistickým dítětem a rodičem s bipolární poruchou. Výsledek průzkumu byl sice různorodý, ale přece jen tam jistá souvislost byla. Přikývl jsem – to samé mi pověděl i Google, ale tuto informaci jsem zase rychle vytěsnil. Vyptávala se nás na školku, školu, jeho chování a zvyklosti.

Každou chvíli se k nám syn přidal a snažil se dotáhnout jednoho z nás do rohu místnosti, kde si mezitím dělal, co sám chtěl. Celé mi to připadalo divné a špatné – všichni tu sedíme, bavíme se o něm,

a on přitom vůbec netuší, o čem je řeč. I hry, které mu logopedka dala na hraní, měly zjistit, jak pracuje jeho mysl.

V půli sezení si oba doktoři vyměnili role. Dětská lékařka si odešla hrát se synem a logopedka si přisedla ke mně a mámě. Následovala další série otázek: o jeho slintání, o výslovnosti, o opakovaných frázích. O některých věcech jsme se detailně rozpovídali – konečně jsme měli příležitost si o synovi pořádně povykládat a nechali jsme se tak trochu unést. Všiml jsem si toho už několikrát, když jsme byli na sezení ve škole nebo u lékaře. Pokaždé když jsme se rozpovídali o tom, co srandovního se stalo poté, kdy se syn snažil rozkrájet párek lžičkou, měli všichni zúčastnění nepřítomný výraz na tváři. Rodiče občas neví, kdy přestat.

V tu chvíli už toho měl dost i syn. Být zavřený v jedné místnosti, i když s hračkami, bylo pro něj příliš. Hlas se z rohu ozýval čím dál hlasitěji. Slyšel jsem, jak se ho asistentka snaží uklidnit. Chtěl se dostat pryč z rohu, kde si hrál už dost dlouho. A jako by viděl místnost poprvé, všiml si dveří, do kterých jsme předtím vešli. Únik.

Ke dveřím jsem dorazil zhruba ve stejném okamžiku jako on. Byl tak blízko a přitom na míle daleko. Snažil se ze sebe dostat frustraci. Zoufale se snažil dostat se ven. Začal být rozrušený a našťvaný, po tvářích mu začaly téct slzy z toho, jak byl rozhněvaný. V očích měl stejně vyděšený výraz jako potápěč, který uprostřed oceánu zjistil, že mu došel kyslík. Najednou toho na něj bylo příliš a zakouzl se mi do ruky.

Asi by se mi mělo ulevit, že odborníci byli svědky jeho běžného chování, které pro nás bylo tak těžko zvladatelné. Já, jeho máma i chudák jeho asistentka jsme už byli tolikrát pokousaní, že se to stalo součástí našeho života. A teď to viděli i oni. Jakmile mě kouzl, cítil jsem, jak z něj vyprchává veškerá energie. Podvolil se a zase

poslouchal – většinou po takovém záchvatu usnul, protože ho energie, kterou na svůj hněv vydal, opustila.

Po nekonečně dlouhém čekání doktoři konečně došli k nějakému závěru. Požádali nás o chvíli strpení, neboť se ještě chtěli poradit. Syn se uklidnil. Jeho asistentka si odešla ven zapálit a já s ním seděl v rohu a hrál *Scooby-Doo*, vděčný, že mu máma zabalila jeho figurky s sebou. Takový byl náš život se synem – každá kapsa narvaná jeho hračkami, které nám vždy daly pár minut nebo i sekund k dobru, když už to pro něj začínalo být příliš. Ovočná šťáva. Rohlíky. Power Rangers.

Koukal jsem na zrcadlo na stěně. Byli za ním, pozorovali nás a činili svá rozhodnutí? Nebo stáli venku v kužárně, smáli se a házeli si mincí o to, kterou diagnózu nám přidělí? Ta chvíle čekání mi přišla bizarní. Neexistoval krevní test, který by nám mohl dát odpověď, ani magnetická rezonance. Nepřijdou a neudělají rentgen a nepověsí ho na osvětlenou plochu nad psací stůl, aby prodiskutovali nález. Byli to jen dva lidé, kteří se chtěli dopracovat k závěru, jestli můj syn má, nebo nemá velkou vývojovou vadu. Vrátili se a posadili se k nám.

Jen jednou v životě mi oznamovali důležitou lékařskou zprávu, a to bylo před lety, když mi sestřička oznámila, že má táta rakovinu v posledním stadiu. Máma to věděla, ale nedokázala mi to říct, a tak jí přišlo lepší, když se to dozvím od lékaře. Ani ji za to neobviňuji; nedokázala by najít vhodná slova, snažíc se sdělit nám tátovu diagnózu, aby nám tím neublížila. Tenkrát jsme seděli v malé, tiché místnosti na konci chodby. „Je mi to moc líto,“ řekla sestřička, „nechám vás tu o samotě. Kdybyste něco potřebovali, najdete mě venku.“ Ticho, které se v té chvíli rozprostřelo, si pamatuju dodnes.

Tentokrát to však bylo jiné. Já měl Shaggyho a syn zase Scooby-Dooa. Velma, Freddy a Dafné leželi na druhém konci skříně. Utíkali jsme před příšerami, které se schovávaly za rohem domu.

„Utíkej, Scooby, utíkej!“ zvolal jsem v rohu místnosti, kde jsme si hráli. Máma seděla na židli naproti dětské lékárně a logopedce. Synova asistentka se vrátila z přestávky, postavila se do rohu místnosti a cítila se trapně, že je svědkem tak intimní chvíle.

Nevzpomenu si, jak přesně znělo jejich oznámení. Chtěl bych to tu popsat, jako by to byl zásadní milník naší cesty, ale byla by to lež. Nevzpomenu si, jestli nám to suše oznámili, anebo jen zašeptali: „Je nám to moc líto. Nedá se už nic dělat.“

Syn měl autismus. Máma kývla hlavou a pomalu tu informaci zpracovávala. Stoicky, jako vždy, jsem se rozbřečel. Ani nevím proč. Nevím, jestli to byly slzy úlevy, smutku nebo strachu. Možná ty slzy byly moje vlastní forma kousání, úleva od všeho toho napětí. Ať už znamenaly cokoli, celou tu situaci udělaly ještě nepříjemnější. U mámy bylo v pořádku, že jí po tváři tiše tekly slzy. Ale tátovy hlasité vzlyky v rohu místnosti, zatímco v ruce držel Shaggyho a jeho syn na něj křičel „Proč už nehraješ?“, byly trošku moc. Začal jsem ze sebe soukat důvody, proč není autista, a vyjmenovával jsem každý poznatek, který jsem znal.

„Ale vždyť udržuje oční kontakt,“ hájil jsem ho. „Je mi líto, Johne,“ řekla pediatrička mile, „ale v této místnosti jsme už skoro dvě a půl hodiny a ani jednou se na mě nepodíval, a to ani tehdy, když jsme si spolu povídali.“ „Ale má úžasnou představivost! Hrajeme spolu Scooby-Doo!“ „Nemá, Johne. Má *vaši* představivost. Napodobuje *vás*.“

Moje myšlenky se zatoulaly, když lékaři s mámou začali probírat podstatu postižení, co to pro nás znamená do budoucna, že bychom se

měli vrátit a probrat s nimi genetické implikace, do rukou nám vtiskli letáky s různými názvy skupinových sezení a podobně. Budu mít ještě spoustu času, abych si je všechny přečetl, ale prozatím jsem se vrátil k synovi a do společného světa Scooby-Doo a snažil se před ním skrýt slzy. Každou chvíli jsem zaslechl útržky konverzace z opačné strany místnosti.

„Nejsou žádná pravidla. Prostě dělejte, co umíte,“ řekla pediatrička mámě, „nic jiného se v tuto chvíli dělat nedá.“ „Je to diagnóza na celý život, ale když vyhledáte dostatečnou pomoc...“

O pět minut později jsme už byli na odchodu. A bylo to. Syn odcházel nic netušící, stejně jako když sem vstupoval.

Když jsme vycházeli z místnosti, pediatrička se na nás obrátila a řekla milým hlasem: „Udělali jste skvělou práci. Váš syn je úžasný chlapec. Tak daleko se dostal jen díky práci, kterou jste si s ním dali. Měli byste být pyšní.“

„Tohle říká každému,“ zamumlal jsem, když jsme procházeli chodbou a byli na odchodu, každý do vlastního domu. Ale ta povzbudivá slova pro nás pro oba moc znamenala. Po letech poslouchání, jak je všechno naše chyba – naše rodičovství, žádné stanovené hranice, nedostatek zkušeností – jsme se konečně dočkali nějakého uznání. Naše práce je OK. Možná víc než to.

Když jsme procházeli kolem recepce, všimli jsme si jiné rodiny, která tam seděla a čekala. Ten malý kluk pořád mával rukama a šoupal židlí sem a tam. Máma četla leták „Co dělat v případě stížnosti“. Skoro jsem chtěl počkat, abych se podíval na jejich osud a jestli se i oni vydají do místnosti s velkým zrcadlem, kde se spustí kolotoč špatných zpráv.

ZAŠKATULKUJME HO

Když jsme vyšli ven do slunečného dne, obrátili jsme se s mámou na sebe, abychom se rozloučili. „Kafe?“ zeptala se.

„Jo, proč ne.“ Syn vklouzl mezi nás, chytil nás za ruce a my se vydali na cestu. Všechno bylo při starém, ale nic nebylo jako dřív...

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Jak vybrat školu snadno a rychle

Nedávno jsme šli zase nakupovat. Do stejného supermarketu, který táta tak upřednostňuje, neboť je levný, a syn tak nesnáší, neboť do něj chodí lidi, stojí se tam fronty a nemá samoobslužné pokladny. Rád bych předstíral, že mé rozhodnutí vzít ho s sebou na nákup vyplynulo z mé touhy naučit ho pár nezávislých činností, které bude v životě potřebovat, ale pravda je taková, že jsem tam nemohl jít bez něj, zatímco on seděl ve škole.

Byli jsem hotovi asi za sedm minut. Vzhledem k jeho potížím s chůzí nemůže pobíhat po celém supermarketu. Něco málo jsme měli ve vozíku a něco z toho dokonce vypadalo i zdravě, mise byla úspěšná. Došli jsme k pokladně, před námi stálo pár lidí, ale nebylo to nic strašného. Táta si dokonce nezapomněl vzít vlastní nákupní tašky. Byli jsme to ale páreček!

Za nás si stoupla jedna stará paní. V košíku neměla nic krom šesti vajec. Říkal jsem si, že synovi půjdu příkladem. „Nechcete jít před nás?“ zeptal jsem se, ustoupil a tvářil se, jako bych jí právě nabídl titul dámy. „Děkuji,“ řekla, „to je od vás milé.“ V duchu jsem se usmál. Zahřálo mě u srdce, že jsem někomu mohl pomoci. Určitě si teď o mně myslí, jaký jsem dobrý táta a člověk. Všechno je, jak má být.

V okamžiku, kdy si paní stoupla před nás, jsem si nevšiml synova výrazu. Byl jsem zabraný do počítání kalorií v lívancích. Kdybych si ho býval všiml, uviděl bych, jak syn zčervenal, a mohl bych tak celé situaci zabránit.

„TO JETROCHU SPROSTÝ, NE?“ zařval z plných plic. A sakra, tak tomuhle už se nešlo vyhnout. Ať už ho naštvalo cokoliv, trefilo se rovnou do té nejnebezpečnější zóny. „A TY!“ ukázal na mě, „JAK MŮŽEŠ DOVOLIT, ABY TA STARÁ PANÍ PŘEDBĚHLA TVÉHO SYNA! TO JE PĚKNĚ SPROSTÝ! SEŠ PĚKNĚ SPROSTĚ! VŽDYŤ STÁLA ZA NÁMI! A TY JÍ DOVOLÍŠ, ABY PŘEDBÍHALA!!!“

A je to tu. Ta stará paní se na nás otočila a zírala na nás. Lidé na nás zírali. Ukazovali si na nás. Syn se prodral frontou dopředu a vydal se k východu. Cestu si razil vozíkem a přitom do mě narážel. Ječel a kopal kolem sebe. Ale po letech strachu a obav mi přestalo záležet na tom, co si v takových chvílích ostatní myslí. Možná se už Pan Slušňák vyrovnal se synovou povahou. Anebo možná teď, když je syn starší, si uvědomil, že je přece jen jiný než ostatní.

Vyšli jsme ven a jako vždy ho uklidnilo ticho v autě. A možná to pro některé z vás bude nepochopitelné, ale omluvil jsem se mu. Neudělal jsem to proto, abych se s ním usmířil. Zapomněl jsem se podívat na svět pohledem, jakým ho vidí on. V tom jeho jsem porušil pravidla. Pravidlo č. 11 967, které je v jeho hlavě zařazeno do sekce Řazení do fronty, říká, že se zásadně nepředbíhá. A to jsem právě porušil.

Umím si představit, že synův život takový je. V hlavě má obrovskou kartotéku, rozčleněnou dle jednotlivých sekcí našeho života, a pouze tak mu svět kolem dává smysl. Věci, které děláme, věci, které se nedělají, všechno to, co se za ta léta naučil se stovkami pravidel, jež si každý den někam zařazoval. A k takovému výbuchu dochází tehdy, když se na jedinou objeví jiná varianta a pravidlo ztrácí platnost. Proto mu ty rutiny usnadňují život. Léta jsem se mu snažil aspoň jednou za čas uvařit teplou

snídani. Ale nesetkala se s úspěchem. Protože snídáme s miskou a lžičkou. Nejíme ji na plytkém talíři nožem a vidličkou. To používáme k večeři. A aby se mohl vyrovnat s tak zdánlivě malou změnou, musel by se přeučit Pravidla večeře, Pravidla snídaně, Pravidla stolování, Pravidla dní v týdnu a tucet jiných, která si celá ta léta poctivě škatulkoval. A teď bych po něm najednou chtěl, aby se je přeučil, přeškatulkoval a zařadil jinam!

Právě jsem mu porušil Pravidlo řazení se do fronty. Ano, ví o tom, že se občas může předbíhat. Ale v čem vězí to pravidlo? Pustil jsem ji před nás, protože je stará nebo protože měla šest vajec anebo proto, že na sobě měla zelený kabát? Bylo to proto, že bylo 16. 6., středa, nebo protože venku přišlo? Syn si není jistý, a tak si napíše pravidlo počítající s každou variantou. Dokud se nestane něco, co to změní. A pak to zase může celé přepsat a tak je to v tom zmateném, neuspořádaném životě pořád dokolečka.

Pokaždé když se zastavím a vidím svět jeho očima, obdivuju ho víc a víc. Má můj respekt za to, jak se dokáže poprat s nástrahami každodenního života. A to mi pokaždé připomene, jak daleko se dostal. Ano, musím ho naučit, aby krotil své výbuchy a agrese, ale to se časem poddá. A poddá se to právě tím, že se každý den budu snažit pochopit alespoň kousek jeho světa.

Takže dnes si táta napsal vlastní Pravidlo života č. 784 678: Podívat se na svět očima ostatních kolem nás. Je úžasné, co všechno se můžeme naučit.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Emoce následujících dnů a týdnů, které následovaly po stanovení synovy diagnózy, byly podivné, různorodější a ještě

nepředvídatelnější než teplá voda z průtokového ohříváče ve sprše mé mámy. Cítil jsem určitou úlevu – úlevu, že jsme konečně měli důvod, vysvětlení – a řekl bych, že do jisté míry i úlevu z toho, že jsme nebyli za synův stav zodpovědní. Pak se ale dostavily pocity viny – za to, že se vše točilo hlavně kolem nás a že jsme ho na tu kliniku nevzali dříve. Cítil jsem i strach, strach z budoucnosti, a nejistotu, jaké bude dělat pokroky. Pořád dokola jsem googlil odpovědi na otázky, kterých se mi stále nedostávalo – chtěl jsem se jen dopátrat toho, že všechno zase bude v pořádku. Ale nejvíce ze všeho mě asi přepadl smutek. Smutek za svého syna a za nás za všechny.

Další týden jsme se vrátili do centra, abychom se sešli s pediatričkou a znovu si promluvili o genetice a o dalších rizicích autismu, jež mohou potkat kterékoliv z našich dalších dětí. Připadalo mi poněkud bizarní sedět na podobné přednášce se ženou, se kterou už nežiji. Přesto jsme jen přikyvovali a zdvořile se usmívali. Žádní další sourozenci nebudou.

Prvotní rada zněla: „Využijte diagnózu, aby se vám dostalo potřebné pomoci.“ Teď nám diagnózu sdělili a lidé si měli sednout a vyslechnout nás. Ale namísto toho, aby nám pomohla, nám spíše zavírala dveře. Alespoň zpočátku. Terapie hrou byla náš první velký úspěch a samozřejmě jsme se k ní chtěli vrátit.

„Obávám se, že ne. Váš syn je autista. To je důvodem jeho chování. Už vám tuhle terapii nemůžeme poskytnout. Existuje spousta podpůrných skupin, kde můžete řešit vaši rodinnou situaci s lidmi, kteří mají podobné problémy jako vy.“

Vyslechl jsem ji, ale nikdy jsem tam nezašel. Nechtěl jsem s ostatními probírat jejich děti, chtěl jsem probírat to svoje. Část mě se cítila mizerně, ale nevnímala to tak, že patří do autistické skupiny. Báł jsem

se, že do ní nebudeme přijati, protože nemáme onen „typický“ autismus. Neměli jsme ono mávání rukama a ztraceného kluka. Bojovali jsme s hádavostí a dalšími úskalími.

Diagnóza nám prokázala službu alespoň na půdě školy. Ukázalo se, že je těžší vyloučit dlouhodobě dítě s autismem – a to díky zákonu o diskriminaci postižených a podobně. Byli jsme teď v prvním ročníku a v té době jsem už přestal syna doprovázet na obědy. Volání domů však neustávalo – a když ne denně, tak alespoň několikrát týdně, i když teď znělo méně direktivně. Pro rodiče je ale poměrně těžké se v takových chvílích rozhodovat – škola sice nemůže vaše dítě vyloučit, pokud to není vyřízeno oficiální formou, ale denně vám volají, aby dali na vědomí: „Chtěli bychom vám oznámit, že dnes nemá svůj den.“ V pozadí pak slyším syna ječet nebo úzkostlivě brečet a to mě pokaždé zlomilo. Asi jsem ho spíš měl nechat škole napospas a nebrat ho domů, ale rodiče se řídí víc srdcem než rozumem. A doteď si nemyslím, že je na tom něco špatného.

Díky stanovené diagnóze se také škole otevřely nové možnosti. Prostřednictvím jistého formálního dokumentu popisujícího potíže dítěte si škola mohla zažádat o odbornou pomoc, aby tak dokázala naplnit vzdělávací potřeby žáka, které by vlastními silami a běžně dostupnými prostředky naplnit nezvládla. Onen dokument je důležitý nejen pro rodiče, ale i pro školy – znamená dodatečné financování a škola, která pomoc obdrží, může dítě dále vzdělávat. (V roce 2016, kdy to píšu, se ona Prohlášení o speciálních potřebách během výuky v Británii ruší a jsou nahrazena individuálními vzdělávacími plány.)

A tak jsme se znovu sešli s ředitelem. Všechny vyplněné podklady už byly nachystány k odeslání. Byl v tom ale háček. Škola měla pocit, že je toho na ni už příliš.

„Nemyslíme si, že pro něj seženeme dostatečnou pomoc. Domníváme se, že zvláštní škola pro něj bude lepším řešením. Je nám líto, Johne, ale nemůžeme vyhovět jeho potřebám.“ Kolikrát v životě si ještě vyslechnu, že někdo „není schopný vyhovět jeho potřebám“? A kolika školami si syn ještě bude muset projít, než se konečně usadí v té pravé? Nejvtipnější na tom celém je, že ty nejhlučnější děti vždycky zmizely po anglicku – uprostřed pololetí, uprostřed týdne, někdy i uprostřed vyučování. Skoro je propašovali zadními dveřmi. O pár týdnů později se možná jeden z rodičů zeptal: „A nevíte, co je s tím a tím?“ „Ále, ten odešel,“ odpověděl jiný, „škola naznala, že pro něj není ta pravá.“

Chápu, že je náročné učit dítě, které vyrušuje stejně intenzivně jako můj syn, zvlášť když se musíte věnovat dalším dětem ve třídě. Tomu rozumím. Ale musel jsem se na celou věc dívat hlavně z jeho pohledu – ono každé „nemůžeme vyhovět jeho potřebám“ ho poznamenalo a nechalo na pochybách, proč se nemůže setkat se svými kamarády. Celá ta situace pro něj byla nepochopitelná. Zanechalo to na něm stopy jako nesmazatelné tetování. Časem mohlo vyblednout, ale pořád bylo viditelné. A tak jsem se domluvil s jeho mámou a zašel do místní speciální školy.

Než jsme do ní dorazili, neměl jsem ani tušení, co bychom mohli vlastně očekávat. I když jsem si to tehdy nechtěl připustit, měl jsem strach. Strach z toho, co uvidím. Báł jsem se, že nebudu správně reagovat a správně se chovat. Měl jsem z toho zvláštní pocit. Když jsem ale procházel dveřmi, všechno mi připadalo tak normální. Lidé působili vyrovnaně a nijak výstředně. Chtěl jsem vidět ostatní děti, byl jsem zvědavý, jak vypadají. Potřeboval jsem si je uložit v hlavě a srovnat je se synem – zda na mě budou působit „lépe“, nebo „hůř“. Měl jsem tehdy poněkud zvrácený pohled na svět.

Ředitelka si nás vyzvedla, aby nás provedla po škole. Upozornila, že je možné, že budeme svědky zvláštního chování některých dětí, protože nejsou zvyklé na přítomnost cizích lidí ve své třídě. Z toho důvodu jsme do některých tříd nevcházeli. Celou dobu mluvila stejným monotónním hlasem, ani jej nezvedla, ani jej neztišila, a po celou dobu měla na tváři stejný výraz. Představoval jsem si, jak moc by se taková konzistence líbila synovi. Mě znervózňovala.

Když jsme procházeli školou, napadlo mě, jak normálně to tam vypadalo. Ten strach, co jsem měl, když jsem poprvé vešel do budovy, byl neuvěřitelně skutečný. I představa onoho handicapu pro mě byla pořád jaksi neuchopitelná a děsivá. Uklidňovalo mě ale, že školní chodba vypadala stejně jako v každé jiné škole a školní dvůr s hřištěm podobně jako všude jinde. Celé to školní prostředí mě poněkud uklidnilo. Měli i školní nástěnky, kde visely dětské výtvary. Prohlížel jsem si je a nasával informace o věku dětí, o autorech výtvorů a představoval si, jak vážné jejich handicapu asi byly.

Vešli jsme do přípravy, kde seděli ti nejmladší. Třída na mě působila vřelým a šťastným dojmem. Říká se, že obraz poví víc než tisíc slov, ale nikdy to neplatilo víc než tady, v téhle zvláštní škole. Všude visely obrázky, malé pomalované krabice s obrázky a informacemi, co se děje teď a co bude následovat, jaký je den v týdnu a kdy bude oběd. Ve třídě sedělo asi deset dětí a tři učitelé. Byl jsem překvapený, jaký je ve třídě klid a jaké v ní bylo ticho ve srovnání se synovou minulou třídou o třiceti dětech.

Když jsme se vydali k další třídě, ředitelka nás zastavila. „Ve třídě je malý chlapec, který cizí návštěvy těžce nese. Z toho důvodu nepůjdem dovnitř, ale vzhledem k tomu, že je to třída, do které by přestoupil váš syn, můžete se podívat dovnitř přes sklo.“

Nahlédl jsem dovnitř, nasával atmosféru třídy a během dvaceti vteřin se snažil synovi naplánovat jeho budoucnost. Jestli to měla být jeho nová třída, musel jsem se podívat, jakou roli budou hrát ty děti v synově životě. Kdo bude jeho kamarád? S kým si bude nejvíc hrát? Jak vypadala asistentka učitele? Působila jeho učitelka šťastně? Všiml si mě kluk v rohu místnosti. Usmál se a vystřelil rychlostí blesku směrem ke dveřím. Když se přiblížil, položil se celým tělem na dveře, ruce a obličej si přitiskl na sklo a zařval z plných plic: „POMOC! TADY JE TO PEKLO NA ZEMI!“

Přísahám, že když ho asistentka něžně odváděla pryč, ještě jednou se na mě zakřenil. „To je Aaron,“ vysvětlila ředitelka naprosto v klidu, když nám otevírala dvojité dveře na konci chodby. „Aaron má občas trochu potíže s vyjadřováním.“

Obrátil jsem se na synovu mámu a usmál se. Našli jsme naši školu.

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ

Pracovní doba od devíti do pěti

Včera měli učitelé celodenní školení, takže syn měl den volna. Rozhodl jsem se odtáhnout ho od počítače a vzít ho do Legolandu. Uznávám, že to nebyl jeden z mých nejlepších nápadů, jelikož i zbylých osm milionů Londýňanů se rozhodlo podniknout stejný výlet.

Naštěstí syn zvládl ono dvouhodinové popojíždění v koloně aut dobře; dokonce vystál i hodinovou frontu u pokladny, kde vydávali vstupenky pro děti, které nevydržely stát ve frontě (jaká ironie). Konečně jsme byli uvnitř. Země lega. Legoland byl ideálním místem pro hru *Najdi si svého autistu*. To místo je pro ně jako stvořené. Nerad se tady držím nějakého stereotypu, ale lego autisty zřejmě fascinuje. Snad díky kostce, která je neměnná; každý den je pořád stejná. Je to kostka, s níž můžete postavit zed' a nechat ten celý zmatený svět za ní. Celý den jsem spokojeně poletoval za synem a mumlal si pro sebe: „Tehle je autista“ nebo „tahle taky, jen rodiče to ještě neví.“

Vydali jsme se pouze na pár jízd. Máme jednu společnou, která se nám líbí, a to je Pohádková říčka. Je to pomalá plavba na lodičkách, při níž vás provedou různými pohádkovými kulisami postavenými z lega. V lodičkách plavou novopečené maminky s miminy v náručích, batolata

vyskající jééé a jůůů. A pak s nimi plaveme my dva, přičemž syn překřikuje onu jemnou doprovodnou hudbu a klidnou atmosféru, když z plných plic popisuje, co se tu od minulé návštěvy před třemi lety změnilo a jak ta lodička, ve které právě sedíme, tatko, není ani opravdová!

Ale do Legolandu se nejezdí kvůli těm jízdám. Jen odpoutávají pozornost od hlavní atrakce – velkého lega. Strávili jsme dvě hodiny v místnosti, kde si můžete z lega postavit vlastní autíčko a pak na autíčkách jiných přítomných sjíždět rampy. Synovi se to moc líbilo hlavně proto, že všechny děti v místnosti byly o polovinu mladší než on a byli to amatéři, kteří složitě vymýšleli vlastní udělátka, když syn přišel na to, že to jediné, co potřebuje k výhře, je náprava o dvou kolech. Každému dítěti tam nakopal zadek.

A pak tu byl synův vrchol dne – minisvět Hvězdných válek, výstava, na které byly scény z Hvězdných válek vybudovány z lega. Utopie. Strávili jsme tam celé hodiny. Byla tam tma, takže mi syn podal ruku a já druhou tlačil vozík před sebou, aby ve tmě mohl být sám sebou. Když jsme procházeli jednotlivými výstavami, pokaždé se nadchnul a oživil, vyprávěl mi o každé scéně a sdíleli jsme společné znalosti, o nichž jsem ani netušil, že má. Jako by se v něm rozzářil plamínek nadšení, že se mohl konečně vyjádřit tak, jak jindy nemůže, a i ve tmě mu oči zářily nadšením a úžasem. Ano, asi by mu bylo lépe rozumět, kdyby se mezi slovy občas nadechl, ale byl to jeden z těch vzácných momentů, kdy mi přišel ... zapojený do dění kolem sebe.

A tátův vrchol dne? Kromě jízdy domů podél M25 to byla chvíle v místnosti, kde kluci závodili na rampě. Byl tam jeden kluk, kterého jsem poměrně záhy označil jako „jednoho z nás“. A i přesto, že nebyl ani z poloviny tak starý jako syn, padli si okamžitě do oka. Znáte to, vrána k vráně sedá. Neprohodili mezi sebou jediné slovo, ale docela dlouho závodili

bok po boku. Když jsme odcházeli, řekl jsem synovi, ať vrátí svoje vozidlo zpátky na místo – jinými slovy na místo vítěze závodu. Namísto toho ale přešel ke klukovi a beze slov autíčko postavil na zem vedle něj. Podívali se jeden na druhého a usmáli se na sebe. Dárek pro kamaráda.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Když měl syn začít chodit do školy, začal jsem uvažovat o návratu do práce. Od mého posledního zaměstnání uběhla dlouhá doba a já si nebyl jistý, co vlastně chci dělat. O mém životopisu by se beze sporu dalo říct, že je „pestrý“. Čtyřiapadesátistránkový seznam všech prací, ve kterých jsem mnohdy vydržel jen pár měsíců.

Polovina devadesátých let byla érou prací na dohodu skrz všelijaké agentury, jejichž podmínky mi naprosto vyhovovaly. Nebudu tady teď vyjmenovávat všechny, ale jen tak pro představu jsem například pracoval ve slepičárně, když mi bylo osmnáct, když mi pak bylo dvacet dva, dělal jsem v obchodních domech, továrnách na šampony, a dokonce i ve výrobně oken. Přestěhoval jsem se do Londýna a tam si na základě své pozice junior manažera u maloobchodního prodejce vyřídil půjčku (pracoval jsem u nich jen čtrnáct dnů, ale neříkejte to bance) a krátce nato už jsem zase plnil obálky, než jsem se dostal k lepší administrativní práci ve městě. Trošku jsem se usadil a nakonec – konečně – začal pracovat jako poradce. Půl týdne jsem působil v Amsterdamu a druhou půlku v Londýně a myslel si, jak jsem pan Někdo, když jsem mezi městy přelétával business třídou. Domníval jsem se, že jsem Někdo, oháklý v laciném obleku s propadlými šeky v kapse. Ale to se stalo předtím, než se syn narodil, než

jsem onemocněl, předtím, než se stalo všechno to, co se stalo. Prostě předtím.

Věděl jsem, že se do té doby vrátit nechci. Něco se změnilo, někam jsem se posunul a nevěděl jsem, čím to bylo. Část mě si myslela, že narozením syna mám určitou zodpovědnost, že se teď musíme postarat sami o sebe a je na čase dát se dohromady. Anebo mě to možná naučilo opak. Možná čas, který jsem s ním strávil, abych ho podpořil ve škole, aby si našel kamarády, abych ho hrami a zábavou odlákal od starostí a strastí, mě naučil porozumět hodnotě stráveného času s ním a užívání si společných chvil. Přemýšlel jsem o kariéře asistenta učitele, ale nechtěl jsem přímo učit – učení algebry, zlomků a dodržování předepsaného studijního plánu mi připadalo moc zodpovědné. Chtěl jsem se věnovat *hře* – od terapie hrou až po takové ty moje vlastní vymyšlené hry, protože právě hry se staly velmi důležitou součástí našeho života. Hraní bývá velmi často podceňované.

Dostal jsem nabídku pracovat v dětském domově nedaleko svého bydliště. Bylo to něco jako odpočinkové centrum pro děti s různými druhy postižení, kde mohly trávit víkendy nebo pár volných dní bez rodičů nebo pečovatелů. Oslovilo mě to – místo, kde si děti hrají, baví se, dělají si, co chtějí, a jsou tím, kým chtějí být, aniž by musely dodržovat nějaké přísné školní osnovy.

Na tuhle pracovní pozici jsem se připravil víc než na kteroukoliv jinou předtím. Byl jsem přesvědčený o tom, že ji chci. Nastudoval jsem si materiály typu *Na každém dítěti záleží*, *Pětice zjištění týkajících se dětí*, brožurku *Děti a bezpečnost a mnohé* další. Znal jsem je všechny z paměti. Jenže pracovní doba stála za prd (směny, které začínaly brzo ráno, končily pozdě večer a o víkendu přespávání v práci), ale synova máma prohlásila, že se mi co nejvíce přizpůsobí. A plat? Ten stál ještě

víc za prd – práce byla stejně ohodnocena jako ta před lety v továrně na šampony. Věděl jsem, že náš život je teď jiný, ale byla to pro mě šance vrátit věci aspoň zdánlivě k normálu. A možná to byla i šance dát našemu životu jistou perspektivu.

Ani nevím, co jsem od svého prvního pracovního dne čekal. Ostatní zaměstnanci se chovali poněkud obezřetně. Přece jen měli mezi sebou někoho, kdo neměl s pečovatelským žádnou zkušenost. Svou první směnu jsem strávil s klukem, kterému budu říkat Joe. Joe měl, stejně jako můj syn, autismus. Ale tím taky veškerá podobnost končila. Joeovi bylo asi patnáct a „předčil“ mého syna snad ve všech ohledech. Měl potíže s učením, neuměl se vyjadřovat a byl nezkrotný. Joeovi dali moji fotku, aby věděl, kdo jsem, a mohl si tak na můj obličej zvyknout, ale to zřejmě nestačilo. Jakmile jsem vešel do místnosti, snažil se na mě zaútočit, udeřit mě a odtlačit od sebe.

Ještě horší však bylo, když pak svůj strach a vztek obrátil proti sobě s takovou vervou, jakou jsem dosud nezažil. Myšlenka, že mu tyhle stavy způsobuju já a nevím, co s tím dělat, mi drásala srdce. Kolegové vstoupili mezi nás a uklidňovali Joea, že všechno bude zase v pořádku. Odstoupil jsem od něj s pocitem selhání a po zbytek směny jsem si zalezl do kamrlíku, kde jsem se zahrabal do bezpečnostních předpisů.

Když jsem se ten den vracel domů, měl jsem pocit, že jsem udělal největší chybu ve svém životě. Je asi poněkud tvrdé to takhle napsat, ale nevím, jak jinak to podat – neměl jsem tušení, že existují děti, jako je Joe. Měl jsem za to, že postižené děti se pohybují na invalidním vozíku a autismus = můj syn. Netušil jsem, že to může být tohle všechno a k tomu ještě strach a zloba a smutek a násilí. Možná jsem byl jen naivní, možná je prostě třeba se více poučit o širokém spektru možných postižení a jejich celosvětovém výskytu.

Omlouvám se, Joe. Netušil jsem to.

V následujících dnech a týdnech jsem si s Joem i ostatními dětmi začal budovat vztah. Stala se z toho nejúžasnější práce, jakou jsem kdy měl. Nikdy jsem nevěděl, co mě na další směně čeká. Měli jsme tam mladého kluka, jenž při každém dešti tak znervózněl, že strhal všechny hasicí přístroje ze zdi, jakmile se venku začalo zatahovat; pak teenagera, co nesnesl dotek látky na své kůži, a proto ze sebe neustále strhával oblečení; mladou slepou dívenku, která milovala balzámy na rty a o radiových frekvencích věděla úplně vše. Co mě však zarazilo nejvíc, byla skutečnost, že tyhle děti jsou vyloučeny ze společnosti, protože neumí komunikovat, ale své potřeby uměly dávat najevo jasně a zřetelně. Každým zaplakaním, každým úsměvem – v některých případech dokonce každým mrknutím oka. Ironií je to, že komunikují s hluchým světem.

Pracovat v pečovatelských službách je zvláštní. Byla to asi ta nejdůležitější práce, jakou jsem kdy vykonával za nejméně peníze, jež jsem kdy vydělal. Naposled jsem si tolik účtoval v továrně na šampóny, ve které jsem do lahvíček naléval kondicionér. Cítil jsem se trochu jako podvodník – nebýt mého syna, měl bych o takovou práci vůbec zájem? Pochybuji. Atraktivnější mi připadalo vybrat si zaměstnání, co by mi vydělalo dost na to, abych přežil víkend. Zažil jsem pocity frustrace, které náš obor obnáší: Přesvědčování ze strany vedení, že na výlet pro děti není rozpočet, a na druhou stranu vyhazování drahých pomůcek z důvodu „revitalizace“; ohrožené pracovní pozice kvůli veřejným soutěžím; nekonečné papírování a vyplňování formulářů na zastaralých počítačích; to všechno bylo součástí práce lidí, kteří se chtěli vyhnout byrokracii a raději se živit něčím užitečným. Často se zdálo, že ta skvělá péče se odrážela více na papíře než ve skutečnosti.

Zhodnocení rizik, vypisování směn a pečovatelské plány, které pojednávaly o péči jako takové. Že lidé nechodí do takové práce kvůli penězům, všichni víme. Ale dejte těm lidem jisté zaměstnání, dejte jim pocit uznání a důležitosti – a kruh se uzavře.

Dále jsem měl možnost potkat spoustu rodin a být svědkem toho, co musí dennodenně řešit a prožívat. Lidi, jejichž děti v noci nespaly a vedle kterých můj syn vypadal jako Matka Tereza, lidi, kteří do domova přišli na pokraji svých sil a ve dveřích jim pak bylo sděleno, že mají nárok jen na dvě plenky na den anebo že sobotní kroužek se ruší kvůli nedostatku peněz.

Udělal jsem zkoušky na řízení minibusu a to se stalo mojí oblíbenou činností. Spousta z těch mladistvých neměla za svůj život šanci podniknout nějak moc výletů – pro některé byla důvodem nedostačující doprava a pro některé to zase byl příliš velký risk. Tři zaměstnanci domova vzali dvanáctiletého kluka poprvé v životě k moři a ten se rozhodl, že tam zůstane napořád. Trvalo nám dvě a půl hodiny ho přesvědčit, aby si nastoupil do minibusu. Nebo jsem vzal kluka, který byl fanouškem klubu Chelsea, na prohlídku jejich stadionu a ten z toho byl tak nadšený, že po celou prohlídku řval jen „DO PR***E! DO PR***E! DO PR***E! DO PR***E!“; nutno dodat, že se to ostatním návštěvníkům moc nelíbilo. Ty výlety byly stejně tak o dětech, jako byly o ostatních kolem nás. Moje první směna s Joem mi tak nějak nalinkovala moje působení v centru – chtěl jsem, aby se se mnou cítili svobodně a mohli si dělat, co chtějí, ale zároveň jsem chtěl, abychom ty výlety podnikali častěji. Chtěl jsem, aby se ostatní seznámili s Joem, Adamem a Sárrou a Johnem...

Můj syn mě v centru často navštěvoval. Zbožňoval to tam. Byla tam senzorická místnost, místnost na hraní, počítačová místnost a šest

ložnic. Čas od času, když jsem zrovna neměl směnu, jsme se tam vydali za ostatními a dali si společnou večeři. Pokaždé tam chtěl přespat, líbila se mu myšlenka koupele ve vaně, která se po zmáčknutí čudlíku pohybovala nahoru a dolů, a závistivě pošilhával po pokoji číslo tři, neboť v něm chtěl spát on. Byla tam televize a jeden ze starších program vřdycky přepnul na nějakou tu muchlovačku a pak rychle zpátky, abychom ho nenachytali.

Mojí oblíbenou vzpomínkou je vánoční večírek. Byli zvaní všichni mladoši. Band Armády spásy měl v repertoáru koledy, které nikoho nezajímaly, protože nás zdržovaly od bufetu s párky.

Nabídli mi hrát Santu. Kývl jsem. Stejně jako spousta dalších nevypělých mužů v mém věku jsem měl doma kostým a tělo, které se na onu roli léta připravovalo. Na ten job jsem ale kývl pod jednou podmínkou: Syn půjde se mnou. Posadil jsem ho a řekl mu, že po nás Santa chce laskavost. Nestihne se dostavit na párty osobně, neboť má hodně práce s přípravami, a potřebuje, abychom mu vypomohli. Byl bych Santa místo něj a syna žádá, aby zastával roli vánočního skřítkka. Syn nadšeně souhlasil.

Nejprve ho kostým moc svědil a odmítal si nasadit ty výrazné špičaté uši, stejně jako nechtěl mít výrazně červené tváře. Po chvíli přemlouvání jsem byli připraveni vyrazit na párty, syn s „normálním“ oblečením pod skřítkovským kostýmem. Upřímně řečeno, celou tu akci jsem zrovna moc nepromyslel. Myslel jsem si, že jako Santa budu sedět v křesle a v nohách mi bude sedět skřítek s jeho nevinným pohledem, bude ke mně obdivně vzhlížet a rozdávat dětem dárky.

Kolegové z centra strávili celý týden zdobením senzorické místnosti. To jsem na nich obdivoval nejvíc a musím říct, že se do výzdoby pustili s vervou. Párty sice byla naplánovaná na dvě hodiny, ale ty

dekorace by jim mohlo každé obchodní centrum jen závidět. Jakmile jsme dorazili, šel jsem do místnosti, kde spal personál, abych se převlékl do svého kostýmu, a připomněl jsem synovi, aby mi neříkal tati. „No ale vždyť se tak jmenuješ,“ odpověděl mi. Vysvětlil jsem mu, že já jsem Santa a on je vánoční skřítek.

„Já vím,“ přikývl a pak mě oslovil „tati“ pokaždé, když mi chtěl něco říct. Když na mě ostatní rodiče s dětmi jen zmateně koukali, pověděl jsem jim, že jsem pro skřítky něco jako otec.

A tak začalo asi nejpodivnějších sto dvacet minut mého života. Syn si užíval každý okamžik. Mezi házením dárků na zem a uždibováním svátečních koláčků se ukázalo, že má ostatním dětem, které přišly navštívit Santu, poměrně hodně co říct. Jakmile sváteční hudba zaplnila vyzdobenou místnost, vžil jsem se do role stylem, za nějž by se nemusel stydět ani sir Ian McKellen, který hrál legendárního Gandalfa. A jak jsem tak vyprávěl o kouzelném prachu a dětech, jež spí, zatímco zvonky na saních zvoní do chladné prosincové noci, náš vánoční skřítek měl svůj vlastní scénář. „A BUĎTE HODNÍ, NEBO NEDOSTANETE VŮBEC NIC,“ zaburácel na ně, „ŽE, TATI?“ Když jsem se každého dítěte zeptal, co by si přálo k Vánocům, skřítek nám opětně musel sdělit svůj názor. „TO UŽ MÁM.“ „NA TEN FILM NEMŮŽEŠ KOUKAT. NENÍ PRO DĚTI, PROTOŽE SE V NĚM MLUVÍ SPROSTĚ.“ „TO JE ALE BLBOST.“

Pak následovala chvíle focení se Santa Clausem, moment, který si měly děti ještě dlouho pamatovat. A když každý z rodičů chtěl se správným načasováním zachytit tenhle vzácný okamžik, vánoční skřítek s rozdováděným obličejem strčil hlavu tam, kde mělo sedět jejich dítě. Když se pak dítě zvedalo k odchodu, požádal jsem skřítku, aby mi podal malý zabalený dáreček, který si mohly děti odnést

domů. Skřítek ale pokaždé popadl krabici, hodil ji směrem ke dveřím, aby si ji při odchodu vyzvedli. „JE TO JEN KRABICE. STEJNĚ JE VE VŠECH TO SAMÝ.“

Ve svém životě jsem měl už hodně prací. Některé byly horší, jiné lepší. Upřímně si ale nemůžu vzpomenout na žádnou, která by mě tolik naučila o životě a lidských jinakostech, jako ty dva roky strávené v tomto domově. Myslím, že bych zůstal i déle, kdyby se synovi ve škole zase nepřitížilo. Naučil jsem se, že nejstatečnější lidé nebývají zrovna ti nejhlasitější a že odvaha se skrývá i v každodenních maličkostech. Naučil jsem se, že lásku člověk nemusí dávat najevo tím, že se prochází po rozžhaveném uhlí nebo že to vyřvává do světa. Můžete ji vyjádřit i tím, že denně pro někoho děláte něco, co sám zrovna nemáte rád. Naučil jsem se, že i když McDonalds zrovna neprodává ta nejzdravější jídla na světě, může se vám hodit při přemlouvání mladého chlapce, aby vylezl z moře a nasedl zpátky do minibusu.

KAPITOLA OSMNÁCTÁ

Nohy jako ze žurnálu

Minulou noc vprchaly všechny strasti uplynulých dnů a týdnů z našeho života. Minulou noc se totiž vrátil ... *Doctor Who*.

Vzhledem k tomu, že to bylo jeho padesáté výročí, vysílali jej jak v televizi, tak v kinech. Já zariskoval a rozhodl se koupit lístky. Na 3D film. Sezení skoro až úplně vzadu. Syn nesnáší 3D. A taky nerad sedí vzadu. Ale tohle byl *Doctor Who*. Tady pravidla neplatí.

Naše vzácné výlety vzbuzují v synovi nadšení. Užívá si čas strávený venku, ale narušení jeho režimu a následná úzkost způsobí to, že se bije hlava nehlava, aby nemusel ven z domu. Podle toho řevu a protestů si sousedé občas musí myslet, že ho místo na procházku do parku nebo na plavání táhnou do sirotčince. Ale jakmile se včera ráno probudil, každou minutu se mě ptal: „A jak dlouho ještě?“ V pět hodin ráno byl už obutý. O půl šesté měl dokonce vyčištěné zuby. Vydali jsme se na cestu a celou dobu mě táhl za sebou. Tentokrát se nepotácel ze strany na stranu, ale vedl mě. Tenhle výlet byl prostě jiný než ty ostatní.

V autě mi dovolil pustit rádio. A topení. Adrenalin a nadšení, jež proudily v jeho žilách, mu umožnily se vyrovnat se životem kolem sebe, což předtím nezvládal. Jednou mi řekl, že nechce v noci jezdit

autem, protože má nohy na tmavé podlaze, ale to dnes neplatilo, protože jsme jeli na *Doktora Who*. Do kina jsme dorazili poměrně brzo. Zaparkoval jsem docela daleko a navrhl jsem, abychom vzali vozík. Hodil po mně pohledem, který jasně znamenal: Jak-mám-asi-zachránit-Gallifreye-na-vozíku? Tak jsme se vydali pěšky. No, já šel. On tam spíš doklopýtal.

Koupili jsme lístky. Zeptal jsem se ho, zda nechce popcorn. Znova po mě hodil tím pohledem. Nebude ani pít, ani popcorn. Jak může někdo pít a jíst a u toho se soustředit na film? No, mně to nevadí. Aspoň ušetřím. Pak jsem si všiml fronty a srdce mi spadlo do kalhot. Do této chvíle šlo všechno jako po másle. Varoval jsem syna, že si asi chvíli počkáme. „Nevadí,“ řekl. Vydržel stát ve frontě celých dvacet minut. V jednu chvíli jsme stáli vedle plakátu *Doktora Who*. Obrátil se na mě a vypadal, jako by každou chvíli měl prasknout napětím. „Nevydržím tu jen tak stát,“ řekl, „chci se ho dotknout. Je to strašně vzrušující!“

Konečně nás pustili dovnitř. Jako vždycky jsem se vydal směrem k výtahům, ale syn mě překvapivě zatáhl zpět a povídá: „Pojď, půjdeme s ostatními.“ „Víš to určitě?“ Zakřenil se na mě a přikývl. Takže se otec a syn minulou noc vydali mezi tím mořem motýlků a šál s Doktorem Who na eskalátory.

Sedli jsme si na místa, syn se posadil směrem do uličky, aby vedle něj nikdo neseděl. 3D brýle, které jindy tak nesnášel, si nasadil už deset minut před začátkem filmu. Jakmile se ozvala úvodní znělka, začal si nahlas prozpěvovat s ní. „Wuhúúúúúúú,“ zakvílel na celý kinosál. „Pšt,“ napomenul jsem ho pobaveně. „Nemůžu si pomoci,“ odpověděl.

Už si nepamatuju, co se odehrávalo po zbytek filmu. Syn se do něj úplně ponořil. Když jsem se na něj koukl, viděl jsem, jak se mu na tváři odráží světla z plátna. Byl nadšením bez sebe.

Film skončil. Syn se vyčerpaně sesul zpátky do sedadla.

„Tak pojď, děcko,“ řekl jsem a pomohl mu do kabátu, „je čas jít domů.

Zavoláme si výtah.“

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Diagnóza autismu nám pomohla i v jiných oblastech než jen v synově škole. Jeho nohy nám pořád ještě dělaly nemalé starosti. Zvládli jsme sehnat fyzioterapeuta, ale s ním jsme se dostali nejdál k procvičování podkolenních šlach. Když teď ale ve svých lékařských záznamech měl uvedený autismus, zdálo se, že nás lidé poslouchají víc než předtím. Možná to byla jen náhoda, ale necelých šest měsíců po uvedení první diagnózy jsme se ocitli na King's College v Londýně na návštěvě neurologa.

„No dobrýý den, já jsem Michael!“ usmál se a choval se spíš jako moderátor dětského pořadu než jako lékař. Okamžitě se mi zalíbil a synovi také. „Tak se tady koukneme na mladého pána. Obvykle své pacienty požádám, aby se mi prošli po chodbě tam a zpět, ale to bys asi nezvládl, co...?“

Syn udělal přesně to, oč ho Michael požádal. Někteří lidé to prostě s dětmi umí – nehledě na to, s jakou diagnózou či nemocí se potýkají. I přes nespočet strategií a návodů, jak komunikovat s autisty, někdy stačí, aby s nimi jednal někdo přirozený, někdo, kdo to má v sobě. Ať už v tom bylo jakékoliv kouzlo, Michael ho měl přehršle.

„No páni! Ty teda válíš! Ukázal bys mi to ještě jednou?“ zeptal se a syn se otočil a znovu prošel chodbou tam a zpět, aby udělal svému novému příteli radost.

„No to teda bylo něco! Teď provedeme tu nudnější část a podíváme se ti na nohy. Máš rád Bena 10? Aha, Power Rangery, co? Myslím, že tvému tátovi by to v těch oblecích celkem seklo, co?“ Za chvíli bylo po všem. Vzhledem k tomu, že syn takových vyšetření už podstoupil několik, věděl, že si teď může jít hrát. Mám pocit, že ve všech ordinacích v naší zemi se v rohu místnosti nachází ona kouzelná skříň s dřevěnými hračkami – je jich tam dost na to, aby si dítě vyhrálo po čas nudného rozhovoru dospělých.

„No,“ řekl Michael, kterého ten rozzářený úsměv ještě neopustil, „jsem si na 99,5 % jistý, že to způsobila dětská mozková obrna. Konkrétně spastická diplegie. Svalové napětí i způsob jeho chůze tomu napovídají. Pokud se nemýlím, je to její lehčí forma. Budeme mu muset udělat CT hlavy, abychom měli stoprocentní jistotu.“

Nepamatuju si, o čem jsem přemýšlel, když jsme jeli domů. Asi jsem na moc věcí nemyslel – mám pocit, že výraz „lehčí forma“ mi dal trošku naděje. Spastická diplegie. Slíbil jsem si, že ať už se mi hlavou bude honit cokoliv, nepodívám se na internet, neboť se tam stejně nic nedozvím. Na nemocničním parkovišti se tvořila fronta. Než jsme se dostali k bráně, už jsem si pročítal druhou stranu Google výsledků. Na YouTube jsem dokonce našel videa dětí se stejnou nemocí. Způsob jejich chůze a držení nohou byly stejné jako synovy.

Namísto toho, aby mě to uklidnilo, mi hlava začala pracovat na plné obrátky. Jak je možné, že nám to celá ta léta unikalo? Najednou mi to všechno připadalo tak očividné. A pak i ten výraz „spastická“. Jsem dítě sedmdesátých let, éry spastické společnosti, a i teď mi ty ignorantské asociace onoho slova vířily v hlavě a sahaly až do dob dávných, na dětská hřiště. Pár týdnů nato nám CT hlavy potvrdilo naše obavy. Byla to dětská mozková obrna.

Dětská mozková obrna je nemoc, která ovlivňuje svaly a pohyb těla. Většinou ji způsobí poranění mozku během porodu nebo po něm. Děti trpící dětskou mozkovou obrnou mají během svého růstu a vývoje potíže s ovládním svalů a pohybem. Neexistuje jen jedna příčina, která by obrnu mohla způsobovat, může jich být více. Mezi ty hlavní patří:

- Infekce v raném stadiu těhotenství
- Nedostatečně okysličený mozek
- Abnormální vývoj mozku
- Genetická predispozice

V současné době u 75–88 % lidí s dětskou mozkovou obrnou spasticita znamená, že svaly jsou napjaté a ztuhlé a umožňují jen velmi omezený pohyb. Vzhledem ke ztuhlosti svalů se objevují bolesti, které mohou vyústit v bolestivé křeče. Mohou tak ovlivnit různé oblasti těla.

www.scope.org.uk

„Ta nemoc jako taková není degenerativní,“ oznámil nám Michael s úsměvem při další návštěvě. „Nicméně jak bude váš syn růst, bude pro svaly těžší a těžší udržet váhu celého těla. Budete s ním docházet na fyzioterapii, abychom posílili jeho nohy, a případně se můžeme domluvit i na nějaký chirurgický zákrok. Mezitím vám doporučím vozík a spojíte se s Ligou vozíčkářů.“ A tehdy jsem poprvé uslyšel slovo „vozík“. Měl jsem kluka, jemuž diagnostikovali nohy do X, a najednou se tu bavíme o invalidním vozíku.

„Pomůže mu to při větších vzdálenostech,“ vysvětloval Michael, „pomůže mu to udržet tempo s jeho kamarády. Vydává ze sebe asi desetinásobek energie, než ze sebe vydávají jeho vrstevníci. Použijte vozík, abyste se vyhnuli únavě. Je to dítě – ať si šetří energii na dětské hřiště a nevydává ji na cestu k němu.“

Vozík. Vždyť ho můžu vzít na ramena. Stejně jako jsme to dělali doposud. A navíc, myslel jsem, že je to *lehčí forma*. Lehčí forma znamená, že si na to vezmu ibalgin, pár dní zůstanu v posteli a bude mi dobře. Lehčí forma znamená, že mi není dobře jen pár dnů. Neznámá ale vozík a potíže s pohybovým aparátem po zbytek života. To pro mě není lehčí forma. V následujících několika týdnech ve mně narůstal pěkný vztek. Vztek z toho, že syn musel tak dlouho čekat na svou diagnózu; vztek z toho, že jsme pro to, jako jeho rodiče, neučinili víc; vztek na sebe, že jsem syna neposlouchal, když plakal, že už nechce jít dál, a že jsem si neuvědomoval, že to není vzpoura, ale bolest, která ho ovládá. Přehrál jsem si scénu v ordinaci, kdy nám doktorka doporučila „zapracovat na jeho chování“. Ta ošklivá realita jeho takzvaných „potíží s chováním“ spočívala hlavně v tom, že nám znemožňovala dopídit se odpovědí, které by nám pomohly jeho chování zmírnit. I kdybychom na jeho diagnózu přišli dřív, nevléčili bychom ho, to vím, nejsem naivní, abych si myslel opak. Ale ulevila by mu a snížila jeho bolesti.

Proč jsem na doktory netlačil víc? Víím, že tohle sebemrskačství teď nikam nevede, ale naši nedůslednost si vyčítám celý synův život. Školy, ze kterých byl vyloučen, odborníci, kteří nám nenaslouchali, slíbená podpora, jíž jsme se nikdy nedočkali – měl jsem být razantnější a víc na ně tlačít. Jako rodiče občas nemůžeme vyhrát – když totiž zatlačíme, kde můžeme, dívají se na nás jako na „potížisty“ a zabouchnou

nám dveře před nosem. Ale když naopak neděláme dost, tak se nám nedostane péče, na niž naše děti mají nárok. Je to zasraná bitva, kterou nelze vyhrát.

Většinou se ani neobjevil zkušený, znalý učitel, lékař nebo fyzioterapeut, kterého bych si pro svého syna představoval. Nejraději bych ho objednal k jasnovidci. Já si hlavně uvědomoval, jak ho jeho nemoc ovlivňuje v každodenním životě; tak jsme vedle něj žili a prožívali s ním každou chvíli. Ale já chtěl vědět, jak ho jeho nemoc ovlivní další týden, měsíc a další rok. Zajímalo mě, jestli se dá vůbec uvažovat o nějaké vysoké škole nebo maturitě? Ožení se vůbec se ženou svých snů? No tak, doktore, nahlédněte do své křišťálové koule a najděte odpovědi na moje otázky.

„Bohužel vám nemohu předpovědět budoucnost,“ odpověděl Michael po dlouhé odmlce o několik týdnů později, „to teď nemůžeme říct. Jak bude růst, bude stále víc a víc odkázaný na vozík. Řekl bych, že do dospělosti se bude bez větších potíží pohybovat uvnitř bytu nebo domu. Ale venku bude určitě potřebovat vozík. Ale jak říkám, to teď velmi těžko odhadnu.“

Neřekli jsme nic, jen jsme kývali a koukali na ten milý úsměvavý obličej, který seděl naproti nám. V rohu si mezitím hrál malý kluk, třískal o sebe dřevěnými hračkami a nevnímal svět kolem sebe.

„Je ještě něco, co byste chtěli vědět?“ zeptal se Michael, aby naše sezení pomalu ukončil.

Otočili jsme se ženou na sebe. „Ne, myslím, že je to vše,“ odpověděli jsme. Jak já tehdy lhal! Uvnitř mě řval vnitřní hlas, ale slova mi nešla přes jazyk.

„No vlastně, je tady jedna věc. Podívejte se do své křišťálové koule, doktore Michaeli. Ještě jednou, než vyhasne. Víím, že zase spěcháte

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

do své ordinace, ale měl bych ještě jednu otázku, možná tu vůbec nejdůležitější ze všech. Když se podíváte do budoucnosti mého chlapce, pane doktore, a uvidíte tam toho dospělého muže, žijícího v onom domě, který jste před chvílí zmínil... Je ten muž šťastný, doktore? Je šťastný?“

KAPITOLA DEVATENÁCTÁ

Horečka sobotní noci

Někdy je potřeba ohlédnout se zpátky, abyste si uvědomili, jak dlouhou cestu jste urazili. Tento týden se onen okamžik připomněl ve formě vánočního stromku. Stromek pro něj byl vždycky velkým pozdvižením. Ani ho za to nemůžu vinit. Věci v jeho světě plynuly hladce a pokojně; věděl, co má dělat a na čem je, jenže pak, jednou do roka, táta přesouvá nábytek, aby se doprostřed obýváku namísto televize vešel umělý, dva metry vysoký stromek posázený světýlky. Je až s podivem, že ho strhával pouze ob den.

Ale dnes už jsme si na to zvykli. Stromek se stal součástí naší domácnosti stejně jako všechno ostatní. Stejný stromek, se stejnými ozdobami, na stejném místě. Kdyby táta věděl, že stromek vydrží dalších deset let, koupil by lepší než ten nejlevnější ze supermarketu, ale je to náš stromek a je hezký tak jako tak.

Syn mi se zdobením stromku nepomáhá. Pro něj je to nuda. Poučil jsem se loni, kdy jsem ho donutil, aby mi pomohl, a on seřadil všechny baňky jedné barvy do jedné řady a na tu stejnou větev. Teď se ke mně přidá až na velké rozsvícení. Stejně jako Spice Girls rozsvěcovaly stromek na londýnské Regent Street, tak syn ho rozsvěcoval u nás doma.

Dokonce máme i vílu, která sedí na špici a pozoruje ten chaos kolem. Před dvěma lety byla ještě pohozena ve spíži a nahrazena figurkou z Power Rangerů. To jsem mu taky nedávno připomněl a po tváři se mu mihl úšklebek typu: Jé, tak si to zopakujem! Ale nakonec to nechal být. Stromek teď stojí v obýváku, který jsme mezitím pokřtili jako Tátův pokoj. Klukův pokoj vedle je teď nejspíš Můj pokoj. Vzhledem k tomu, že v něm tráví tolik času, jsem se zeptal, zda by do Mého pokoje chtěl koupit pár vánočních ozdob. K mému velkému překvapení souhlasil. Tak jsme se vydali do obchodu za babku. Obchod za babku je pro nás spásou, v neposlední řadě i proto, že v něm koupíte vše za babku. Syn zatím stále moc nechápe hodnotu peněz, a i když se v tom už trochu zlepšil, pořád peníze převádí stylem: „Kolik věcí si za to můžu koupit?“ A jediné v obchodě za babku mám pocit, že se svou odpovědí finančně nezruinuji. Deset věcí. Deset ozdob, kterými si vyzdobíš pokoj.

Umíte si asi představit, jak vkusně to teď u něj vypadá. Třpytivý v celé své kráse. Je vyzdobený stejně vkusně jako společenský klub Britských legií. A uprostřed toho všeho trůní na komodě čokoládový adventní kalendář a syn má hned o důvod víc, aby ráno vstal z postele.

Jo, a abych nezapomněl. Mám tady vzkaz pro designéry oněch čokoládových kalendářů. Syn vám vzkazuje, že by tu práci odvedl mnohem lépe než vy. No aby taky ne, když ani neumíte správně seřadit čísla od jedné do čtyřiceti.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Byl to bezpochyby rok plných zajímavých událostí. A jak se tak blížil ke svému konci, měl jsem tušení, že ona velká událost má

teprve přijít, ale tentokrát jen v tom nejlepší slova smyslu. Moje práce v domově a synovo docházení do nové školy, obojí se překrývalo. Vánoce jsou často popisovány jako „kouzelný čas“, ale já si tím nejsem moc jistý. Sice věřím tomu, že o Vánocích je ve vzduchu něco zvláštního, ale spíš je to jen připomínka mých Vánoc strávených s tátou. Čím více stárnu, tím méně mi Vánoce připadají kouzelné; co však kouzelné je, tak stav naší mysli, jež nám dovolí otevřít své srdce tomu kouzlu, které už je po celý rok mezi námi. (Teď asi znám, jako bych to kapánek přehnal s alkoholem, ale nepil jsem, přísahám.)

Obávám se, že s příchodem prosince trošku jihnou, neboť mi ten čas připomíná toho malého kluka na schodech, dychtivě čekajícího, co mu nadělí Ježíšek. A na tyhle Vánoce, po všech těch radostech a strastech, nám Ježíšek nadělil dárek ve tvaru synovy zvláštní diskotéky ve škole. Jak už jsem tu zmínil, doprovody na školní besídky a docházení do školy na jakoukoliv akci, to pro mě bylo vždycky neskutečné martyrium. Člověk si na to prostě musel zvyknout; když přijdu teď, ostatní rodiče se na mě na chodbě usmějí a neotočí se ke mně zády, protože jsem rodič „toho kluka“, tak jako dřív. Ale co ti o něm mohli vědět?

Moje první besídka v synově zvláštní škole byla vánoční hra o narození Ježíše Krista. Na pár školních besídkách jsem byl, ještě když syn navštěvoval normální školu. Říkali tomu „inkluzivní vzdělávání“. Lidé se mě často ptají, jestli toho jsem fanouškem – a to já jsem. Ale je to stejné jako se vším – když se do toho někdo pustí, je to perfektní. Ale zhostit se něčeho takového většinou chce trpělivost, trénink a samozřejmě peníze. Většinou chybí buď jedna položka z toho seznamu, nebo rovnou všechny tři. A když se to stane, jde ve škole o přežití toho nejschopnějšího. Jednou jsem se o tom bavil s ředitelem a on

vše shrnul do jedné věty: „Jsme domovem obětí inkluzivního vzdělávání... Když se všechno pokazí, jsme tu od toho, abychom posbírali střípky nezdaru.“ Neznamená to, že taková inkluze je pro děti zlo, ale pro některé být může. Ale možná by bylo lepší položit si otázku, zda takové školství prospívá všem bez rozdílu...

Na synově předchozí základní škole taková inkluze bohužel chyběla a byla nahrazena něčím, co bych nazval „občas něco splácáme a necháme děcka, ať se toho zúčastní“.

V den synovy první besídky v přípravce dostali učitelé nápad dát všem dětem s „dodatečnými potřebami“ do rukou ceduli s číslem další scény a tím měli jejich inkluzi vyřešenou. (Ty děti ještě neměly ani oficiální potvrzení o tom, že by nějakou zvláštní péči potřebovaly, to přišlo až později, když jste do ředitelny naklusali s diagnózou v ruce.) A to by bylo. Ostatní děti byly krásně nastrojené a nadšené mávaly rodičům, kteří je natáčeli na své iPady s vědomím, že se na to stejně už nikdy nepodívají. Syn a jemu podobní hráli čísla, která se procházela po jevišti. Syn byl scéna 3 a na konci druhé scény přišel jeho velký okamžik. Jakmile se zbytek jeho třídy seřadil, aby se připravil na písničku, otevřely se dveře vedle pódia a můj syn s obrovským číslem 3, které držel před tričkem, vklopýtal dovnitř a za doprovodu asistentky s ním prošel po pódiu. Byl vláčen od jedné strany pódia k druhé tak, aby se na pódiu víc už neukázal. Inkluze jak vyšitá. Moje nejoblíbenější postava oné hry ovšem byla cedule s číslem 4, i když se čtyřka vlastně vůbec neukázala. Publikum, které už mělo za sebou tři cedule, vědělo, co má očekávat. Jakmile se písnička v předchozí scéně blížila ke konci, všichni upřeli svůj zrak na dveře vedle pódia a očekávali příchod čísla 4. Ale příchod se nekonal. Namísto toho se rozlétly dveře a my si všimli loktu oné

asistentky, která přemlouvá čtyřku, aby šla dovnitř. Vše, co jsme zaslechli, bylo odkopnutí stolu na druhou stranu místnosti a následné zaječení: „JÁ TO DO P****E DĚLAT NEBUDU!“

Zatímco ostatní rodiče zareagovali pobouřeně, šeptali, kroutili hlavami, blahopřáli si k rozhodnutí čtverku nepozvat na narozeninovou oslavu svého dítěte a jejich nesouhlasný projev se nesl školní chodbou, já si uvědomil, že toho kluka vlastně obdivuju víc a víc. Zaujala mě jeho touha být sám sebou a stát si za svým názorem. I teď, po tolika letech od onoho představení, je vlastně jediný z dětí, kterého si pamatuju – malého kluka, co otiskl svou individualitu do tohoto světa. Dobrá práce, hochu.

Ale to už je mnoho let zpátky. Vraťme se do současnosti, do synovy nynější školy a k jejich divadelní hře, která se od té poslední nemohla lišit více. Na zvláštních školách i na jejich školních představeních něco je – stejně jako na tom klukovi ze scény 4 – netají se svou upřímností. To je něco, co jsem se za ty roky naučil obdivovat a milovat. Odjakživa rád pomáhám lidem. A schopnost udělat něco sám od sebe, prostě jen z toho důvodu, že to udělat chci, je jako závan svěžího větru.

Léta jsem si myslel, že zvláštní školu definuje světle modrý minibus s logem Sunshine Variety a škrábancem na boku, protože asistentka neodhadla šířku parkovacího místa u místního koupaliště. Ale minibus ji nevystihoval. Definovala ji upřímnost.

Moje chorobná touha každého potěšit se se mnou táhne celý život. Až teď, ve svých čtyřiceti, si uvědomuji, jak moc mě to omezovalo. Před lety, když jsem se začal živit jako komik, získal jsem první recenzi. Byla docela ostrá, v neposlední řadě věta: „Je to komik, který se bojí mít vlastní názor.“ Nepopisovala můj výstup, nýbrž můj život. Jakmile jsme toho dne vešli do školy, nesl se ve vzduchu ještě puch ze školních

obědů. Pro všechny záměry a účely začala hra o narození Ježíše Krista stejně jako každá jiná. Možná jen výprava nebyla úplně standardní, ale dostali jsme se ke konci, který všichni tak dobře známe. Po deseti minutách úvodního čekání učitelka hudební výchovy (teď v roli režisérky a scenáristky) ztlumila světla (zhasla světla ve třídě a nechala rozsvíceno na chodbě), ukázala orchestru, že má začít hrát úvodní znělku (zmáčkla na kazetáku play), a hra mohla začít.

Nastala krátká pomlka. Hra začíná vstupem dvou hlavních postav na jeviště. Panna Marie a Josef, hvězdy onoho představení. Odmítají se chytit za ruce – Panna Marie si to štráduje před Josefem. Představí si ty dva jako milující se pár chce v tomhle případě notnou dávku fantazie. Chovají se k sobě spíše jako manželé po pětadvaceti letech. Občas na sebe pohlédnou a je zcela očividné, že si to zrovna neužívají. Posadí se na kraj jeviště. Nastane další pauza. Na ty si během představení zvyknete. V té hře jich je víc, než jich Harold Pinter stihl za svou kariéru. Pauza předtím, než se herec rozhodne, zda vlastně bude hrát, či ne. Líbí se mi to – každá pauza tomu celému dodává na dramatickosti, což je jen další náznak toho, že tady lidé žijí svůj život z minuty na minutu, právě tady a teď.

A tak, po docela dlouhé odmlce, během které se Josef a Marie k sobě obrátili zády, přišli tři králové. Vlastně přišli jen dva. Velká část mě si přála, aby se dveře na chodbu rozlétly a ten třetí král s máminým šátkem omotaným kolem hlavy by zařval: „JÁ TO DO P****E DĚLAT NEBUDU!“ Ten však bohužel zvolil mírnější formu protestu. Namísto toho se ti dva králové přidali k Josefovi a Marii. Jeden z nich si všiml záplavy chytrých telefonů a iPadů v hledišti natáčejících onu velkou událost a začal se usmívat a zuřivě mávat svému oddanému publiku.

A to by bylo k hlavním rolím asi tak vše. Každý další žák ve škole hrál ovci a všech těch šedesát sedm ovcí sedělo na kraji jeviště. Pas-týře z neznámého důvodu do hry neobsadili. Jen šedesát sedm dětí, které před příchodem na jeviště zabraly půl chodby a byly převlečene za ovce. (Až na jednoho. V tom stádu měl jeden kluk na obličejích nakresleného Spider Mana – ten však ve hře nehrál žádnou roli.) A jelikož ve finále každá čtvrtá nebo pátá ovce byla strategicky převlečená shrbená asistentka, která se do chumlu přidala ve snaze popohnat co nejvíce ovcí kolem sebe, celkově čítalo toto stádo více než osmdesát hlav.

A mezi nimi sedí můj syn. Ne na kraji, ale uprostřed toho všeho. Je oblečen stejně jako všichni ostatní, ale poznal jsem ho hned. Ovcí masku má nasazenou na čele, nepřidá se do žádné písničky a ve většině scén se tváří, jako by se ho to vůbec netýkalo; jen mává do hlediště tomu hloupému chlápku ve třetí řadě, jemuž je tak strašně podobný, a ten mu ukazuje zdvižený palec a přitom pláče jak želva.

Nedokážu vám ani popsat, co pro mě znamenalo, že jsem ten den mohl sedět v hledišti. Vlastně to ani nebylo nějak dlouhé představení: Děti zazpívaly tři písničky a jedna z ovcí měla sólo. Ve stejném týdnu dostal syn svou vůbec první pozvánku na oslavu narozenin a teď tu seděl mezi ostatními dětmi. Můj syn hrál ovci. Zapadl mezi ostatní. Neseděl na kraji jako nějaký dodatek, ale pěkně uprostřed celého dění.

Moje euforie trvala ještě další dva dny.

Nastal čtvrtek a byl pochmurný den, který výborně odrážel synovo rozpoložení, když vystupoval z autobusu. Ještě než jsme dorazili domů, vytušil jsem, že něco není v pořádku. Když s vámi dítě nemluví o tom, co bylo ve škole, snažíte se najít jiné signály, které by vám napověděly, jak se ten den mělo. Jeden ukazatel jsem znal – když si

syn v buse vedle někoho sedl, znamenalo to, že měl dobrý den; vše proběhlo v pohodě, a dokonce snesl společnost. Pokud ale seděl sám, znamenalo to, že měl špatný den a všechno kolem mu už přerůstá přes hlavu. Čím blíže si sedl k řidiči, tím horší zážitky měl. Ten den seděl hned v první řadě. Vystoupil z busu a vtrhl do bytu.

„Zítřejší nejdu do školy.“ „Ale proč ne, synku, vždyť zítřejší máte diskotéku a už od začátku ses na ni těšil!“ „Nejdu tam, nejdu tam, nejdu tam, NIKAM NEPŮJDU!!!!“ Ten večer byl nevrlý, nemohl se zklidnit a útočil na svět kolem sebe. Tyhle momenty jsem nesnášel ze všeho nejvíce – viděl jsem, že má z něčeho strach, cítil jsem z něj, že zažívá něco hrozného, ale on své pocity neuměl vyjádřit. „No ták, pověz mi, co se děje. Zkus mi to říct.“

Trvalo mi asi do tří do rána, než jsem z něj dostal odpověď, do té doby se ten strach v synovi hromadil a hromadil. Nakonec, když všechno kolem utichlo, světla kolem zhasla, a když ležel v tátově posteli, mi konečně řekl, co ho trápí.

„Nechci jít zítřejší do školy, protože tam přijde ten kluk bez uší.“

Chvíli mi trvalo, než jsem tu větu zpracoval. Nakonec vyšlo najevo, že další den se má přijít podívat kluk, který do školy nastoupí až v lednu a *fyzicky* se liší od ostatních dětí. Takže se učitelé rozhodli, že na to děti připraví. No, každopádně se jim jejich plán trošku zvrtnul. Syn se rozhodl, že nebude chodit do školy s někým, kdo nemá uši, protože přece každý člověk musí mít uši.

Další den se mi povedlo přimět syna, aby nastoupil do autobusu s vidinou diskotéky, která se měla konat po vyučování, a slíbil jsem mu, že se na něj přijdu podívat. Pak jsem měl rozpravu sám se sebou, uvažoval jsem, jestli mám zavolat do školy, abych je varoval, že syn dnes není ve své kůži.

To býval se školou vždycky trošku problém. Ten celý boj o vzdělávání se postupem času změnil ve válku. Z minulosti jsem se poučil, že když zavolám do školy, že dnes syn není ve své kůži, namísto toho, aby si s ním poradili sami, zákonitě to vyústí v to, že jeho den opravdu nebude stát za nic. Když nezavolám, poradí si sami. Ohlédnou-li se zpět, je mi poněkud ouzko, ale syn se, co se týče jeho emocí a chování, choval jako chameleon – když jsme od něj čekali jen to nejhorší, tak nám to taky předvedl. Ale pokud jsme očekávali, že bude nadšený...

No a kromě toho jsem do školy ani zavolat nemohl, protože jsem neznal jméno chlapce, co k nim měl nastoupit, a nechtěl jsem začínat telefonát se slovy: „Můj syn se trochu bojí toho nového kluka bez uší.“ Nechal jsem to tedy být, seděl jsem doma s telefonem v ruce a čekal, kdy zazvoní. A pro jednou nezazvonil.

Po skončení výuky jsem se vydal do školy, abych se šel podívat za synem. Děsil jsem se toho, co mě tam čeká. Nemůžu ani spočítat, z kolika výletů, událostí a aktivit syna za ta léta vyloučili. Dokud jsem nedošel do chodby, kde se měla konat diskotéka, nevěděl jsem, co můžu očekávat. Čekal jsem před třídou a vše se zatím zdálo být v pořádku – zatím byl uvnitř s ostatními. Velmi často se při vyzvedávání stávalo, že byl mezitím v jiné místnosti, aby se „uklidnil“ nebo si „odpočinul“, nebo jakkoliv se jim to zrovna ten den hodilo. Ale dnes byl stále ještě ve třídě s ostatními. Před třídou se mnou stála paní, kterou jsem tam ještě neviděl. Snažila se mi vyhnout pohledem, neboť to vše pro ni bylo nové. Myslel jsem si, že to asi bude máma toho kluka bez uší. Rád bych vám pověděl, že jsem se postavil k ní, abych se představil a trochu ji uklidnil. Ale neučinil jsem tak.

Najednou se rozletěly dveře a ze třídy vyběhl můj syn, usmívající se na celé kolo.

„Tati, tati!“ křičel nadšeně, „ten kluk, co nemá uši, je strašně milej. A nakonec jedno má, ale je jen malé a na špatném místě.“ Nejistě jsem se usmál na maminku, co tam stála se mnou, ale ta ani nezvedla oči od svého mobilu, a tak jsme se se synem vydali do školní haly. Začala horečka sobotní noci.

Moc jsem nevěděl, co vlastně čekat. Synovi teď bylo osm a ještě nikdy na školní diskotéku pozvaný nebyl. Jediná moje vzpomínka na tyhle školní akce je stará třicet let. Kluci tehdy stáli na jedné straně místnosti, holky na druhé a ani nepřeborné množství rychlých špuntů mě nezachránilo od pocitu trapnosti – a to i přesto, že jsem na sobě měl nejnovější kalhoty z Marks & Spencer a úzkou kravatu s motivem piána.

Na diskotéku neměli předepsaný žádný dress code. Nová doba, tatko, dneska si přijď, v čem chceš. Jediný neoficiální dress code bylo bílé polo tričko s obrovským hnědým flekem od oběda. (Proč vlastně děti musí nosit bílá polo trička? Jak je mám asi vyprat? Každý den se syn vracel ze školy a měl ho tak špinavé, že jsem měl pocit, jako by je učitelky všechny postavily ke zdi, daly jídlo na lžičku a střefovaly se dětem do pusy. Někde jsem četl, že Justin Bieber své trenky po jednom nošení vyhazuje. No, možná si myslí, že si žije jako rock'n rollová hvězda, ale já měl polo trička ze supermarketu, která měla kratší životnost než Justinovy trenky.)

Když jsem ten den vešel do školní budovy, netušil jsem, co bych měl vlastně očekávat. Jako dospělý vím, že kdyby mě někdo pozval na odpolední diskotéku, tak bych už v devět ráno bouchal na dveře nejbližší hospody a nalíval se jägermeisterem, abych tu mizérii přežil. Ale taková diskotéka ve zvláštní škole, to bylo jiné kafe. Ať už ten den bylo ve vzduchu cokoliv, přál bych si mít u sebe lahvičku, abych do ní mohl nasáknout onu atmosféru a pustit ji do světa. Kdyby lidé

po celém světě mohli zažít a vstřebat tu atmosféru, která ve škole to odpoledne panovala, byl by svět lepší. Je docela těžké ji popsat, ale vynasnažím se.

DJ byl student oktávy s ADHD, takže každá písnička trvala přibližně dvacet sekund. Byly tam i asistentky, které trsaly na „I will survive“, jako by byly v nějakém klubu, a myslely si, že je nikdo nesleduje. Jeden kluk visel hlavou dolů z ribstolu. Další se zase jen tak točil na špičkách dokola a dokola, jako by to bylo to jediné, co v ten daný okamžik chtěl dělat. V kantýně, kterou učitelé s pomocí rodičů velmi lahodně zásobili, stála holčička, co s nadšením počítala sypání na muffinech. Jiný kluk prošel kolem, vzal do ruky párek, přičichl k němu, olízl ho a položil ho zpátky. To svobodné gesto mě dodnes neopustilo. Čichnout, olíznout a položit zpátky a vzít si další, však koho to zajímá? VŽDYŤ JE TO JEDNO. A na druhé straně stolu stál kluk, který si na hlavu házel chipsy s příchutí barbecue omáčky. A uprostřed celého toho masakru a chaosu seděla na zemi ve středu tanečního parketu slepá holčička. Byla neuvěřitelně ponořená do rytmu hudby a vsedě si trsala.

Každou chvíli mi do toho záběru vnikl syn. Bylo to jako sledovat dítě, do něhož se konečně dostalo trošku života. Tancoval po celé místnosti, jako by na tom závisel jeho život a neměl se dožít zítřka.

Mám pocit, že to bylo poprvé, co jsem ho viděl, jak je sám sebou. Pryč ode mě a od mámy. Nespočetněkrát jsem si říkal, jestli je zvláštní škola pro něj to pravé, a pochyboval jsem o všem, i o nás. Ale ten den jsem si uvědomil, že je mu vlastně dobře. Stejně jako ostatní děti byl spokojený a zahloubaný do vlastního světa. A tancoval výborně, to vám povím. To, co ho drželo zpátky, nebyla mozková obrna, ale svoboda vlastního projevu a bytí. Byl to kouzelný pohled.

Neumím vám ani popsat, jaký měl ten den vliv na naše životy. No, vlastně jen na ten můj. Je zvláštní si představit, že něco tak jednoduchého, jako je hlasitá hudba uprostřed chodby, pár lampiček a zmražené jídlo, ve mně zanechá takový dojem a trvalé vzpomínky. A přece se stalo.

Za ty dvě hodiny školní diskotéky těch tzv. zranitelnějších jedinců naší společnosti jsem se naučil více, než jsem si za ta léta vryl do paměti z kterékoliv knihy, přednášky a dalších. Přidal by se k davu ten kluk s tou piano kravatou? Ani náhodou. Stál by tam a zaobíral by se tím, co by si o něm pomysleli ostatní. Ale můj syn a ostatní, ti žili okamžikem. Prostě si tu chvíli užívali s intenzitou, nadšením, svobodou a upřímností, kterou bychom jim my ostatní mohli jen závidět. Tehdy jsem si uvědomil, že radost nepochází z velkých věcí. Už na začátku knihy jsem zmiňoval, že pochází z maličkostí a z *prostého bytí*. A to jako společnost často pomíjíme.

A myslím, že kdybych si toho deštivého prosincového odpoledne mohl něco přát, přál bych si sebrat odvahu, přidat se na taneční parket k ostatním a protancovat s nimi stěvíce.

KAPITOLA DVACÁTÁ

Stojí přímo za tebou

V poslední době je syn čím dál tím unavenější, ve škole pospává a zhoršil se mu také způsob chůze. Takže po krátkém rozhovoru s učitelkou nastal den D. Zítra se syn poprvé vydá do školy na kolečkovém křesle. A i když jsme věděli, že ten den přijde, nečekal jsem jej dříve než za několik let. Skutečnost toho všeho na mě dolehla. Je to jen další připomínka toho, že je každodenní realita nelítostná a dopadne na nás, když to čekáme nejméně. A s ní přichází i strach, co se bude dít dál.

Pamatuju si, jak jsme se synem poprvé navštívili centrum pro tělesně postižené. Vůbec jsem tam nechtěl být. Vyvolávalo ve mně pocit nepopsatelného smutku. Ano, syn měl podivnou chůzi, ale zvládal to. A ano, při dlouhých vzdálenostech se rychle unavil. Ale to jsem si ho hodil na záda nebo na ramena. Nepotřebovali jsme kolečkové křeslo. To potřebují jiní, ne my.

Bohužel našim dětem někdy vnucujeme vlastní strach a obavy. Syn byl z onoho centra úplně NADŠENÝ. Pro něj to byl nejlepší cyklo shop na světě. Mohl si vybrat mezi Grifterem a BMXkem. Hliníkové rámy, nepropíchnutelná kola, zkušební jízda a technik, který mu ukáže, jak s ním dělat otočky. Nikdy neuměl jezdit na kole – kromě trojkolky, takže takové

křeslo pro něj byla úplná paráda. A který kluk by do školy nechtěl jet na kole?

Takže se nemůže dočkat zítřka, až křeslo ukáže ostatním kamarádům. Už mi i řekl podmínky, které bude klást ostatním – mohou ho tlačit, ale nejdříve se musí zeptat. Mezitím už stačil trénovat své otočky (kdyby vás to zajímalo, tak jedno kolo vytlačil dopředu a druhé zatáhl dozadu) a byl připraven na svých patnáct minut slávy. Nepochybuji o tom, že v křesle stráví celý den, bude si užívat pozornost a mávat svým obdivovatelům.

Minulý týden, když byl syn už vyčerpaný, mi ředitel řekl, že kluk s dětskou mozkovou obrnou nemůže pokulhávat, když nechce být chycený. Ani na okamžik nepředpokládám, že to měl syn v úmyslu...

Utíkej, co ti síly stačí, můj milovaný synku, utíkej, co ti síly stačí.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

V dalších dnech, které následovaly po školní diskotéce, jsem se doma snažil vytvořit stejnou atmosféru. Nenápadně jsem na stereu pouštěl hit onoho večera „Tubhumping“ ve snaze přimět syna, aby mi znova předvedl své taneční kreace, ale marně. V předsíni jsem dokonce párkrát rozsvítil a zase zhasl a doufal, že mi předvede svůj Moonwalk. Nic. Stejně jako s tolika jinými zážitky zmizel i tenhle moment v nenávratnu a stala se z něj pouhá vzpomínka.

Věděl jsem, že musím změnit svůj pohled na věc. Musel jsem se pokusit najít radost, jakou jsem měl ten den. Na kuchyňském stole se mi postupně hromadily synovy lékařské zprávy. Nebylo to schválně, ale nastřádaly se tam zprávy od školního psychologa, zprávy od poradců a logopedů, prohlášení o nutnosti zřízení speciálního vzdělávání...

a tak bych mohl pokračovat do nekonečna. Vypadalo to, že se v každé zprávě odkazují jeden na druhého, a tak jsem namluvil sám sobě, že to není mou leností, že jsem je nikdy nedoručil tam, kam jsem měl, ale že je užitečné mít všechny zprávy hezky pohromadě.

Od oné diskotéky uběhlo již několik dnů a týdnů a já se dal do čtení synových lékařských zpráv. Ani nevím, co jsem v nich vlastně hledal – připadal jsem si spíš jako Colombo, který pátrá po onom miniaturním důkazu, aby tak mohl uzavřít případ. Anebo jsem se možná pídil po něčem pozitivním a snažil se v nich najít toho nadšeného kluka, který se vrátil domů z diskotéky a rozzářil můj byt jako zrcadlová koule.

Ale toho jsem tam nenašel.

„Potíže s hrubou motorikou,“ „nedostatek empatie,“ „potíže s jemnou motorikou,“ „špatné držení těla,“ „omezený oční kontakt,“ „abnormální způsob chůze,“ „potíže s chováním,“ „smyslové obtíže,“ „špatná koordinace,“ „vtáčení špiček při chůzi,“ „špatné vyjadřování,“ „nízké sebevědomí“... blablbla. Místy jsem měl pocit, jako bych četl souhrn nějakých přečinů od místní policie. Na každé stránce byl výčet věcí, které můj syn *neumí*. A ty ležely na hromádce na kuchyňském stole uprostřed toho všeho, uprostřed našeho života. Připustil jsem, aby nás ty zprávy ovlivňovaly. Chápu, že jsou pro nás důležité. Pomohly mi porozumět synovi a získat tak přístup k péči a odborné pomoci, kterých by se nám jinak nedostalo. Ale dominovaly našemu životu už příliš dlouho. Nezachycovaly syna takového, jakým opravdu byl. Nepředstavovaly ho jako nadšeného, silného a užívajícího si života – to tady mezi jeho odbornými posudky od všech těch lékařů a jejich elektronickými podpisy s tituly před a za jménem nenajdete.

Koupil jsem registrační skříň a pomalu začal s tříděním dokumentace. (Ne, dělám si srandu, jen jsem vyprázdnil šušlík v kuchyni od všech plastů a nádob na jídlo s víky, která na ně nikdy neseděla, a naskládal tam všechny synovy lékařské zprávy, ale název „registrační skříň“ mi přijde výstižnější.) Nechtěl jsem schovat jeho diagnózy a potíže; chtěl jsem je přijmout a posunout se dál.

Jednoho dne jsem vytáhl staré fotoalbum a na počítači procházel složky se starými fotkami z mobilu, u nichž jsem dávno zapomněl, že jsem je pořídil. Ukázalo se, že ten kluk z diskotéky se vůbec nezměnil, jen jsem si neuvědomil, jak se na něj dívat.

Ten jeho dětský úsměv, když byl ještě mimino. Ty jeho dólíčky. Jak seděl na pískovišti v ponožkách. Jeho usmívající se obličej umazaný modrou žvýkačkovou zmrzlinou. Jak mává z nákladáku, hlavu zakloněnou a úsměv od ucha k uchu. Jak sedí na loďce a vlasy mu vlají ve větru. Doma v obýváku, když si hraje se stavebnicí. Jak se snaží sfouknout svíčky na narozeninovém dortu a jak mu to nejde a místo toho jej při sfouknutí poprská. Jak je po koupání zamotaný do osušky s rozmočenou kůží na nohou a na ruce. Jak krmí lamy, kterých se ostatní bojí. Jak honí slepici a chytne ji. Vzpomínky na ty nejkrásnější dny.

Vím, že to teď může znít příliš růžově. Neříkám, že život je teď růžovější jen proto, že jsem našel nějaké staré fotografie. Ale uvědomil jsem si, že mám mnohem větší kontrolu nad tím, jak věci dopadnou, než jsem si do té doby myslel. Jako rodiče svým dětem vytváříme určité klima a oni v něm pak žijí. Je to tak. A pokud já nejsem schopný v tom všem najít kouska radosti, jak jsem to mohl očekávat od syna?

O pár týdnů později jsme si vyjeli na dovolenou. Vydat se na dovolču ke Středomořímu moři nebo na safari do Keni není nic pro nás.

Zvažovali jsme, že se podíváme do Barcelony, projdeme se po městě a dáme si drink, ale nakonec jsme se rozhodli pro pobyt v karavanu v Hastingsu na jižním pobřeží Anglie. V březnu.

Parádně jsme si ji užili. Měli jsme k dispozici bazén, hráli jsme si na arkádách, zašli si večer do klubovny na lacinou zábavu a dvě balení chipsů za babku. U zábavy jsme vydrželi, než jsme je snědli, a pak jsme se sebrali a hledali si jiný program. A pak si syn jednoho večera našel svou oblíbenou zábavu. Bingo.

Bingo se mu líbilo. Když píšu tuhle větu, cítím, jak se na mě můj táta seshora usmívá. Pokaždé když jsme si se synem vyjeli karavanem do autokempu, cítil jsem, že mám k tátovi blízko, a nevím proč. Nejsou to místa, která bychom spolu někdy navštívili. Možná mi ho připomíná ten starý krb a nábytek v obýváku karavanu. Nebo to možná bylo tím, že se změnily naše role – že já jsem byl ten, kdo pil pivo, a syn colu. Anebo tím, že on žil rodinou a v tomto prostředí rodina znamenala všechno na světě.

Na bingu jsme vyhráli. Sice ne hlavní výhru – získali jsme čtyři rohy (nějak se tomu říká, ale tehdy jsme v té hře byli nováčky). Vyhráli jsme plyšového medvěda. Syn dokonce vstal ze židle a vyzvedl si výhru. Vyzvolávac binga mu podal velký červený mikrofon. Na chvíli jsem si myslel, že ho syn sní.

„Kde bydlíš?“ zeptal se. „Na zeměkouli,“ odpověděl syn, aniž by se na něj podíval. Pak mu rychle medvěda vyrval z ruky a utíkal zpátky do bezpečí ke svým chipsům.

Další den v klubu zprostředkovali večer, kde jste se mohli potkat se svými oblíbenými animovanými hrdiny, a syn se tak měl naživo setkat s Tomem a Jerrym. Až tady jsem si uvědomil, jak je pro něj těžké vnímat okolní realitu a jak snadno věcem uvěří. Už jsem zažil lidi,

kterí byli bez sebe, když potkali své idoly, třeba skupinu One Direction nebo Eda Sheerana. Ale pro mého syna bylo ono večerní setkání něčím víc. On nepotkal jen nějaké dva lidi převlečené do kostýmů Toma a Jerryho. Nedokázal ani promluvit a úplně zrudl. Podali mu ruce, aby jimi potřásl, ale on jim padl do náruče a pevně je k sobě přitiskl. Pro něj byli opravdoví.

Vozík jsme tu dovolenou měli vždy po ruce a tak to bylo naprosto v pořádku. Uvědomil jsem si, jak moc bez něj syn bojoval a jak mu pomáhal se uklidnit, když už všeho kolem něj začalo být příliš. Vozík jsem už zvládal tlačit jednou rukou, takže jsem šel vedle něj a mohli jsme si normálně povídat.

Bylo vtipné sledovat, jak lidé na syna na vozíku najednou reagují. Po celý život jsme byli označováni jako potíživisti a každý na toho „zlobivého chlapce“ vrhal opovržlivé pohledy. Ale když ten stejný kluk seděl na vozíku, koukali na něj soucitně a obdivně zároveň.

Poslední den naší dovolené jsme si se synem zamluvili bláznivý golf, což byla v Hastingsu jedna z hlavních atrakcí. Zaparkoval jsem docela daleko a dojeli jsme tam na vozíku. Nedaleko hřiště stála žena v klobouku, která vybírala peníze, a když si všimla vozíku, změnil se jí výraz obličeje; malinko se pousmála, oči jí zjihly a soucitně koukala na syna.

Z takových pohledů mívám velmi často smíšené pocity. Zajímalo by mě totiž, jak by se tvářila, kdybychom sem přišli o rok dříve bez vozíku a syn by tu únavou vřískal a kopal kolem sebe, neboť by nevydržel stát ve frontě. Věnovala by mu stejně soucitný pohled? Anebo by byl zase terčem odsuzujících pohledů a nesouhlasného mlaskání? Ať už by to bylo jakkoliv, pravdou zůstává, že nám vozík naše výlety usnadňoval.

Ten den si od nás ta milá slečna odmítla vzít peníze (ach, občas to všechno přece jen mívá nějaká pozitiva) a my se vydali k první jamce. Syn, který se nikdy předtím nenamáhal, pokud to nebylo nezbytně nutné, stále trpělivě vyčkával na vozíku a mezi nohama držel golfovou hůl.

Když jsme se dostali k první jamce, stála tam pětičlenná rodina a otec se právě chystal odpálit míček z týčka. Zvedl oči a spatřil vozík. Sundal míček z týčka a pooděšel. „Prosím, běžte před nás,“ řekl a celou svou rodinu posunul na bok. „Ne, to je v pořádku, my rádi počkáme.“ „Ne, ne, ne, ne, ne,“ opakoval pán. V tu chvíli už jsem si myslel, že si před nás každou chvíli lehne a obětuje se. „Prosím,“ pokračoval, „běžte před nás.“

Zaváhal jsem. I z důvodu, kterého jsem se, stejně jako vy, milí čtenáři, obával. V tu chvíli se už i slečna v klobouku vyklonila, aby se podívala, co se bude dít. Na promenádě se mezitím vytvořil malý dav, který se chtěl podívat, jak to kluk na vozíku celé zvládne. Neměli jsme moc na výběr – usmáli jsme se a vydali se se synem na odpaliště. V momentě, kdy jsme dorazili, syn zabrzdil vozík a *vyskočil* z něj. Dokonce si protáhl nohy, protože už nějakou chvíli seděl. A pak, zatímco ignoroval pohledy ostatních kolem sebe, se postavil k míčku. A odpálil ho.

„Jooo!“ zvolal, „Hole-in-one!“ když se míček hned na první ránu dokutálel do jamky. A kdyby to už bylo všechno, tak by to bylo ještě OK. Ale pak se syn rozběhl těch dvacet metrů k jamce. Vytáhl vlajku, zohnul se, sebral míček, vrátil vlajku do jamky a utíkal zpátky. Sedl si zpátky do vozíku a odbrzdil ho. Když to samé udělal kluk v seriálu *Malá Velká Británie*, měl v sobě alespoň tolik slušnosti, aby to provedl za zády svého pečovatele. To jediné, co mi teď zbývalo, bylo usmát se

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

na onu rodinu a zvědavý dav, který se teď tvářil dost zaraženě, a dotlačil syna k druhé jamce.

„Mockrát vám děkujeme!“ zakřičel jsem přes rameno, jakmile jsme se nestydatě vydali dál, a zamával jsem jim. „D Ě Ě Ě Ě K U J Í Í Í Í!“

KAPITOLA DVACÁTÁ PRVNÍ

Škola je v létě zavřená

Podnikli jsme celodenní výlet. V dešti. Vydali jsme se do centra Londýna a do studií *Doctora Who*, vzhledem k tomu, že je synovi trochu povědomý. Procházeli jsme kolem britského parlamentu. Snažil jsem se mu vysvětlit, že je sídlem britské vlády. Nikoliv. Sídlo bylo tam, kde ve čtvrté epizodě první série přistála vesmírná loď *Slitheenů*. No jasně, že mě to nenapadlo dřív!

Snažil jsem se mu trochu rozšířit obzor, vážně jsem se snažil. „No, dobře, tak víš, proč se těm hodinám říká Big Ben?“ zeptal jsem se.

„To je jasný, ne? Jsou velký a jmenují se Ben. Blbá otázka.“

No nic, kašlu na to. Budem dělat to, co dělá na návštěvě jednoho z nej-slavnějších velkoměst každý. Půjdeme na arkády. Syn arkády přímo zbožňuje, hlavně automat s posouvacím udělátkem. Hodíte do něj pětikačku a snažíte se vyhrát... pětikačku. To mu dává smysl.

Každý, kdo vejde dovnitř, si hned začne hrát. Ale my ne. Hned po vstupu syn obejde celou místnost. Projde kolem všech pěti až šesti automatů s posuvným udělátkem, aby vybral ten správný. Krouží, studuje. Jsem si jist, že je za tím věda, kterou já neznám a se kterou se mi nechce svěřit. Je důležité, aby toto cvičení proběhlo v naprosté tichosti. Nakonec se u jednoho automatu usadí. Dále je nutné prostudovat každou zdířku

pro vhození mince – těch může být až třicet. Studium pokračuje na tomto konkrétním automatu. Umístění mincí musí být přesně prozkoumáno. Vždy se zastaví, jako by vybral zdiřku, aby se nakonec zase poposunul dál. Musí najít tu správnou hromádku mincí, na kterou ta jeho dopadne a způsobí, že se hromádka sesune a spadne dolů do otvoru. Tento proces probíhá přibližně třicet minut za doprovodu nadšení a napětí v jeho tváři. Má šanci vyhrát o něco větší hrst mincí, co by se přidala k minci, kterou má již v ruce.

Nakonec si zdiřku konečně vybere. Ticho je prolomeno. S gestem stejně významným jako bílý kouř nad Vatikánem položí syn ruku na sklo a zamumlá slova, na která jsem čekal: „Vyplatí se to.“ A vždy bez výjimky se tak stane. Strávili jsme v arkádách dvě hodiny a třicet minut, na stejném automatu a stejné zdiřce. A to se syn dle školního psychologa dokáže soustředit maximálně devadesát sekund... Za tu dobu promění 5 korun na 95.

Takže se jdi, milý Dustine Hoffmane, se svou ruletou a počítáním karet klidně vycpat. Na mašině s posuvným udělátkem se totiž točí ty velké prachy.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Nemůžu předstírat, že by po synově světlém momentu na diskotéce náš život najednou dostal nádech svěžího vánku. Nedostal. Stále jsme čelili stejným problémům, jediný rozdíl spočíval v tom, že se nám najednou už nezdály nepřekonatelné.

Škola pro nás představovala i nadále velký problém a tak to bude i do budoucna. Opakoval se nám stejný známý vzorec – na začátku

bylo všechno dobré, občas se pak vyskytly incidenty, následovaly obavy a vyústilo to v dlouhou, pomalou a bolestivou spirálu k onomu nevyhnutelnému.

I přesto, že syn navštěvoval zvláštní školu, telefonáty domů zase byly frekventovanější. Musel jsem zanechat práce pečovatele v Domově, která pro mě tolik znamenala. I když jsem vyzvedával syna ze školy v normální čas, neustále se nacházel mimo svou třídu. Buď byl na školním dvoře a odmítal přijít dovnitř, nebo seděl s jedním ze zaměstnanců školy v kabinetu. Prostředí mu prostě nevyhovovalo.

„My jsme běžná zvláštní škola. Myslíme si, že by se vašemu synovi dařilo lépe v autistické škole.“ Někdy ten systém umí být zatraceně krutý.

A tak jsem kluka měl zase doma. Po dalších několika měsících domácího vyučování (co by asi školní inspektoři říkali mému životopisu?) a nekonečných e-mailech od místních úřadů jsme nakonec dostali oznámení, že se našla vhodná škola nedaleko našeho domova. (Sice to tady popisují, jako že to bylo všechno strašně snadné, ale nebylo. Nalezení té správné školy nám zabralo osm měsíců, plných nekonečné byrokracie, čekání na odpovědi skrze e-maily, které ale nikdy nepřišly, hodnocení mé výuky, čtení různých dalších posudků a podobně. Nebudu se tady o tom rozepisovat, protože mě i zpětně neskutečně frustruje vědomí, že den po dni ignorovali naše e-maily a propásli deadlajny na zajištění školy pro syna a my jsme ztratili čas, který nám už nikdo nikdy nevrátí.)

Ta nová škola měla údajně mít speciální vybavení pro autisty. Já a synova máma jsme už byli nervózní, neboť to už byla naše čtvrtá škola – a to syn ještě ani nevychovil nižší stupeň základky. Teď už nám to musí vyjít!

Syn tam docházel týden na zkoušku, abychom věděli, jak si zvykne. Onen zkušební týden nakonec prodloužili o další, aby se ujistili, že budou schopni naplnit synovy potřeby. Rád bych řekl, že na konci zkušební doby se ozvalo jasné „ano“, ale spíš to bylo něco jako „tak asi ano“. Nebyli jsme ale v pozici, abychom si vybírali, takže jsme byli rádi, že jsme rádi. A roční náklady na žáka vyčíslené v takové zvláštní škole? 1 235 000 korun. Abych vám přiblížil, jak drahé zvláštní školy v Británii jsou, tak v roce 2016, kdy jsem tuto knihu psal, stála Harrow school (prestižní anglická nezávislá škola) ročně pouhých 1 073 000 korun včetně ubytování, stravy a školních uniforem.

Ona dvoutýdenní zkušební doba proběhla v poklidu. V pondělí, ve svůj první školní den, syn naznal, že je čas na útok. Moment překvapení. Bylo na čase jim ukázat, co má ve svém repertoáru. Tenhle nepřítel podcenil jeho schopnosti. Byl čas použít útočnou strategii. Podle všeho to bylo asi pestré představení. Ukázal jim vše, co umí. Kopání, mlácení pěstí, nadávání, kousání, plivání – dal jim zkrátka co proto.

Než jsem si ho o půl čtvrté vyzvedl, byla bitva u konce. Zavolali si mě do ředitelny, kde jsem si vyslechl hlášení. Pak jsem se vydal na bojiště, abych posbíral raněné. Když jsem otvíral dveře jeho třídy, netušil jsem, co uvidím. Syn seděl vyčerpaně na židli. Školní uniforma, která ještě ráno vypadala nažehleně, na něm teď visela jako hadr na starém válečném veteránovi. Dal tomu vše a vyčerpal své síly.

A vedle něj stál jeho nepřítel. Pan učitel.

„Dnes jsme učinili několik špatných rozhodnutí, tatínku,“ řekl učitel a usmíval se. „Ale promluvili jsme si o tom a zítra začneme s čistým štítem. Pamatuju si na svůj první den tady. Taky jsem se obával toho, co přijde.“ A i přes všechny mé obavy a výhrady mi jeho úsměv

napověděl, že jsme – alespoň prozatím – na správném místě. A namísto nepřítele si syn možná udělal přítele. Někoho, kdo mu rozuměl. A to by mohlo být OK.

Když jsme vyklopýtali z místnosti, s rozbitou krabičkou na svačinu s motivem Doctora Who v jedné ruce a spleným úkolníčkem v druhé, syn se na mě otočil a řekl: „Moc se mi v nové škole líbí, tati.“

Tak nám drž palce, synku. Drž nám palce.

Jeho první školní týden se chýlil ke konci. Se synem to šlo nahoru a dolů – pár dobrých dní střídaly dny horší a zase naopak. Dočkal jsem se jen jednoho telefonátu – ve středu. Pak přišel pátek. Telefon mi zazvonil asi v jednu po poledni. Volal pan učitel.

„Většinou vám volám, když se něco děje, tak jsem si říkal, že vám zavolám, když se mu něco podaří. Dnes měl výborný den. Nikoho neuhodil, nekousl, celý den strávil ve třídě. Jsem na něj vážně moc hrdý.“

Když jsem syna ten den vyzvedával ze školy, říkal jsem si, jestli ten telefonát přece jen nebyl předčasný. Vzhledem k našim předchozím zkušenostem... Když jsem zaparkoval u školy, syn zrovna vycházel z budovy. Na svetru měl odznak. „Zlatá medaile“. Ta romantičtější část mě si dokonce všimla, že je vyšší. Nasedl si do auta a já si otevřel jeho úkolníček. Tento týden dostal pochvalu za svá „dobrá rozhodnutí a kontrolu svých činů“. Zeptal jsem se ho, zda má radost. Něco tam začal blekotat a hledal slova, která nikdy předtím v takových situacích nenalezl. Po dlouhé chvíli ze sebe vyhrkl: „Měl jsem pocit, že vevnitř pláču.“ Oba jsme zůstali v tichosti sedět a nebyl jsem si jistý, kdo z nás je z toho prohlášení překvapenější.

Všechno to bylo sice hrozně předčasné, ale pan učitel ten den naučil něco i tatínka. Naučil ho víc věřit ve svého syna. A když jsem ten

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

večer uložil syna do postele, udělal jsem to, co jsem viděl dělat ostatní rodiče: Nalepil jsem jeho medaili na dveře od ledničky.

A i táta ten večer plakal. Ale uvnitř, samozřejmě.

KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ

Rád bych vám pověděl příběh

Minulý týden měli ve škole sportovní den. Nesnáším sportovní dny. Vlastně mi v té větě jedno slovo přebývá. Nesnáším sport. I když „nesnáším“ je možná silné slovo... Jen v tom nevidím smysl. Sportovní dny se vždycky konají v době, kdy se hraje Wimbledon, a to je další událost, která mě minula obloukem. Snažil jsem se tenisu přijít na chuť, ale pro mě je to o tom, že hráč na jedné straně hřiště práskne do balonu, jenž doletí do namalovaných čar, a na druhé straně jej zase odehraje druhý hráč do stejných čar. A pak si sednou a napijí se. Nechápu to.

Myslím, že je to jen o tom, zda jste soutěživí, nebo ne. Já nejsem. Nemohl bych být třeba fanoušek fotbalového týmu, protože kdyby můj tým vyhrál, bylo by mi líto soupeře, protože si pamatuju, jak bývalo mně, když jsme prohráli. Nejraději bych, kdyby každý zápas skončil remízou a všichni by byli spokojeni.

Pamatuju si na klišé, které nám tělocvikáři opakovali – že není důležité vyhrát, ale zúčastnit se. Ale když jsme bývali ve škole, tak to tak nikdy nemysleli. Jen těžko skrývali zklamání, které měli vepsáno do tváře, když jste onoho studeného, deštivého zimního dne opět nedokázali ubránit branku. Nikdy to nebylo jen o zúčastnění se.

No, zpátky k synovu sportovnímu dni.

Syn se zúčastnil několika závodů. Dokonce i běhu. Ten stejný kluk, o kterém jsem vám říkal, že je na vozíku, se zúčastnil běhu na 50 i na 100 metrů. Nezapomínejte, že je konzistentně nekonzistentní... V obou závodech doběhl druhý. Ano, skončil sice druhý ze tří a ten třetí kluk onen celý koncept závodu nepochopil, ale to není podstatné.

Pak přišel na řadu skok do dálky. Nebo přesněji řečeno procházka po pískovišti. Ono to nebylo o skoku, ale to vůbec nevadilo. Každé dítě bylo od rodičů i učitelů oslavováno, jako by právě vyhrálo olympiádu.

Po něm přišel hod oštěpem neboli hod pěnovým šípem do pole. Syn v něm vynikal. Nabídli mu tři pokusy, ale on se rozhodl, že jeden stačí. Nebylo zapotřebí přehánět.

Nakonec poslední disciplína. Skok vysoký aneb hození sebou o matraci. Stejně jako u všech ostatních soutěžících byl synův styl jen o trochu horší než ten obvyklý. Ale nešlo zpochybnit jeho odhodlání, když sebou hodil o matraci jako kaskadér v holywoodském trháku. Byl to skvělý den, zkažený pouze jednou věcí – závodem rodičů. Stěží vám řeknu, kdo zvítězil, neboť jsem se po celou dobu skrýval za altánkem. Však víte, co se říká – hlavní je se zúčastnit.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Řekl bych, že se synovou diagnózou jsem se po několika letech konečně smířil. Avšak i teď mě to občas potrápí. Objeví se to neočekávaně, když ho sleduji, jak bojuje s určitými aspekty každodenního života. Ale po většinu času cítím smíření. Hlavně proto, že jsem si uvědomil, že od něj nemohu očekávat, že se s tím vyrovná a povede

šťastný dospělý život, když se s tím nedokážou vyrovnat lidé okolo něj. Zkoušeli jsme mluvit o tom, co to znamená být autistou, zkrátka mít mozek naprogramován jinak než všichni ostatní, avšak to pochopení tam stále není. Chodíme do zvláštní školy, protože máme problém s nohama. Tak to prostě je. Zbytek přijde, až na to bude vhodná chvíle.

S postupem času jsem začal rozeznávat důležitost toho, když dělám věci také pro sebe. Jako ošetřovatelé často odsouváme vlastní zájmy stranou a zdánlivě se obětujeme pro vyšší dobro. Když se však ohlédnou zpět, stal jsem se osamělým, dokonce izolovaným. Celý můj život se točil kolem čekání ve škole, až zazvoní, nebo kolem mé směny hlídače na hřišti. Pomalu jsem si uvědomoval, že to nejlepší, co pro nás dva mohu udělat, je vymyslet něco pro sebe.

Před mnoha lety, než jsem onemocněl, jsem zaskakoval v jedné stand-up komedii. Zabýval jsem se tím několik měsíců a – jak se ukázalo – byl jsem v tom docela dobrý. Absolvoval jsem několik vystoupení a objevil jsem se ve finále celostátní soutěže, která hledala nejlepšího komika ve Velké Británii. Ten večer jsem úplně vyhořel. A pak jsem onemocněl. Autismus a vše ostatní se mi dostalo do cesty. A na komedie jsem úplně zapomněl.

Avšak tento typ vystupování, to bylo něco, co se mi dostalo pod kůži. Nejsem si jistý, co to bylo, jestli všudypřítomné riziko, anebo vzrušení – když jde vystoupení dobře, není nic lepšího, ale jakmile se věci nedaří, je to katastrofa. Řekl bych, že v tom spočívá to napětí. Časem budu jistější, ale představa smrti na jevišti nebude nikdy příliš daleko.

V průběhu několika měsíců jsem se k roli stand-up komika vrátil. Malá vystoupení v Londýně – deset minut tam, patnáct jinde, v době, kdy byl můj syn u matky. Užíval jsem si to.

Slýchal jsem, jak se komici baví o tom, jak najít svůj hlas na jevišti – to, co z nich dělá nejlepší komiky, je prý napojení se na jedinečný pohled na svět. Nejsem si zcela jist, jestli jsem se někdy napojil na ten svůj, ale vím, že jsem se na jevišti cítil pohodlněji než před léty. Je možné, že jsem byl starší nebo moudřejší, nebo jsem možná jen méně přemýšlel o tom, co si o mně ostatní myslí, a to mě osvobodilo. Anebo se mi jen líbilo být občas mimo domov. Podle mě se má nejlepší vystoupení vždy zakládala na pravdě. Velmi často se na jevišti zveličuje nebo zlehčuje a předváděná postava pak nikdy není tou samou jako mimo jeviště, a to bez ohledu na přesvědčivost komika. A komikův úhel pohledu? Ten je vždy zakořeněn v tom, jak on sám vidí svět.

Ve svém vystoupení jsem mluvil o synovi. Většinou to bylo o našem společném životě – o radostech a strastech všedních dnů. Jeho postižení jsem vynechal a z toho důvodu jsem vždy cítil, že jsem k synovi neupřímný. Jako bych upravoval naše životy, aby byly pro lidi stravitelnější. Pak ale přišlo osudové vystoupení v centru Londýna, to, ve kterém jsem se zmínil o jeho autismu, jak jsem již napsal na začátku knihy. Rád bych se k tomu momentu vrátil, protože jsem v té době netušil, jak velký dopad bude mít tato noc na naše životy.

Samotné vystoupení si moc nepamatuju. Vzpomínám si, že konferenciér odvedl skvělou práci a komik přede mnou nadchnul dav a já si v zákulisí myslel, jak milé publikum to musí být. Plánoval jsem to udělat jako vždy, jen tentokrát zmínit synův autismus.

Co si pamatuju nejlépe, je absolutní absence smíchu na dvou stovkách tváří, které na mě zíraly. Dříve jsem řekl, že místnost ztichla, to však není pravda. Z odlehle části místnosti jsem slyšel barmana, jak nalévá dietní pepsi do skla, a zvuk vysoušeče rukou z toalety. Oba

tyto zvuky vyplňovaly místnost, ve které se měl rozléhat smích. A ta bezradnost. Z mého dvacetiminutového vystoupení uplynuly teprve čtyři minuty. Měl bych tomu čelit, nebo se ohnout, uznat porážku a postavit se tváří v tvář zlobě pořadatele? Vydržel jsem to sedm bolestivých minut. Povedlo se mi získat zpět jeden z předních stolů, ale zbytek místnosti buď trapně mlčel, anebo si mezi sebou šeptal. Dodnes si nejsem jistý, co je pro komika horší – pozorné, avšak tiché publikum, anebo šum konverzace publika, které mě zcela ignoruje?

Zamířil jsem do zákulisí a snažil se vyhnout očnímu kontaktu s ostatními komiky. Právě včas, abych zaslechl, jak konferenciér opět pobavil místnost.

Po trapném potřesení rukou s pořadatelem jsem se měl k odchodu. Hlas v mé hlavě mi stále dokola opakoval, že je vše v pořádku a že ty lidi už nikdy neuvidím. A pak jsem zjistil, že jediná cesta ven vede zpět přes místnost, ve které jsem před chvílí málem zemřel. Spolkl jsem tedy svou pýchu a vyrazil. Místností jsem prošel celkem nepozorovaně, ušetřen podivných pohledů, a před sebou jsem viděl svobodu ve formě východu. Když jsem k němu dorazil, vracel se z toalety muž a otevřel mi dveře.

„To, o čem jste tam mluvil, je to pravda?“ zeptal se mě, když jsem procházel dveřmi. Souhlasně, téměř omluvně, jsem přikývl. „No, do prdele,“ odpověděl, zasmál se pod vousy a zakroutil hlavou.

Zbytek už znáte. Vyrazil jsem domů a snažil se přesvědčit sám sebe, že na tom nezáleží, že jejich reakce na syna nemám brát osobně. Sebral jsem se a pokračoval dál. Vše bylo v pořádku. O týden později jsem zrušil všechna vystoupení, která jsem měl v diáři. Zůstalo pouze jedno, co již zrušit nešlo. Ten večer jsem uváděl; bylo to milé publikum se skupinkou komiků a já měl pocit, že je to perfektní protijed

na moji havárii před týdnem. Seděl jsem a povídal si s ostatními vystupujícími v zeleném pokoji a vyprávěl jim o tom, co se stalo v předchozím týdnu.

„Měl bys s povídkami o sobě a synovi vystoupit v Edinburgu,“ poradil mi jeden z nich. „Vem to na Fringe festival, tam není takový tlak a máš padesát minut, takže budeš mít víc času přiblížit svůj příběh, a ten by měl slyšet každý. Jdi do toho!“

Hlavní komik toho večera řekl: „Hele, běž do toho! Můžeš to nazvat ‚Můj syn není Rain Man.‘“ A to mi vnutlo nápad.

Další den jsem zaregistroval doménu. Poprosil jsem starou kamarádku, jestli by tu show režírovala, a ona souhlasila. Byl duben a já měl v plánu jet do Edinburgu v srpnu následujícího roku. Kamarádka ale zamluvila místo v londýnském divadle na říjnovou předpremiéru, tedy za 6 měsíců. Vše, co jsem tedy musel udělat, bylo to vystoupení sepsat.

V tu stejnou dobu jsem měl již zaregistrovanou doménu se jménem, která tam jen tak nečinně seděla. Řekl jsem si, že začnu psát blog, aby o nás lidé věděli jak to dobré, tak to špatné. Ale hlavně jsem chtěl sdílet některé úžasné a zábavné aspekty našich životů. Nebyl jsem zcela sobecký. Moje důvody byly stejně tak o nás dvou jako o vyšším dobru. Jestli mě roky terapie něco naučily (bez ohledu na to, jak moc tomu chtěl cynik uvnitř mne vzdorovat), pak to, že soustředit se na to pozitivní je dobrá věc. Platí to stejně pro nás dva jako pro ostatní.

Po dvou měsících blogování jsem měl hrstku sledovatelů; tři z nich byli moji bratři. A potom se pomalu začaly věci zlepšovat. Zjistil jsem, že si psaní užívám, což bylo poprvé od té doby, co jsem opustil školu. Po čtyřech měsících jsem byl nadšený, že počet mých návštěvníků dosáhl dvojciferného čísla.

Říjen se blížil rychleji, než bych doufal, stejně jako termín první předpremiéry. V tu chvíli to mělo k hotovému stavu daleko. Zjistil jsem, že psát komedii o tomto tématu bylo složitější, než jsem si myslel. Obzvláště když jsem se měl na náš život podívat zvenčí. Řekl bych, že to byl můj hlavní problém. Nikdy jsem nechtěl, aby to bylo „o autismu“ nebo o „postižení“. Chtěl jsem, aby to bylo „o nás“, a ten zbytek byl toho pouze součástí. K smrti mě děsilo, že by se na mě mohli lidi dívat jako na někoho, kdo si z toho utahuje. Nás příběh byl víceméně o smíření se s realitou.

První předpremiéry se rychle střídaly. Nebyly zcela úspěšné; moji přátelé si mysleli, že potřebuji více vtípků. A navzdory mé snaze se některé části vystoupení zdály kruté, což bylo přesně to, čemu jsem se chtěl vyhnout. Některé části zase byly kýčovitě hlavně proto, že jsem se v nich snažil zdůraznit, jak moc syna miluju, a že všechno, co se stalo, se přihodilo z dobrého důvodu. Hned po Vánocích jsem obdržel zprávu od novinářky, která psala pro BBC v sekci, jež se zabývala postiženými. Už nějakou dobu četla můj blog a snažila se přijít na jednu z mých předpremiér.

„Mohli byste nám napsat příspěvek do blogu? Hledáme něco o rodičích a postižených dětech někdy v polovině roku.“ Byl jsem polichocen a samozřejmě jsem souhlasil. Napsal jsem o mně a o mém synovi, jak jsme šli hrát kuželky. V pátek, kdy měl článek vyjít, jsem od oné novinářky obdržel zprávu.

„Dobrý den, Johne, váš článek byl vybrán do hlavních zpráv BBC a nejsem si jistá, kdy bude publikován.“ Z té zprávy jsem si nebyl jistý, jestli je to dobře, nebo ne, takže jsem musel prostě čekat.

Následující den mě probudilo zběsilé vyzvánění telefonu. Vlastně vůbec nevím, proč se stal článek tak populárním. Možná to bylo proto,

že se někdo rozhodl použít poutavý nadpis „Čtrnáct dnů strachu“ (což nebylo moje rozhodnutí), ale už byl na světě, online. Stal se ten den druhým nejčtenějším článkem na BBC se skoro milionem reakcí. Můj blog navštívilo 340 000 lidí v jednom dni.

Pak začaly chodit e-maily – rodiče, kteří si přečetli blog a poznali v něm své dítě, lidé bez vazby na autismus, kteří mě pouze chtěli poznat, autisti, kteří se se mnou chtěli podělit o své příběhy. Spousta e-mailů, kde mi lidé psali, jak úžasného syna mám a jak moc bych na něj měl být pyšný.

Abych vás příliš nenudil, nebudu už mluvit ani o své show, ani o svém blogu. Musím ale uznat, že nemůžu podcenit, jak obrovský dopad měly na mne všechny pozitivní reakce ohledně mého syna. Když jste celý život obklopeni lidmi, kteří na vašem dítěti hledají jen to negativní a nikdy nenahlédnou do jeho nitra, tak ta náhlá změna ocenění jeho talentu, humoru, srdce a duše... Řekněme, že je to něco, co bylo, je a bude výjimečné. Na festivalu v Edinburgu šlo vše jako po másle. Od té doby jsem vystupoval po celé zemi, v komediálních klubech a na jiných událostech – třeba na konferenci Národní autistické asociace nebo na sjezdu ředitelů základních škol. Výňatek z mé show byl nahrán pro Rádio 4 a byl vybrán samotnou BBC jako jeden z jejich „Magických momentů 2015“. Syn, který se tak dlouho snažil najít svůj hlas, byl konečně slyšet.

Myslím si, že tato kniha je vyvrcholením toho všeho. Nedávno jsem ve škole vyplňoval nějaký formulář, kde jsem musel vyplnit své zaměstnání. Chvilí jsem se nad tím zamyslel. Co teď vlastně jsem? Komik? Spisovatel? Místo toho jsem zvolil hrůznou možnost „pečovatel“. Ale ve skutečnosti tím také nejsem. Jsem prostě táta – a na světě není lepšího povolání.

KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ

Zítřek

Náš víkend v karavanu byl pro nás skvělým odpočinkem. Někdy je potřeba odjet pryč, abyste poznali změny, které se bez povšimnutí stanou v průběhu dní. Asi tak jako návštěva u mé mámy, kterou jsem neviděl čtyři měsíce a která bez mrknutí oka poukáže na mých deset kilo navíc, o nichž jsem si myslel, že je tak dobře skrývám.

A tak jsme se rozhodli znovu navštívit autokemp, kde jsme již dlouho nebyli. Už jsem zapomněl na předchozí bitvy o odchod z bazénu, hádky na hřišti a řev rezonující okolo bowlingové dráhy. Po většinu času nebyly přítomny.

Ačkoliv bylo příjemné sledovat změny v synově chování, nejsem si jistý, jestli jejich původ je dobrý. Byl to vždy kontakt s jinými dětmi, co vytvářelo problémy – večer na tanečním parketu, v bazénu s míčky – tam se právě rodily. Bylo to vždy, když můj syn, tak moc toužící po kamarádech a interakci, neměl vůbec ponětí, jak si kamarády získat. Zatímco ostatní rodiče si povídali a popíjeli, já si nikdy netroufl z něj spustit oči. Vždy když jsem zaslechl křik vycházející od míčků, po němž následoval pohled na rozrušené dítě, které utíkalo pryč a drželo si nějakou část těla, věděl jsem, že bude následovat nalezení

mého syna, zmateného, vyděšeného a mystifikovaného; což znamená, že opět je zase všechno špatně.

Tentokrát však nebyly žádné společenské interakce, jichž bych se měl obávat. A nejsem si jistý, že je to dobře. Pravda, náš čas tím byl mnohem méně stresující. Ale byla to snaha vyhnout se kontaktu s jinými dětmi jeho věku, nebo se už naučil, že nemá význam vycházet s ostatními, protože je to pro něj příliš těžké a matoucí?

Každopádně jsme si to všechno užili a hezky si zavzpomínali. Na večeři jsme si sedli na stejná místa jako tenkrát. Můj syn mi řekl, které automaty byly v herně nové a které byly přesunuty, a dokonce ukázal i na karavan, v němž jsme pobývali před třemi lety, ačkoliv nebyl na svém původním místě a bylo tam tři sta dalších karavanů.

I přesto, že měl prázdniny, měl i své povinnosti. Líbila se mu ta zodpovědnost, pocit, že je teď pánem domu. Jeho nejoblíbenější frází se stalo „Teď už jsem velký kluk“ a říkal ji vždy, když při odchodu zhasínal nebo zamykal karavan. (Pravdou je, že by možná bylo lepší, kdyby jej před zamčením i zavřel, vzhledem k tomu, že jsme v karavanu celý den nebyli. Ale to nechme být.)

A nikdy se mi nezdál starší, než když jsme šli tehdy v pátek na večeři. Zvládl dokonce sedět sám, když jsem si šel na bar objednat a on si držel v ruce svůj balíček karet. Dvě jídla pro dospělé. Dětské menu nepřicházelo v úvahu, a to hlavně díky mým vzpomínkám na to, jak jsme s otcem seděli v restauraci a on se snažil přesvědčit servírku, že ten patnáctiletý a dva třináctiletí chlapci nemají víc než šest let. Možná kdyby se můj starší bratr toho rána oholil, tak by nám to prošlo.

Po večeři a po jeho oblíbené karetní hře (jen pro informaci – já vyhrál) byl můj syn připraven vrátit se do karavanu. Tentokrát nechtěl žádné bingo ani si hrát s ostatními dětmi. A jak jsme se chystali odejít, přišel

zničehonic vrchol celé dovolené. „Teď když už jsem velký kluk,“ začal, když jsem vracel karty do krabičky, „můžu mít i svůj vlastní balíček mentolek?“

Ach, synku, jen psaní těchto slov mě nutí usmívat se víc než cokoliv jiného.

Vždycky s sebou nosím balíček mentolek. Vlastně ani nevím proč, je to prostě něco, co vždycky dělával můj táta, obzvláště v pozdějších letech, kdy se jednou provždy snažil skoncovat s kouřením. Jiné rodiny si přenechávají starožitnosti a cennosti skrze generace. My si přenecháváme mentolky. A jak jsme kráčeli do obchodu, abychom vybrali sladkosti dle jeho volby, vnímal jsem to celé jako oslavu dospělosti, jako jeho vlastní bar micva.

Kdybyste tam tu noc byli, měli byste možnost být svědky této monumentální události. V pátek 28. března v 19.23 v parku na jihovýchodě Anglie vyšel mladý muž ze samoobsluhy a v tichosti si vsunul balíček mentolek do své kapsy.

Otočil se vstříc zapadajícímu slunci a zamířil domů s klíčem od karavanu ve svých rukou a celým světem u svých nohou.

Z BLOGU MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Je předvečer jeho třináctých narozenin a zde náš příběh končí. Za pár hodin se z chlapce stane teenager. I když vím, že je to klišé, je neuvěřitelné, jak čas letí. Lidé to vždy říkají o svých dětech. V jednu chvíli se narodí a pak najednou vyletí z hnízda a jejich dětství je pryč mrknutím oka. Mám-li být upřímný, tak u nás to tak dlouhé roky nebylo. Příliš dlouho jako by se čas ani nepohnul a byly dny, o kterých jsme si mysleli, že nikdy neskončí. Je férové říct, že jsme za minulé roky ušli dlouhou cestu.

Už teď je vyšší než jeho máma. Kupuji pro nás stejnou velikost ponožek a před pár dní si půjčil moje tričko. I přesto stále až příliš často sledujeme Power Rangers; to je něco, na čem budeme muset zapracovat – až přijde vhodná chvíle. Velmi dlouho jsem si jej nedokázal představit jako dospělého. Ale teď už to dokážu. A místo toho, aby mě to děsilo, tak je to něco, co mě naplňuje nadšením. Vidím záblesky toho, jaký by mohl být v dospělosti. Na jeho vzteku budeme muset ještě zapracovat, o tom není pochyb. I na jeho úzkostech – přál bych si, aby v určitou chvíli odprejskly. Avšak ta srdečnost, něžnost, smysl pro humor...

Synku, jednou z Tebe bude skvělý mladý muž.

I dnes si vzpomenu na svého otce. Možná mu i víc rozumím díky tomu, že jsem sám již pár let rodičem. Myslím si, že můj pohled na něj je teď upřímnější, než kdy býval. Navždy ho budu mít na piedestalu, neboť byl mým tátou a láska k němu nutí mé srdce zpívat a zalije mou tvář slzami, kdykoliv si vzpomenu na jeho velkou, skvělou tvář. Nebyl dokonalý. A já si pomalu uvědomuji, že nebýt dokonalý je také v pořádku. Ve svém synovi ho vidím čím dál tím víc. Třeba to, jak syn pohodí hlavou a zasměje se. Ta legrační věc, kterou dělá se rty, když se soustředí. Můj otec tak nikdy není příliš daleko.

A teď je na čase to celé předat synovi, protože už to není můj příběh, který bych mohl vyprávět. Je jeho. Když jsem poprvé přišel s nápadem napsat tuto knihu, nevěděl jsem, kam nás to celé zavede. To jediné, čím jsem si jistý, je konec; ten se nikdy nezmění. Takto jsem popsal poslední kapitolu:

ZÍTŘEK

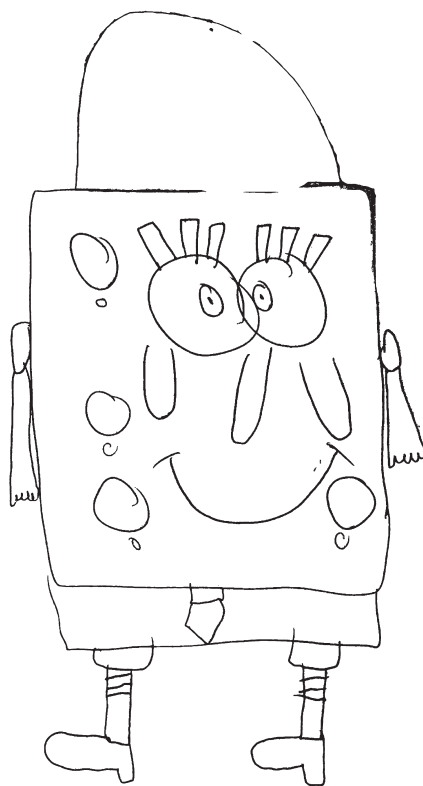
„Můj syn. Poslední slova napíše on. Nevím, co v té kapitole bude. Může to být jen věta, odstavec, nebo také celá stránka. Ale klidně to může být jen kresba. Ale bude patřit jemu.“

Ted' už je to na Tobě, synku. Buď i nadále tak skvělý.

Táta

KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ

Moje stránka

„CHCI NAKRESLIT POWER RANGERA“

Konec
(začátku)

POZNÁMKA AUTORA

Moje slovní formulace mohou být sporné. Platí to obzvlášť tehdy, když popisujete věci, které ovlivňují lidi různými způsoby. Psal se rok 2016, když tato kniha vznikala, avšak vy si ji můžete přečíst třeba i za dvacet let. Jsem si jist, že terminologie, kterou tu používám, vás může zarazit... Možná tu najdete fráze patřící již dlouho historii. Vždyť i za těch několik málo let, co se o autismus zajímám, se toho hodně změnilo – například můj syn je „někdo s autismem“, nebo je spíše „autista“? Já volil to druhé, protože jsem měl pocit, že je to pro něj příjemnější. A takový přístup jsem měl k celé knize. Snažil jsem se používat slova, s nimiž se i on nejlépe ztotožňuje, avšak jsem si vědom, že to tak nemusí být přijatelné pro všechny.

PODĚKOVÁNÍ

Nic z toho by nebylo možné bez podpory velkého množství lidí, lidí, jimž dlužím srdečné díky.

Skvělému komikovi Mary Bourkemu, který mi v zeleném pokoji tak nonšalantně řekl: „Měl bys to nazvat ‚Můj syn není Rain Man.‘“ A zbytek už znáte.

Anně Crillyové, kamarádce, která to celé začala tím, že zajistila divadlo, souhlasila s režírováním a nakonec se i postarala o to, že jsem se té noci ukázal.

Vicki Salterové, mé literární agentce, a Barbaře Levyové, která mě kontaktovala poté, co mě viděla vystupovat v pánském klubu na jižním pobřeží Anglie. Tehdy se zeptala, zda bych svůj blog nechtěl proměnit v knihu. Do toho okamžiku jsem na to nikdy nepomyslel. Jejich ochota, podpora a moudrost byly neocenitelné.

Mému věčně trpělivému vydavateli, Hughu Barkerovi z Michael O'Mara Books, který se mi okamžitě zalíbil, protože při našem prvním setkání mě vzal na kafe, jež zaplatil ze své první firemní karty, kterou potřeboval vyzkoušet.

Fioně Slaterové, mojí editorce. Spolu s Hughem na sebe často brala roli terapeuta. Její vedení, pochopení a skutečný zájem o to, co je nejlepší pro mého syna, je skutečným důvodem, proč tato kniha vůbec existuje.

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Mé drahé rodině a přátelům, kteří přijímali nekonečné množství panických telefonátů po dobu mnoha měsíců, ne-li let. Hlavně Nena, Dave, Greg, Kuljit, Saskia, Anna, Bethany, Annette a Tracey. Můj svět by bez vás byl mnohem nudnější a slibuji, že už se o té zpropadené knize nezmíním.

Na závěr musím ještě poděkovat Connorovi, Joeovi, Teddovi, Georgovi, Molly, Olly, Ashe a Jacobovi. Ani nevím, jak vyjádřit, kolik radosti jste přinesli do našeho života. Děkuji, že jste byli nejlepšími bratřenci, sestřenicemi i kamarády, které by si syn mohl přát.

O CONNORU SPARROWHAWKOVÍ A „JUSTICE FOR LB“

Tato kniha je věnována památce Connora Sparrowhawka. Connor byl vitální mladý muž, který miloval autobusy, Londýn a přepravní společnost Eddieho Stobarta a rád říkal, co si myslí. Bydlel v Oxfordu v Anglii a byl v šesté třídě místní zvláštní školy. Byl mu diagnostikován autismus, porucha učení a epilepsie.

Connorova máma Sára vytvořila blog, v němž byl její syn láskyplně označen jako „LB“ (smějící se chlapec, pozn. překladatele). Díky tomuto blogu a jejímu krásnému psaní se stalo, že nejen já, ale i spousta dalších jsme cítili, jako bychom chlapce „LB“ určitým způsobem znali. Jeho nálada se změnila, když začal dospívat. A 19. března 2013 byl hospitalizován v nemocnici na STATT hospitalizační jednotce vedené nadací Southern Health NHS.

4. července 2013 se LB právě na této jednotce utopil ve vaně. Byla to smrt, které se dalo snadno předejít. Od Connorovy smrti se jeho rodina a malý tým neuvěřitelně oddaných stoupenců snaží, pod praporem „Spravedlnosti pro LB“, zajistit nejen úplné vyšetření jeho smrti, ale také zlepšit možnosti pro všechny lidi s poruchou učení.

V říjnu 2015 vynesla porota rozsudek ve vyšetřování Connorovy smrti a potvrdila podezření z těžkého zanedbání a selhání péče, které vedlo k jeho smrti. V červnu 2016 nadace NHS přijala plnou zodpovědnost za smrt Connora Sparrowhawka.

MŮJ SYN NENÍ RAIN MAN

Kampaň „Spravedlnost pro LB“ pokračuje ve snaze dále zajistit, že to, co se stalo Connorovi, se nepřihodí někomu dalšímu. Dále se snaží o plné začlenění lidí s poruchou učení mezi řádné občany Velké Británie. Tato snaha je vedena lidmi s poruchou učení a jejich rodinami.

justiceforlb.org

www.facebook.com/justiceforLB

www.twitter.com/justiceforLB

O NEZISKOVÉ ORGANIZACI EXPRESS CIC

V roce 2013 jsem se s potěšením stal patronem Express CIC. Jedná se o malou neziskovou oranizaci s centrálou v jihovýchodním Londýně. Jejím cílem je vytvořit kavárnu jako místo setkání, kde se mladí autisté a jejich rodiny a pečovatelé mohou cítit vítání a v bezpečí v jejich místní komunitě. Bylo by to takové místo pro všechny.

Cílem organizace je možnost nabídnout zaměstnání jak pro lidi s autismem, tak pro jejich ošetřovatele, a stát se tak prosperujícím středem v srdci jejich komunity. Je to místo, kde se bere ohled na jejich citové potřeby, v kombinaci s tichými zónami a místem na hraní. Jsou teprve na začátku, a ačkoliv jsem čím dál víc frustrovaný a zmatený, jak moc stojí byrokracie v cestě skvělým komunitním projektům, jsem nadšený, že jsem jejich součástí, a nepochybuji, že díky našemu nadšení a odhodlání bude organizace Express CIC prosperovat a růst tak, jak by měla.

Tři roky od svého založení se konečně napevno stali záchrannou linkou pro spoustu rodin. Vedou umělecko-terapeutické skupiny, skupinu pro podporu rodičů a nově založené skupiny pro otce a sourozence. Pět procent z autorových výdělků z této knihy půjde na Express CIC.

expresscic.org.uk

www.facebook.com/expresscic

www.twitter.com/expresscic

O AUTOROVÍ

John Williams měl příliš mnoho zaměstnání; od práce v továrně na zpracování kuřat až po grafického designéra pracujícího pro firmu v Londýně. Komikem byl a nebyl asi dvanáct let, tak, jak to stíhal v rámci možností s péčí o syna. Jako řečník vystupoval na národních konferencích a při různých příležitostech ve Velké Británii a v Evropě. Často také vystupuje v BBC na Rádiu 4.

Můj syn není Rain Man je jeho první knihou a jeho blog můžete nalézt na webových stránkách www.mysonisnotrainman.com. Jeho psaní o sobě ve třetí osobě je katastrofa, což se ale nedá říct o jeho tanečních kreačích.